

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографски)

на

XIV-то обикновено Народно събрание.

Втора редовна сесия.

LXXV заседание, срѣда, 10 февруарий 1910 г.

(Открито отъ подпрѣседателя г. Н. Гимиджийски, въ 3 ч. 20 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: (Звъни)
Засѣданието се отваря.

По списъка има налице нужното число народни прѣдставители, за да се счита засѣданието за законно.

(Отъ 197 народни прѣдставители отсъствуватъ 43, а именно: г. г. Ц. Бакаловъ, А. Башевъ, В. Вълчевъ, П. Гачевъ, Никола Георгиевъ, Й. Гунчевъ, В. Димчевъ, В. Душковъ, Н. Здравковъ, М. Златановъ, Л. Ивановъ, Д. Илиевъ, Д-ръ Г. Калинковъ, Н. Коцевъ, А. Краевъ, Н. Къневъ, Р. Маджаровъ, Д. Манойловъ, В. Мантовъ, Ц. Мисловъ, И. Паликрушевъ, Д. Палазовъ, П. Паскалевъ, П. Пешевъ, А. Поповъ, Д. Поповъ, Н. Поповъ, Я. Поповъ, Г. Радойковъ, Д-ръ Е. Разполовъ, Д. Рашевъ, С. Реджебовъ, С. Родевъ, А. Русевъ, И. Русчуклу, П. Рѣковъ, И. Самарджиевъ, Н. Станчевъ, С. Стефановъ, А. Тараторовъ, А. Филиповъ, Д. Чакъровъ и Н. Чолаковъ)

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че е постѣпило прѣдложение отъ Министерството на общественитѣ сгради и жилищата и съобщенията, Главна дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата, съ което се иска да се задържи на държавна служба австрийскиятъ подданикъ Хансъ Енеръ фонъ Бергунъ, чиновникъ при вагонконтролното бюро. То ще бѣде раздадено и, по рѣшение на Събранието, поставено своевременно на дневенъ редъ.

Постѣпило е законодателно прѣдложение отъ народнитѣ прѣдставители г. г. Милевъ и Екимовъ, подписано отъ нужното число народни прѣдставители, за прибавление забѣлѣжка къмъ чл. 1 отъ закона за дипломитѣ. Този законопроектъ ще бѣде отпечатанъ и раздаденъ на г. г. народнитѣ прѣдставители и, по рѣшение на Събранието, своевременно поставенъ на дневенъ редъ.

Съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че съпругата на покойния народенъ прѣдставителъ Минчо Кънчевъ е отправила до прѣседателя на Народното събрание слѣдующата телеграма: (Чете)

„Високо цѣнейки хуманното рѣшение на камарата, моля Ви, г. прѣседателю, изкажете моята и тая на нещастнитѣ ми малолѣтни сирачета, останали така рано безъ бащина закрила и милувки, най-дълбока благодарностъ на почитаемото народно прѣд-

ставителство за благородния неговъ жестъ, като отпуща всичкитѣ дневни пари прѣзъ настоящата сесия на покойния скѣпъ и незабравимъ мой съпругъ Минчо Т. Кънчевъ въ качеството му на народенъ прѣдставителъ.

Мария М. Кънчева.“

Постѣпило е питане отъ прѣславския народенъ прѣдставителъ г. А. Стамболийски къмъ прѣседателя на Народното събрание, съ което пита, вѣрно ли е, че кюстендилскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Н. Коцевъ е студентъ въ Швейцария, кѣдѣто прѣбивава по настоящемъ. На това питане, на основание правилника, г. прѣдседателятъ ще отговори въ идущото засѣдание.

Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ М. Таневъ: Г. г. прѣдставители! Днесъ получихъ слѣдующата депеша отъ Негово Величество царя: (Чете)

„Утвърждавамъ всичкитѣ закони и рѣшения, окончателно гласувани отъ Народното събрание“ — съгласно респективния членъ на нашия основенъ законъ, всички закони, гласувани снощи на трето четене сж утвърдени. (Нѣкои отъ мнозинството ржкоплѣскають)

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Пристѣпямъ къмъ дневния редъ — продължение разискванията по законопроекта за измѣнение и допълнение закона за горитѣ отъ 1904 г. и неговото измѣнение и допълнение отъ 1906 г.

Има думата г. Хаджиевъ по чл. 1 на този законопроектъ.

И. Хаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Прѣдъ насъ е на разглеждане едно измѣнение на единъ членъ, може да се каже, собствено на единъ членъ, макаръ че сж 2, отъ закона за горитѣ. Въпросътъ се касае, да се даде възможностъ на онова разграничение, което става на горитѣ и пасбищата отъ 1904 г., да се продължи — поне така се разбира смисълътъ на това измѣнение отъ думитѣ на г. министра. Да-ли голѣма частъ отъ меритѣ сж разграничени вече,

както и отъ горитѣ, не зная, по г. министърътъ казваме, че $\frac{2}{3}$ сж вече разграничени. Ако сж разграничени по-малко, па даже колкото сж разграничени сега, не би било злѣ, ако г. министърътъ се съгласи да спре разграничението на горитѣ и меритѣ отъ тая комисия, която състои отъ една единствена личностъ — лѣсничейтъ. Причината, за да искаме това, е, че злоупотребленията, които правятъ у насъ и които сж правила лѣсничейтъ по разграничението, сж голѣми. Ако си спомнете, миналата година азъ говорихъ отъ трибуната по отговора на тронното слово, че нѣкъдѣ протоколитѣ сж били измѣнявани, като е ставало пазарлъкъ даже до 3 л. Ако г. министърътъ не се съгласи да оттегли тоя законопроектъ и да внесе едно измѣнение или едно ново прѣработване на цѣлия законъ за горитѣ, то добръ е поно, споредъ мене, да се съгласи да тури още единъ членъ въ тая комисия, заедно съ лѣсничей да има и още едно лице, било агрономъ, било цѣкой членъ отъ сѣда, та поне заналрѣдъ да се избѣгватъ тѣзи злоупотребления, г. министре, които лѣсничейтъ сж правили досега. Много отъ разграничениѣ отъ лѣсничейтъ гори сж негѣлно направени. Такива случаи има въ къзлагашката околия съ голѣма часть села. Лѣсничейтъ се е ограничавалъ само съ описване границитѣ въ кръга на горитѣ и по такъвъ начинъ е оставялъ голѣма часть отъ пасбищата между мерата на едно село и друго. При такива случаи оплаквания има много за непълнотата на протоколитѣ и много отъ тѣзи протоколи вече сж излѣзли напечатани въ „Държавенъ вѣстникъ“, а останалото по сѣдката между двѣтъ гори мѣсто, което нѣкъдѣ не е малко, по 1, 2 или повече участъка, остава спорно. По такъвъ начинъ, лѣсничейтъ при описането или, по-добрь, при разграничението на меритѣ сами сж създали цѣлъ редъ процеси. Азъ вѣрвамъ, че такива процеси ще бждатъ създадени и за доописването на меритѣ, ако, казвамъ, не се постави поне още единъ човѣкъ още една личностъ, която да бжде като единъ видъ контролъ, защото и каквото щете кажете, но винаги между двама има единъ контролъ по-голѣмъ, една гаранция по-голѣма, отколкото между само единъ човѣкъ и една друга страна, па нека е и цѣло село. Та добрь е г. министърътъ да се съгласи, казвамъ, да оттегли цѣлия законопроектъ, да направи поне тази отстъпка, като постави или агрономъ, или единъ членъ отъ сѣда въ тая комисия.

Азъ ще го моля още да се съгласи, щото тоя членъ — пакъ при условие, ако не се съгласи да оттегли законопроекта, разумѣва се — да направи нѣкой други измѣнения. Ония протоколи, които сж непълни, да вмѣстимъ тукъ, че трѣба да се допълнятъ отново. Тамъ кждѣто има протести, кждѣто има оплакване, че мерата не е добрь разграничена, нека отново да се описва и гората, и мерата, и едната, и другата, защото въ чл. 3 е казано „мерата“. Ако разграничението стане между единъ лѣсничей и агронома или нѣкой членъ отъ сѣда отъ една страна и селата отъ друга страна, въ такъвъ случаѣ вѣроятността да се намалятъ процеситѣ ще бжде по-голѣма. Съгласете се, че тия процеси между селата за мери сж дотегнали вече и дотегнали сж дотамъ, щото хората възгечтисватъ и отъ мерата, възгечтисватъ и отъ гората, защото отъ освобождението пасамъ не се минаватъ 2—3 години голѣма часть отъ селата да не водятъ процеси. Увѣрвамъ ви, че има села, които казватъ: „Нека дойдатъ единъ пътъ завинаги да кажатъ, че тукъ е границата, готови сме да отстъпимъ една часть отъ мерата, отколкото да даваме тази година 300, до година 400 и кой знае още колко наполеона всѣка година.“ Ако си спомнете — г. министърътъ най-добрь може да си спомни това — вие сте давали досега голѣми обѣщания, че законътъ за горитѣ ще се промѣни, и трѣбваше да ни сезирате съ единъ цѣлъ законопроектъ. Г. министре! Ако си спомняте, при Вашитѣ агитации — и

азъ на едно мѣсто съмъ свидѣтель на тая работа — Вие казвахте, че ще ограничите тия злоупотребления, които ставатъ съ горитѣ. Тукъ, ако не направимъ друго, поне за меритѣ, за пасбищата да бѣхте се съгласили да направимъ нѣщо. Вие не позволявате на населението да си пуца добитѣка поне елѣдъ 2—3 години въ балталѣцитѣ, а тѣй, както е разпрѣдѣлено споредъ сега съществующия законъ, мерата на балталѣци, слѣдъ 3—4 години цѣлата мера се обръща на балталѣци и хората се лишаватъ отъ възможность да пушатъ своитѣ добитѣци, своитѣ стада въ мерата. Е добрь, тогава какво ще правятъ съ добитѣка? Вие, като че ли не искате да знаете — каквото ще да става. Искаме богликъ, искаме данѣци, отъ друга страна забраняваме горитѣ, не позволяваме добитѣкътъ да влиза въ горитѣ, а има села, особено балкански, които изключително сж горски. Какво може да стане въ такъвъ случай? Какво мислите да направите? Вие не мислите ли съ единъ законъ или поне съ едно измѣнение въ тоя законопроектъ да дадете една възможность, за да не оставите хората поне да се лишатъ отъ оъзи начинъ на отглеждане на добитѣкъ, който макаръ и примитивенъ, но той е засега — лошъ или добрь, той е.

В. Здравевъ: Само козитѣ да се допускатъ.

И. Хаджиевъ: Можете да забраните за козитѣ, можете да забраните за оъзи добитѣкъ, който прави голѣма пакостъ за горитѣ, но нѣма защо да не допускате поне ония добитѣци, които не правятъ таква пакости. Горитѣ и безъ това, тѣй както сж сега пазени, дадени въ рѣцѣтъ на лѣсничейтъ, дадени въ рѣцѣтъ на горскитѣ власти — вие всички, па и г. министърътъ знаеше, какви сж тѣзи власти — достатъчно сж опустошени. Ако само добитѣкътъ ги бѣше опустошавалъ, може би, нѣмаше да имаме такива голѣми пакости; но благодарение, че има и други двукраки, не добитѣци, ами хора, едни вълци изъ гората въ човѣшки образъ, които правятъ най-голѣмитѣ пакости. Не искахте да изслушате снощи г. Ноева, но той е ходилъ и изучилъ на мѣстото тия работи и ако бѣхте се заинтересували, щѣхте да чуете много интересни данни. Хора голѣми до вчера, въ качеството на лѣсничей или горски старши сж станали хора съ стотици или десетици хиляди лева слѣдъ 5 години; като отиде изъ гората, гледашъ го послѣ станалъ търговецъ; чиновници, получаватъ по 200—300 л. на мѣсець и не могатъ да прокопсатъ, горскитѣ старши получаватъ 100 л. и въ 4—5 години, гледашъ, станали човѣкъ. Съгласете се, че туй е сѣ за смѣтка на горитѣ, а вие не искате да пуснете добитѣка, защото опустошавалъ горитѣ; опустошаватъ ги други, г. министре. Да гледаме да туримъ граница, юзда на тия словесни вълчета, които се гоятъ изъ горитѣ; па тѣхъ да туримъ, казвамъ граница, ако можемъ. Въ села и градове, навсѣкдѣ изъ страната се надѣваха, че поне тази сесия ние щѣхме да бждемъ неврѣмѣнно сезирани съ единъ законопроектъ за горитѣ, но, за съжаление, нѣма тая работа. Ако това не можехте да направите и ако други нѣкои измѣнения не можемъ да внесемъ сега-засега, пожеде оъзи вечеръ законопроектътъ на първо четене мина контрабанда въ 11 или 12½ ч., не можа да се разисква на първо четене, то нека се съгласи г. министърътъ да внесемъ тѣзи поправки поне въ този членъ тукъ, кждѣто се говори за горитѣ, да се каже и за пасбищата, защото, съгласно чл. 3, разграничението не е само за горитѣ, а трѣба да бжде и за пасбищата.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Това каза г. докладчикътъ снощи.

И. Хаджиевъ: Освѣнъ това, да се помѣсти: ако старитѣ протоколи сж непълни и по тѣхъ има оплак-

вания, да стане ново описание. Азъ бихъ прѣдложили измѣненіето на тоя параграфъ да стане така: въ втората алинея, кждѣто се казва: „При това описание лѣсничейтъ се ръководи отъ факта, кой въ момента на описването, дѣйствително, владѣе гората“, слѣдъ това да се впишатъ тия думи: „а така сжщо отъ протоколитъ на по-прѣжнитъ комисии“. Вие знаете, че отъ 1879 г. досега сж станали сума описания. Има много мѣста, кждѣто безспорно се владѣятъ меритъ отъ едно или друго село; протоколи има за това съставени отъ редъ комисии, тѣзи протоколи не се оспорватъ, границитъ не се оспорватъ. Ако сега оставите въ този моментъ да се не взематъ прѣдъ видъ тия стари протоколи, тия стари граници между меритъ на разни села, съ туй можемъ да дадемъ възможностъ да се породятъ нови процеси между селата за мери, каквито процеси досега не е имало. Та заради туй тази прибавка е необходима, споредъ мене.

Азъ ще моля г. докладчика, па и г. министра, да се съгласятъ да приематъ тѣзи поправки: първо, да се помѣсти „пасбища“ — както ми казаха, за туй се съгласяватъ; послѣ, да се помѣсти да се иматъ прѣдъ видъ старитъ протоколи на досегашнитъ комисии; дѣто не е станало пълно описание, да се даде възможностъ на комисиятъ отново да опишатъ тия мѣста, кждѣто има оплакване; и още едно нѣщо: ако може, заедно съ лѣсничей, да се опрѣдѣли и друга една личностъ, било членъ на нѣкой сѣдъ, било агрономъ.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Динковъ.

Г. Динковъ: Г. г. народни прѣдставители! Менѣ ми се вижда, че сравнително доста сполучливо е постановлението на чл. 1 отъ законопроекта, който разглеждаме. Тукъ горската администрация се е ограничила само да констатира това, което е било стриктно необходимо за правилното изпълнение на нейната служба. За да може администрацията да знае кои гори трѣбва да управлява като държавни, да знае на кои лица ще може да разрѣши експлоатиранието на известни гори като селски, на кои — като частни, необходимо е да знае ти поне презумтивно, поне доколкото може да се прѣдполага, кой е стопанинътъ на известна гора. А ако това се оставише да става по сѣдебенъ редъ, може би, щѣше да отиде съ десетки години, а пъкъ на горската администрация е необходимо сега, въ това врѣме, да знае тия работи, защото иначе не може да функционира. Какъ друго-яче трѣбваше да постѣпи, прочее, освѣнъ да констатира сега фактическото владѣние и отъ това фактическо владѣние да презумира и стопанството на гората. Асѣлъ това е основенъ юридически принципъ: този, който владѣе единъ имотъ, се счита за неговъ стопанинъ. Така и постѣпва въ дадения случай администрацията.

Сега, може ли да има отъ това такава опасностъ, каквато се прѣдполага? Нека да разгледаме различнитъ случаи, които могатъ да се явятъ при такова едно констатиране. Да кажемъ, че лѣсничейтъ, при описание на известна гора, изпусналъ частъ отъ държавната или отъ селската гора и не я описалъ, оставилъ я като частно владѣние на едно лице — това, което нѣкои се опасяваха, че може би по този начинъ да става разграбване съ такова неописване отъ страна на лѣсничей. Частното лице нищо не добива, защо? Защото послѣдната алинея на чл. 1 гласи, че протоколътъ на лѣсничей добива сила на документъ за фактическо владѣние на гората, но не за собственостъ. При този случай пъкъ, като не е описана — нека се помни добръ — една частъ отъ гората, като не се обема тя отъ протокола, не се констатира, значи, и нейното фактическо владѣние. Въпросътъ

за владѣнието и за собствеността, или, по-право казано, за голата собственостъ, ако мога така да се изразя, въ случая държавна или общинска, остава откритъ.

Да вземемъ обратното сега: че единъ частенъ имотъ, частна гора, пакъ е описана вътрѣ въ дѣжавната или селската гора, като че принадлежи на държавата или на известно село; съ туй гората пакъ не се отнема и не се прѣсича пакътъ за прѣдъ сѣдиплицата, не само до 6 мѣсеца, но и слѣдъ 6-мѣсечния срокъ, споредъ мене, защото, както казахъ, послѣдната алинея на чл. 1 гласи: (Чете) „Не послѣдва ли никакво обжалване, протоколътъ добива сила на документъ за фактическо владѣние на гората“. Да кажемъ, че лицето не обжалва до 6 мѣсеца; този протоколъ на лѣсничей, каква сила ще има? Ще има сила на документъ за фактическо владѣние на гората, съ други думи казано, ще има такава сила, каквато има едно сѣдебно рѣшение за запазване на владѣнието, едно влѣзло въ законна сила сѣдебно рѣшение, което постановява да се запази владѣнието на единъ кой си имотъ на единъ кого си — толкова, нищо повече. Значи, въпросътъ за собствеността пакъ остава откритъ и частното лице може да заведе искъ и слѣдъ 6-мѣсечния срокъ — поне така ми се вижда постановлението на чл. 1 — и слѣдъ изтичането на тѣзи 6 мѣсеца. Но ще се попита: защо е поставенъ тогава 6-мѣсечниятъ срокъ? Какво значение има пъкъ постановлението, че трѣбва да бѣде заведенъ искъ до 6 мѣсеца? Азъ мисля, ето какво. До 6 мѣсеца отъ описването, било частното лице, било селото може да заведе искъ не само за собствеността на гората, но още и за това, че неправилно е описанието за владѣнието на тази гора. Защото законътъ постановява, че лѣсничейтъ трѣбва да се ръководи изключително отъ факта на владѣнието въ този моментъ, въ който описва; ако не постѣпи така, ако постѣпи въпрѣки това постановление, незаконно е постѣпилъ, незаконно е описалъ и това незаконно описване може да бѣде обжалвано въ 6-мѣсеченъ срокъ. Изтече ли, обаче, този 6-мѣсеченъ срокъ, не остава за него друго нѣкакво срѣдство, освѣнъ да заведе искъ за собственостъ. Искътъ за собственостъ остава откритъ и слѣдъ 6-тъ мѣсеца, защото, както казахъ, послѣдната алинея на чл. 1 изрично казва: „протоколътъ добива сила на документъ за фактическо владѣние на гората“. Пъкъ иначе не можеше и да бѣде асѣлъ. Понеже лѣсничейтъ се основава само на факта на владѣнието, не може тогава на този фактъ просто да се даде такова значение, щото да обрне този протоколъ въ единъ актъ за собственостъ, не можеше на протокола да се даде такова значение, щото да служи вече за документъ на собственостъ, само затова, че въ 6 мѣсеца не е послѣдвало обжалване, когато този въпросъ за собствеността не е билъ рѣшаванъ, не е билъ обтѣжванъ отъ никого — и запрѣтено е даже на лѣсничей да го обтѣжва, защото той се счита некомпетентенъ за това. Така щото, споредъ мене, нѣма никаква опасностъ въ дадения случай нито за частното лице, нито за общината, нито за държавата. Но що печели администрацията на горитъ въ този случай? Това че, слѣдъ обнародването на тѣзи протоколи въ „Държавенъ вѣстникъ“, вече тя ще знае, кого да счита като стопанинъ, поне кого да презумира за такъвъ, ще знае, така да кажа, презумтивната собственостъ, кого ще прѣдполага като собственикъ на известенъ имотъ, дотогава, докогато се докаже противното, дотогава, докогато прѣдъ сѣда страната, която е заинтересувана, установи своето право. И тогава изъ книгитъ на лѣсничей ще се отпише този имотъ вече като принадлежащъ на селото или на държавата и ще се запише върху тогава, на когото това право е признато съ сѣдебно рѣшение. Та, мисля, че така доста сполучливо е разрѣшенъ този въпросъ.

Но, според мене, г. г. народни представители, въ този случай именно от това могат да стават някои злоупотребления, и то ето как: когато един имот бъде описан като принадлежащ на селото, съгласно на неговия прѣдъсѣдателя за собствеността на този имот, могат да стават именно злоупотребления, и тѣ сѣ ставали. Азъ мога да ви приведа примѣръ, който не е така напъриумца, но е застъ отъ дѣйствителния животъ. Описва се извѣстенъ имотъ като принадлежащ на селото; частни лица завеждатъ искъ прѣдъсѣдателя, че извѣстни части отъ този имотъ принадлежатъ на тѣхъ; нагласяватъ се съ кмета да назначи подставени лица, да назначи такива лица за прѣдставители на селото прѣдъсѣдателя, които не ще защитава интереситъ на селото, а, напротивъ, интереситъ на този, който е завелъ иска; явяватъ се прѣдъсѣдателя и какво казватъ? — „Да, ние знаемъ, че този имотъ е наистина на един-кого си — на Ивана или Драгана, който е завелъ иска — и не знаемъ защо лѣсничѣятъ го описва за селски“. Наистина, такава признане нѣма значение прѣдъсѣдателя, но той прѣдставя двама свидѣтели, не се прави никакъвъ отводъ на тѣзи свидѣтели, не се прави никакво възражение отъ страна на отвѣтника, прѣдставител на селото, не се прѣдставятъ никакви доказателства отъ него и, разбира се, съдътъ присъжда този имотъ на тоя, който е завелъ иска. Тогава той вече добива документъ, съдебно рѣшение, влѣзло въ законна сила, че имотътъ принадлежи нему. Ето по този начинъ ставатъ злоупотребления; азъ мога да посоча редъ такива примѣри, че горитъ сѣ взети по такъвъ единъ начинъ. Сега, какъ да се избѣгне това? За избѣгването на такива злоупотребления съ постановленията на закона; азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че ще направимъ добръ, ако въ чл. 1 прибавимъ още слѣдующата алинея: „Прѣписъ отъ искковата молба се съобщава и на окръжния управител, когато спорътъ за гора е между частно лице и село. При разглеждане на дѣлото по такава молба, признава се и той като страна по дѣлото“. Защо? Практически какво значение ще има тази нова алинея? Като има прѣдставител отъ страна на държавата и по дѣла между частни лица и села, въ случай че лицето, което прѣдставява селото, което е назначено като прѣдставител на селото, бѣде подставено лице, както казахъ, бѣде такова, което да не защитава интереситъ на селото, а, напротивъ, бѣде назначено, именно, за да защитава интереситъ на лицето, винаги ще има тамъ кой да се застъпи за интереситъ на селото; лицето, прѣдставителъ на държавата, ще може да прави отводи срѣщу свидѣтелитъ, ще може да прѣдставя той доказателства, съ една рѣчь, ще има лице, което да бди да не могатъ да ставатъ тѣзи злоупотребления. Но отъ правна гледна точка, оправдава ли се това? Азъ мисля, че напълно се оправдава. Защо? Ние знаемъ, че държавата има голата собственостъ на тѣзи земи, гори и балтащици, които сѣ селски, и, като такава, може да се явява винаги да защитава интереситъ на тази своя собственостъ. Тази гола собственостъ, ако щете, макаръ и фиктивна да бѣде сега, но все таки като не е отчуждена още съ законъ, докато считаме държавата като собственикъ на тѣзи гори, а пъкъ общинитъ иматъ само правото на ползуване отъ тѣхъ, на това основание, казвамъ, държавата може да вземе участие въ този споръ. Но да оставимъ това на страна. Държавата има надзоръ надъ общинитъ и надъ селата при управлението на тѣхнитъ имоти. Редъ постановления има въ закона за селскитъ общини, съ които държавата си запазва правото да контролира и контролира винаги управлението на тѣзи тѣхни имоти; напр., отчуждаването на единъ имотъ не може да стане иначе, освѣнъ съ позволенieto, съ разрѣшението отъ страна на държавата, съ постановление, утвърдено отъ надлежния министъръ;

управлението, даването подъ наемъ даже на имотитъ пакъ става съ постановление, слѣдъ утвърждаване отъ надлежния министъръ; за да се заведе процесъ за единъ имотъ, пакъ трѣбва да стане утвърждаване на постановлението. Всички тия утвърждения, всички тия прѣглеждания на постановленията не сѣ за друго, освѣнъ за контролъ, за упражнението на този контролъ, който държавата има надъ управлението на имотитъ отъ страна на общинитъ. Слѣдователно, напълно се оправдава, ако се въведе и тукъ такъвъ контролъ. И, наистина, ако селото не може да продава единъ имотъ, значи, възмездно да го отстъпи срѣщу единъ еквивалентъ, какъ може да се позволи по заобиколенъ начинъ да го подари съвършено? Не трѣбва ли да има единъ надзоръ за това, щото такива злоупотребления да не могатъ да ставатъ? Ето защо азъ мисля, че чл. 1 може да се приеме така, както е, като се прибави още и тази алинея, която прѣдлагамъ сега, за да могатъ да се отстранятъ такива злоупотребления. И азъ моля г. министра на търговията и земледѣлието да се съгласи за приемането на такава алинея къмъ този членъ отъ законопроекта.

Прѣдседателствуещъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Георговъ,

Г. Георговъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ чл. 1 е казано, че на лѣсничѣя се дава право да опише въ отдѣлни протоколи границитъ на онѣзи гори на държавата и общинитъ, както тѣ фактически се владѣятъ — въ момента на описването; значи, кой каквото владѣе дотогава, до деня на описването, ще се забѣлѣжи, че го владѣе. Но между държавнитъ и общински гори има и частни лица, които притежаватъ части отъ тѣзи гори, и съ това ще се дава възможностъ да се злоупотребява, защото безъ да изпитва лѣсничѣятъ по-нататъкъ, да-ли едно частно лице има право на собственостъ или не, ще му опрѣдѣли границитъ тамъ, дѣто се намиратъ по врѣмето на описването. Тѣй че, за да не ставатъ злоупотребления по тоя начинъ, влиятелни лица отиватъ да турятъ рѣчка и да завладѣватъ гори или частъ отъ гори — разумѣва се, повечето държавни — било даже и отъ общини да се завладѣватъ такива, то азъ прѣдлагамъ да се приеме една забѣлѣжка къмъ чл. 1 § 1 съ слѣдующото съдържание: (Чете) „Държавата, общинитъ и частнитъ лица иматъ всѣкога право да завеждатъ прѣдъсѣдателя споръ и да доказватъ своитѣ права на собственостъ“. Съ това ще се прѣкъсне всѣкакво незаконно завладѣване на държавни гори. Завладѣването може да бѣде отъ общината, може да бѣде и отъ частни лица, а още повече отъ влиятелни лица, както е йоновщината, която бѣше въ врѣмето на бившия режимъ. Въ мотивитъ, които придружаватъ този законопроектъ, се казва: (Чете) „Като се надѣвамъ, че съ тия измѣнения ще се внесе чувствително подобрене въ сегашния законъ и ще се отговори на общото желание на г. г. народнитъ прѣдставители...“ Като че ли всичкитъ г. г. народни прѣдставители сѣ искали непрѣмънно така да стане описването, щото само фактическия владѣтелъ да се установи. Азъ пъкъ, понеже не съмъ отъ тѣзи народни прѣдставители, които сѣ изявили такава желание, затова моля г. министра на търговията и земледѣлието да се съгласи да се прибави тая забѣлѣжка, за да нѣма никой съмнѣние върху насъ, че сме направили това измѣнение, съ цѣлъ, като влиятелни, да можемъ, по околентъ начинъ, да заграбваме части отъ горитъ, за да нѣма, отъ друга страна, и никакви такива съмнѣния въ закона, да го направимъ положителенъ и всѣкога държавата, общинитъ и частнитъ лица да иматъ право да завеждатъ искъ за собственостъ, а да нѣма казано, че, ако не послѣдва обжалване, протоколитъ ставатъ вече оконча-

телни и добиватъ сила на документи за фактическо властие.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Каназирски.

А. Каназирски: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че ние трѣбва да се ограничимъ само по разискването на онова измѣнение, което е прѣдметъ на обекждане, а нѣма пужда тукъ да се влиза изобщо въ обекждане на цѣлия законъ за горитѣ, неговитѣ недостатѣци и т. н., които могатъ да станатъ прѣдметъ на такова обекждане, само ако бѣде внесенъ единъ новъ законопроектъ, или пъкъ се направи законодателно прѣдложение по инициативата на народнитѣ прѣдставители за нѣкои измѣнения въ този законъ. Г. министърътъ на търговията и земледѣлието въ мотивитѣ на своето си прѣдложение казва, че не прави нѣкакви смѣстени измѣнения на чл. 1 отъ сега съществуващия законъ за горитѣ, но продължава само функциитѣ на извѣстни органи, опрѣдѣлени въ този законъ за горитѣ, които не били довършили своята работа, така както е била тя опрѣдѣлена въ самия законъ; явява се, слѣдователно, първиятъ въпросъ: нужно ли е, умѣстно ли е да се продължи работата, функцията на лѣсничейтъ по разграничението на държавнитѣ и общински гори и пасбища? Тоя е смѣстениятъ въпросъ и, азъ мисля, въ това отношение доводитѣ, които ни наведе г. Милевъ, хасковски народенъ прѣдставителъ, сж доста убѣдителни да може и Народното събрание да ги възприеме и да вземе рѣшение, като помоли г. министра на търговията и земледѣлието да оттегли своето прѣдложение; защото това постановление на закона отъ 1904 г. и, впоследствие, продължено отъ 1906 г., не направи нищо за подобрене положението на горското дѣло, и за постигането на оная цѣль, която повидимому е прѣслѣдвалъ законодателятъ — врѣмното разграничение на тѣзи обществени имоти; освѣнъ пакостъ, то не принесе нищо. Г. министърътъ на търговията и земледѣлието, освѣнъ съображенията, които излага въ законопроекта си, каза ни и снощи, че той не може да се откаже отъ една система, отъ единъ редъ, който се продължава вече отъ нѣколко години и по който сж описани почти $\frac{2}{3}$ отъ тѣзи обществени имоти — държавни, общински гори. И г. министърътъ мисли, че дѣйствително това описване като че ли е допринесло нѣкаква смѣстена полза на дѣлото. Увѣрявамъ ви, и вие всички вѣрвамъ да знаете, поне тѣзи отъ васъ, които боравятъ въ сѣдилищата, и тѣзи, които наблюдаватъ за работитѣ въ селата и въ градоветѣ, па и г. министърътъ, ако би се заинтересувалъ да провери това, ще се убѣди — г. министърътъ на правосѣдието, който е тукъ, може днесъ да му достави тази справка — вие всички знаете, казвамъ, че тѣзи $\frac{2}{3}$ отъ разграниченията на лѣсничейтъ създадоха толкова же $\frac{2}{3}$ дѣла въ сѣдилищата; всичкитѣ почти, съ малки изключения, протоколи на лѣсничейтъ се обжалваха и се създадоха нескончаеми дѣла. Направете проверка въ сѣдилищата не до 1904 г., а до 1905 г., колко сж били дѣлата отъ таквъ характеръ, по спорове за мери, гори и балталци на държавата, било съ общини, било съ частни лица и колко нови оттогава се появили и регистрираха, и ще видите, че, да не кажа удесеториха, но въ едно грамадно мнозинство се увеличили. А това е благодарение на тази неумѣлостъ ли кажете, на това начало, което се възприе въ закона отъ 1904 г. — да се прѣдостави на единъ обикновенъ държавенъ агентъ, на единъ служителъ, на единъ лѣсничей, въ много отношения неподготвенъ за една такава важна, деликатна работа, като тая, каквато е разграничението на общественитѣ имоти у насъ, да направи пакостни дѣла, които създадоха тия процеси между общини и държава.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще се есилая на знанието и на това, което г. Динковъ, може би, ще ни потвърди. Въ Силистренския съдебенъ окръгъ мисля, че повече отъ 200 дѣла се създадоха, само и само, затова, за да се дадатъ, може би, и поводи на заинтересувани адвокати да се убогатятъ незаконно. И вчера въ това отношение г. министърътъ бѣше неправиленъ, като каза, че напразно аплодиратъ тукъ земледѣлцитѣ, вклучая и адвокатитѣ, па г. Милева. Всичкитѣ трѣбва да му аплодиратъ, защото въ това отношение той бѣше логиченъ и справедливъ, и единъ добросъвестенъ адвокатъ въ това Събрание нѣма да откаже, че, дѣйствително, тази работа се създадоха, между другото, и затова, за да се убогатятъ извѣстни хора на врѣмето си. Та, когато се обекжда този въпросъ, трѣбва ли да продължимъ още работата на лѣсничейтъ, ние трѣбва да имаме прѣдъ видъ, какво тѣ сж направили и какво могатъ още да направятъ. Ето сега направиха зло, а ще довършатъ това си зло и ще го довършатъ не въ опрѣдѣлено врѣме; защото въ прѣдшествуващитѣ закони отъ 1904 и 1905 г. поне имъ се туряше единъ срокъ, въ 2 или 3 години да довършатъ тази си лоша работа, но сега даже въ това законоположение нѣма и туй. И тѣ до безконечностъ ще вършатъ зло на държавата, защото не по този начинъ се ограничаватъ и се разграничаватъ общественитѣ имоти. Ние имаме прецеденти, г. г. народни прѣдставители, въ нашето законодателство и спомнете си закона отъ 1885 г. за разграничение на държавнитѣ совати. Тамъ се прие принципа, че държавнитѣ совати ще бѣдатъ разграничени отъ общинскитѣ и частни имоти отъ една съдебно-административна комисия и се тури срокъ, че тѣзи разграничения, оформени въ протоколи, впоследствие ще бѣдатъ публикувани, които, ако не бѣдатъ обжалвани, ако не бѣдатъ атакувани отъ заинтересуванитѣ страни, приематъ сила на рѣшение, влѣзло въ законна сила, съ което се доказва до безспорностъ, че ограниченитѣ въ тѣзи протоколи имоти сж на държавата. Ето единъ принципъ, за който вчера г. министърътъ ни аллюзира, че и въ Франция става тѣй. Но прѣди всичко тамъ законодателятъ взема една колегия, една комисия, въ която туря между другитѣ да участвува и съдебниятъ елементъ, туря да участвуватъ прѣдставители отъ общинскитѣ учрѣждения, отъ окръжнитѣ комисии и, по този начинъ, дава възможностъ на заинтересуванитѣ да констатира въ фактическо положение, което въ дѣйствителностъ се е намѣрило и отъ което трѣбва да се прави заключение, че имотътъ е принадлежностъ на държавата или не. Въ послѣдствие, въ 1907 г. ние имаме единъ законъ, както знаете, който се отмѣни съ лека ръка — законъ за разрѣшаване на разпритѣ между общини и села за балталци, пасбища или мери. Въ този законъ се установи една съдебно-административна комисия подъ прѣдседателството на прѣдседателитѣ на окръжнитѣ сѣдилища, съ участието пакъ на лица отъ изборни учрѣждения — на прѣдставители, тѣй да се каже, на горското дѣло. Тѣзи комисии издаваха рѣшения, които веднага се изпълняваха, и, ако тѣзи тѣхни рѣшения не бѣдатъ обжалвани, или въ продължение на двѣ години отъ издаванетоъ имъ не се заведе самостоятеленъ искъ, тѣ влизаха въ окончателна сила. Въ закона за горитѣ отъ 1897 г., за който вчера ви говори и г. Милевъ, имаше сжко прѣдвидена комисия подъ прѣдседателството на прѣдседателитѣ на окръжнитѣ сѣдилища и благодарение на тѣзи наредби въ нашето законодателство, спороветѣ, както между държавата и общинитѣ, така и между общинитѣ, до 1904 г. и до 1905 г. почти че бѣха се разрѣшили, почти че бѣха изчезнали отъ сѣдилищата. Отъ 1904 и отъ 1905 г. до сега — поне за Русенското апелативно окръжие мога да свидѣтелствувамъ тукъ, че е тѣй обрѣменено, така много дѣла има, че съдътъ се намѣрва въ невъзможностъ да

изпълни длъжността си, защото това е свързано с време и така се слагат обстоятелствата, че тѣзи спорове се рѣшават на мѣстата, а за това трѣбва много време и по такъв начинъ малко дѣла се рѣшаватъ. Ето защо азъ, като изхождамъ отъ това положение, намѣрвамъ, че този законопроектъ на г. министра, който ни се прѣдлага да го приемемъ, не съответствува на сжщността, на разумността на работата, която той мисли, че трѣбва да се довърши; защото, ако оставимъ и тѣзи гори и тѣзи мери, които досега не сж се разграничили отъ лѣсничентѣ, бждете увѣрени, че ние съ това нѣма да направимъ зло, тъй като, било село, било община, или пъкъ държавата, въ лицето на своитѣ си окръжни управители, или респективни чиновници на фиска, тѣ владѣятъ онова, което фактически се намира сега въ тѣхни рѣцѣ и нѣма нужда отъ никакво разграничение, защото, както казахъ, това, което е въ тѣхни рѣцѣ, то е, и нѣма нужда отъ оформяване въ нѣкакви протоколи, защото тия протоколи създадохъ процесии.

Но г. Динковъ възбужда другъ единъ въпросъ. Той казва, че това е нищо, то е само врѣменна мѣрка, за да види горската администрация, кому кждѣ ще се отдѣли сѣчице, какъ да се охранява гората и т. н. А колкото за протоколитѣ, тѣ — казва той — иматъ единъ врѣмененъ характеръ — да установятъ настоящето владѣние на гората, на мерата, на балта-лъка. Тази теория, мисля, че като че ли повидомому е правилна и тъй би трѣбвало да бжде, но въ дѣйствителностъ юриспруденцията не тъй гледа на работата. Ако не се обжалва разграничителниятъ протоколъ на лѣсничей въ опрѣдѣления срокъ, законодательтъ и юриспруденцията присматъ, че той е единъ актъ, съ който безспорно се установява, че известна гора е привързана или не къмъ една община, или че това е държавенъ имотъ или не. Да се оспорва по този начинъ, както иска г. Динковъ, азъ мисля, че надна-ли би могло да бжде допуснато това въ сѣдилищата и, по този начинъ, ние трѣбва да внимаваме — както и асижъ азъ ви казахъ, че законодательтъ така е гледалъ на тѣзи актове — да внимаваме, щото да не прѣдоставимъ на единъ протоколъ, съставенъ отъ единъ лѣсничей, такава една сила, съ което въ послѣдствие можемъ да принесемъ по-големо зло, отколкото добро на страната.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на търговията и земледѣлието.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! За пръвъ пътъ днесъ се постави спорътъ тамъ, дѣто трѣбваше да се постави, именно, върху внесено то сѣ настоящия законопроектъ прѣдложение; защото вечеринитѣ оратори се простираха на широко изобщо върху нуждата отъ този законопроектъ, свързанъ изцѣло съ горското дѣло.

Сега, ще се спремъ специално върху добрата или лоша страна на това, което се прѣдлага по § 1 за измѣнение на чл. 3 отъ сжществуващия законъ по горското дѣло. Двама противници има това прѣдложение — това сж прѣдговорившиятъ г. Каназирски и хасковскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Милевъ.

И. Хаджиевъ: Има още.

Министъръ А. Ляпчевъ: Моля, моля. — Тѣ сж такива противници, които смѣтатъ, че съ това положение нищо добро не се допринася. Азъ се мъчихъ да влѣзна въ тѣхната основна мисль — какво тѣ искатъ? Доколкото можяхъ да разбера, тѣ ще искатъ лѣсничей да го замѣнимъ съ една сѣдебно-административна комисия. Но подъ кой прѣдлогъ искатъ тѣ това? Тѣ го искатъ подъ прѣдлогъ, че актоветѣ на лѣсничей сж много арбитрални, сж много произволни — сж актове на една личностъ, която създава известни

права на владѣние, затрудняватъ юриспруденцията и съ това се ощетяватъ частнитѣ лица. Това е тѣхната мисль. Менѣ ми се струва, че господата сж съвсѣмъ неправни. Защо? Защото съ това прѣдложение какво искамъ азъ? Искамъ само едно нѣщо: това, което е дадено на всѣки единъ, билъ той собственикъ на частенъ имотъ, или на държавенъ, или на общински имотъ, да разграничи своя имотъ. Това е негово право. Лѣсничейтъ е единъ органъ на държавната власть и тази държавна власть има необходимостъ, крайна необходимостъ — дълбоко съмъ убѣденъ, че това никой отъ васъ нѣма да го откаже — да приведе въ известностъ това, което държавата има като държавни гори, които тя владѣе, това, което селото, или общината има, като свои гори, отъ които тя се ползува. Изрично е казано въ прѣдложението, че този лѣсничей, този административенъ чиновникъ, що трѣбва, отъ съображения на тѣзи държавни, на общината, това, което налице сжществува, да го опрѣдѣли, да го разграничи. И то какъ? (Чете) „При това описване лѣсничейтъ се ръководи отъ факта, кой въ момента на описването дѣйствително владѣе гората, т. е. пази я, ползува се отъ нея и пр.“ Можете ли вие да откажете това право на администрацията по отношение на имотитѣ, които тя владѣе? По никой начинъ. Ами че тогава, ако вие откажете това право на администрацията, това ще рече тъкмо онова, което вие претендирате да прѣмахнете — че ние трѣбва всѣко сжществуващо да го подвъргнемъ на ново разглеждане прѣдъ сѣдилищата били тѣ държавни, били тѣ административни, или административно-сѣдебни врѣменни комисии, ако искате да ги направимъ. Това не можемъ да го направимъ. Безъ това право администрацията не може да сжществува, тя нѣма *raison d'être* по отношение на тѣзи държавни имоти. Ето защо, азъ мисля, че тукъ ще намѣря съгласието и на господата, че е необходимо, при наличността на държавни имоти, които се управляватъ отъ държавнитѣ органи на тази държава, послѣднитѣ да иматъ власть да описватъ тия имоти.

Добрѣ, ония, които иматъ сега, тѣ ги описватъ; но описватъ, казвамъ, край държавнитѣ и онии, които сж общински и повдигатъ се спорове. Та тамъ е викътъ на г. Милева — кои сж общински и кои сж държавни; ще ги опишатъ ония, които ги владѣятъ — ограничете се. Но това описание свършва ли въпроса? Далечъ не. Описанието, г-да, не свършва нищо още, защото и безъ описанието може селото, може и държавата да владѣятъ, но само че това трѣбва да се опрѣдѣли. Веднажъ извършено описанието, ние поставяме въпроса за правилното му разрѣшение по-нататъкъ. Лѣсничейтъ съставлява протоколъ че въ тѣзи размѣри е гората, отъ която фактически днесъ се ползува държавата, владѣе я, управлява я и пр., или респективно даденото село. „Ще се накрънятъ правата на частнитѣ лица или на нѣкое друго съсѣдно село“. Прѣкрасно. Отъ момента, откогато тѣзи права ще се накрънятъ съ това разграничение, което ще прави лѣсничейтъ, ще изникне процесътъ. Можемъ ли ние да спремъ да изникнатъ тѣзи процеси, освѣнъ при едно условие: или да кажемъ, че България ще се изсели, та нѣма кой да търси земя отъ съсѣднитѣ околии, или да допуснемъ, че нѣкога сж я владѣли, или да допуснемъ, че винаги трѣбва да има спорове и цѣпене на глави. Това е положението. Прѣкрасно. Отговаря ми се: „Не, напрѣдъ имаше едни комисии, които иначе дѣйствуваха — 30 години рече живѣемъ“. Каквото щете да казвате, днесъ собствеността въ България е въ повечко известна, отколкото е било прѣди 25 години, въ 1884 г., когато пръвъ пътъ е направенъ законътъ за разграничение спороветѣ за бранища и пр., отколкото е било прѣзъ 1897 г., който законъ не е нищо друго, освѣнъ една малка поправка на онзи отъ 1884 г. Днесъ, все таки, България е по-известна.

Но, да продължа. Какви права е възможно да се нарушат с това административно описване? Протоколът, ако не бъде обжалван, ако не бъде обжалван в продължение на 6 месеца, той дава право на владѣлчески акт. Това, може би, да смущава нѣкои. И удивително е, че тъкмо сѣшитѣ тия хора, които считатъ, че този, лѣсничей е единъ произволникъ, който ще завзема чуждитѣ права и който неправилно ще работи, сѣшитѣ тия хора възразяватъ, че този протоколъ, понеже въ продължение на 6 месеца може да стане владѣлчески документъ, като ще отиде по-нататъкъ да бъде обжалванъ по дѣлото за собственостъ, той вече за нашитѣ сѣдилища щѣлъ да бъде окончателенъ документъ. Защо? Защото — това е най-слабото мѣсто, най-слабиятъ аргументъ — защото, асѣм, спороветъ за такива имоти не притежавали били документи, талии да речемъ, редовни, а се притежавали съ показания на свидѣтели. Е добръ, тѣзи показания на свидѣлитѣ въ чия полза сѣ винаги? Вие се бонте и упрекувате положението, че то ще накърни частнитѣ права на нѣкого; азъ ви казвамъ: актътъ на лѣсничей до 6 месеца може да се обжалва било по право на собственостъ, било по право на владѣние; до 6 месеца срокъ ако се не обжалва, той става само владѣлчески актъ, остава, значи, да се оспорва и слѣдъ това. Отговаряте ми: „Да, ама като нѣма други документи, той става документъ“. Позволете да ви кажа, че когато нѣматъ други документи, ония, които нѣматъ тия документи, нѣматъ никакво основание да претендиратъ, тия имоти сѣ държавна собственостъ, било прѣко на държавата, било на общината или селото. Тѣй схващамъ азъ този въпросъ. И исторически погледнато — това е вѣрно. Моето обяснение, за което привежда факти почитаемиятъ русенски народенъ прѣдставителъ г. Каназирски, говори тъкмо въ полза на мѣннието, какво, че въ русенско, че и въ силнотренско специално, както говорятъ г. Тоневъ и г. Динковъ, благодарение на свидѣтелски показания, ошетени сѣ селата до такъвъ размѣръ, че по една или друга причина, при днешната възможностъ, чрѣзъ такива доказателства да се отнематъ имотитѣ отъ рѣцѣтъ на селата или на държавата, частни лица сѣ завладѣли имотитѣ на 86 села, и тѣзи села твърдятъ, че сѣ останали безъ имоти, че сѣ останали безъ селски гори. Ще се съгласите съ менъ, че прѣдложението, което правя, не може да има никаква опасностъ за частнитѣ имоти. Има една необходимостъ да се приведатъ въ извѣстностъ държавнитѣ имения, както и общинскитѣ, и по-нататъкъ ще отиде — да се защитятъ по-ефикасно дори, отколкото е моето прѣдложение, като се добави и онова, което г. Динковъ прѣдлага. Той прѣдлага слѣдното: понеже, колчимъ се касае до държавнитѣ гори, се застъпва държавниятъ адвокатъ, но колчимъ се касае до общинскитѣ, селскитѣ гори, трѣбва да се защитаватъ отъ кмета, отъ селото, понеже селата, въ ония мѣста особено, за които по-прѣди казахъ, може би, много причини да иматъ, да не паднатъ своитѣ имоти, които поради това нѣколко пѣти попадатъ въ частни рѣцѣ, безгрижно се отнасятъ, а ние, като държава, не само по правото на голата собственостъ, а и по нуждата да назимъ общественитѣ имоти, защото на прѣселеницѣтъ, които утрѣ ще дойдатъ тамъ, ще има нужда да се дадатъ гори, ние сме заставени грижливо да се отнасяме и да считаме за една своя обязаностъ, щото както при държавнитѣ имоти, както при държавнитѣ гори държавниятъ адвокатъ е, който се явява да защитава, прѣдъ видъ на тази нехайностъ отъ селскитѣ кметове, да има право държавниятъ адвокатъ да взема и страната на селата, когато се касае до тѣхни спорове. Това го напълно поддържамъ и съмъ убѣденъ, че то е вѣрно въ духа на положението, което имаме и съ нуждата, която е най-неотложна. Толкова имахъ да кажа за самото прѣдложение.

Сега по отношение на онова, което е било. Г. г. народни прѣдставители! Това, което е било отъ гледището, на правото „неоспоримо отношение“, се поправи съ моето прѣдложение. Какво е било? Знаете законоположението отъ 1904 г.: то казваше, че една комисия, друга комисия — съдебно-административни и върховна съдебно-административна комисия — окончателно ще разрѣшатъ въпроса и никогата нѣма да има спорове. Менѣ ми се казва: „да, но тогазъ поне се разрѣшаваха“. Разрѣшаваха ли се? Не. Дойде положението отъ 1906 г. ужъ да поправи нѣщо: прѣмахна тия двѣ комисии и даде по-голяма властъ на сѣдилищата. Азъ сега какво правя? Тѣкмо туй: да се даде пълна възможностъ на правоимѣющия да атакува по всички инстанции този необходимъ за държавната администрация актъ, който се казва описание или протоколъ на лѣсничей. Това върна, друго не върна. „Но ще изникнатъ спорове“. Не може да ги нѣма — ще изникватъ. Държа да прибавя, по този случай и слѣдното обяснение. Въ самия законопроектъ, както е напечатанъ, се говори за държавни и общински гори, не се говори за частни гори, тогазъ когато, положението, което измѣняваме, обземае и частнитѣ гори. Това се направи съ цѣль: лѣсничейтъ тукъ дѣйствува като администраторъ, да не дѣйствува като лице, което ще разрѣдѣля имотитѣ въ страната, на кого принадлежатъ. Той се интересува само за имоти, които сѣ прѣко на държавата, или които сѣ на селата, както и на градоветѣ, подчиненъ подъ силния надзоръ на държавата, и затуй се изключватъ частнитѣ; но съ това изключване не се нанася пакостъ на частнитѣ горовладѣлци, напротивъ, отваря имъ се широко поле на правда прѣдъ сѣдилищата.

Още едно онущение има въ законопроекта на гледъ — то е за пасищата — не се споменава за пасищата; но ние го прибавихме — ще остане, значи, „държавни, общински гори и пасища“. Защо го прибавихме и защо е необходимъ да стои тамъ? Защото законътъ отъ 1904 г. въ прѣдпоследния чл. 71 замѣни закона отъ 1897 г., който пъкъ бѣше замѣнилъ закона отъ 1894 г. за спорове или разпри по селскитѣ пасища и бранища; замѣни го да се рѣшава по този редъ и остави закона за горитѣ да рѣшава този въпросъ. Сега трѣбва да стоимъ и пасищата, толякозъ повече, че много мажно е да се каже коя гора до дѣ е пасище и до дѣ е гора.

Съ това свършвамъ и съмъ убѣденъ, че това прѣдложение внася едно голѣмо подобрене спрѣмо съществующитѣ.

Толкова за § 1 относително измѣнението на чл. 3.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Бабаджановъ.

С. Бабаджановъ: Отказвамъ се.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Екимовъ.

А. Екимовъ: Г. г. народни прѣдставители! И азъ сѣщо, както прѣждеговорившиятъ оратори, г. г. Милевъ и Каназирски, които се изказаха противъ това измѣнение на закона за горитѣ, което сега се внася, считамъ, че имамъ пълно основание да се изкажа и азъ, че съмъ противъ, защото съ този законопроектъ не се отговаря никакъ на нуждитѣ на населението, тѣй както то очакваше именно отъ насъ да разрѣшимъ този най-важенъ, най-жизненъ за тѣхъ въпросъ. Обаче, като виждамъ, че законопроектътъ ще се прокара тѣй, както е внесенъ, азъ ще си позволя да направя нѣколко бѣлѣжници по съдържанието на този чл. 1.

Принципъ е, когато ще се разглеждатъ нѣкои работи, които се касаятъ до интереситѣ, до правата на трети лица, тѣзи трети лица обязательно да се призоваватъ или да имъ се съобщава за деня, когато ще

има именно да се извършват тѣзи дѣйствия, които ще се докосват до тѣхната черга. Не безъ основание се изтъкна страха отъ прѣждеговорившиятъ оратори, че може да се случи, щото нѣкои съсъди, частни лица, които притежаватъ частни гори до общинскитѣ или държавни гори, които подлежатъ на описване, да не могатъ да се научатъ, по една или друга причина, за деня, когато ще става описанието, а също и да не могатъ да четатъ въ „Държавен вѣстникъ“ протокола, който ще се публикува, за да могатъ тѣ своевременно, ако считатъ своитѣ права опетени, да подадатъ жалба до съда. И азъ ще прѣдложа да се измѣни четвъртата алинея на този членъ по слѣдующия начинъ: (Чете) „За деня на описване границитѣ на една гора лѣсничейтъ е длъженъ, най-малко 15 дена по-рано да съобщи срѣщу разписка на окръжния управителъ, като прѣдставителъ на държавата, и на кмета или на кметския намѣстникъ на селата“ — понеже се казва, че може да има нѣколко села, които да граничатъ съ гората, която ще трѣбва да се описва — „или града, дѣто е гората, която се описва, съ цѣль да съобщятъ писмено на притежателитѣ на частнитѣ гори, граничащи съ гората, която ще се описва и да разгласятъ чрѣзъ гласатаи на населението за деня, когато лѣсничейтъ ще извършва описването, та заинтересуванитѣ да могатъ да участвуватъ при описването“. Може да се случи, г. г. народни прѣдставители, частното лице, което притежава една гора до държавната или общинската гора, която се описва, въ момента, когато ще става описването, да не е тукъ; даже знаете какъ става разгласяването по селата — писмено, залѣзва се обявление на вратата на нѣкоя кръчма, минава нѣкой и го откъсва; устно — изправя се кехалта на боклукъ, извика и никой не може да го чуе и съ туй ще се свърши; процедурата за съобщение на всички заинтересувани лица, на които лѣсничейтъ ще има да се пропънася за тѣхната черга, е изпълнена. Азъ само въ първото имамъ въра — когато хората се научатъ да могатъ да присътвуватъ при изпълнението на дѣйствието, а второто — чрѣзъ „Държавен вѣстникъ“, вие знаете, че „Държавен вѣстникъ“ отъ частни лица у насъ много рѣдко се чете и мнозина ще пропуснатъ какво се публикува въ „Държавния вѣстникъ“, макаръ и то да се отнася до тѣхъ. И азъ ще настоявамъ, да се съгласи г. министърътъ да се приеме моя забѣлжка: на всички съсъди, които притежаватъ частни гори при общинската или държавна гора, която ще се описва, кметътъ да бѣде задълженъ, слѣдъ като получи съобщението отъ окръжния управителъ за деня, когато ще става описването, писмено да имъ съобщи.

Второ, ще се противопоставя напълно на прѣдложението, което направи почитаемиятъ народен прѣдставителъ г. Динковъ: да се допусне и окръжниятъ управителъ да участвува като страна, когато ще се разглеждатъ въ сѣдилищата спороветъ за собствеността на общинскитѣ и държавнитѣ гори. Съ това вие напъсате единъ голѣмъ ударъ на автономността на общинското управление у насъ. И второ, може да се случи споръ между държавата и общината и когато окръжниятъ управителъ по право и по законъ е прѣдставителъ на държавата въ окръга, какъ той ще защити двѣтъ страни; може ли той същевременно да защитава и ищеца и отвѣтника? Послѣ, г. г. народни прѣдставители, щомъ вие допуснете това участие на окръжния управителъ, азъ мисля, че г. министърътъ, който ще се съгласи съ туй нѣщо ни най-малко ще прѣдотврати това зло, което той помена, че трѣбва да се прѣдотврати, именно да запазимъ общинитѣ отъ тази незаинтересуваностъ и немарливостъ при разглеждането на тия процесъ. Напротивъ, той ще дава възможностъ да ставатъ много по-голѣми злоупотрѣбления, защото не ни се дава никаква гаранция, че окръжнитѣ управители, не ще могатъ по-лесно да се подвеждатъ

подъ давление на нѣкои влиятелни личности и да упражняватъ именно давления върху подвластнитѣ общински кметове, за да гледатъ тѣ немарливо на процеситѣ. Да не плачемъ за людското: общината си има общинско управление, то е чисто автономно. Общинската гора е притежание на общината: тя нека се грижи за нея. Ако тя не иска да запази интереситѣ си, ние не можемъ да отидемъ да я вкараме въ такова мѣроприятие, съ което ще дойдемъ до цѣло противорѣчие съ нейното автономно управление. Моля г. министра, както и г. докладчика, да се съгласятъ да се приематъ тия мои бѣлѣжки къмъ чл. 1, защото съ тѣхъ ще се принесе само добро.

Прѣдседателствуещъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Тодоръ Икономовъ.

Т. Икономовъ: Г. г. народни прѣдставители! Споредъ сега дѣйствующия законъ за горитѣ, описването на горитѣ и спороветъ, които възникватъ по това описване, слѣдваха по слѣдующия редъ. Лѣсничейтъ описваше, като прѣдварително съобщаваше на всички съсъди. Недоволиитѣ отъ неговия протоколъ отиваха прѣдъ окръжния съдъ, съгласно чл. 4, отъ тамъ въ апелацията, касацията и въпросътъ се свършваше. Слѣдъ издаването на тѣзи окончателни рѣшения, хората и заинтересуванитѣ лица не можеха да водятъ повече абсолютно никакви процеси, защото тѣзи рѣшения се считаха като рѣшения, издавани поради спорове за граници, за собственостъ или правоуползуване. Така е усвоила досегашната сѣдебна практика този редъ и, по силата на чл. 6, веднажъ разрѣшенъ спорътъ между двѣтъ села, никакви нови спорове не могатъ да възникватъ. Сега въ новото прѣдложение, менѣ ми се струва, че работата се обръща малко съвършено наопаки, па, ако ние го приемемъ така, както е редактирано, позволете ми да кажа, че ще създадете една пертурбация въ страната.

Въ послѣдната алинея на члена се казва: „Не послѣдва ли никакво обжалване, протоколътъ добива сила на документъ за фактическо владѣние на гората“. Единъ юристъ, като чете тази алинея, не може да разбира друго освѣнъ туй, че този лѣсничей отива тамъ да рѣшава въпроса само за фактическо владѣние. И тѣй, както е редактирана тази алинея, ако между двѣ села се опрѣдѣли известна мера, и лѣсничейтъ я прѣдаде на едното село, ако този протоколъ на лѣсничей влѣзе въ законна сила, другото село не се лишава отъ възможността, отъ правото да заведе искъ за собственостъ или же, ако отидете по-нататъкъ, ако се породятъ по-нататъкъ спорове, по силата на чл. 4 отъ закона за горитѣ, тогава окръжнитѣ сѣдилища, апелативнитѣ сѣдилища, Касационниятъ съдъ не могатъ да издаватъ други рѣшения, освѣнъ пакъ рѣшения, които ще излизатъ като *res judicata* само за въпроса на владѣнието и срѣщу тѣхъ, когато тѣ съществуватъ, заинтересуванитѣ страни пакъ ще иматъ правото да заведатъ дѣло на общо основание за собственостъ, и ако се приеме тази редакция тѣй, както е поставена послѣдната алинея на чл. 3 въ измѣненията, вие ще имате тогава 2 различни практики: едни просто рѣшения на сѣдилищата по тѣзи спорове, по сѣция законъ за горитѣ, които рѣшаватъ въпроса за собствеността, и други, протоколи на лѣсничей, които рѣшаватъ въпроса само за фактическото владѣние върху тѣзи гори и мери. Слѣдователно, вие ще имате едно противорѣчие, и туй противорѣчие въ закона става толкова опасно, когато се взематъ прѣдъ видъ мотивитѣ на г. министра. Г. министърътъ казва, че този законъ има за цѣль да продължи само срока. Вие виждате, че той не продължава срока, ами извърта работата, и по-нататъкъ, казва той, понеже този чл. 3 не се прилагаше еднакво, съ този членъ ние искаме още да дадемъ и тълкувание

на сега съществуващото положение или на чл. 3. Следователно, отъ изложението на мотивитъ става ясно, като бѣлъ день, че туй прѣдложение, което сега министърътъ ни внесе, е същевременно и единъ тълкувателенъ законъ. Приемете ли тази работа, ето какво ще ви послѣдва: тогава всички ще дойдатъ до убѣждение, че разрѣшенитѣ спорове по разрѣшаванъ спора за границитѣ и собствеността и правото на ползуване, а рѣшаватъ въпроса само за фактическото владѣние, и всичкитѣ издадени досега рѣшения, по силата на закона за горитѣ — а това не сж малко, а много и твърдѣ много рѣшения има на нашитѣ сѣдилища — ще паднатъ и всички села напово ще повдигнатъ процеси за собственостъ, за граници и за ползуване отъ имотитѣ. Кѣмъ този ще ни доведе прѣредактирането на послѣдната алинея на чл. 1 отъ закона за измѣнение закона за горитѣ. Заради туй, азъ прѣдлагамъ, што тази алинея да се редактира въ слѣдующия смисълъ: (Чете) „Не послѣдва ли никакво обжалване, тия протоколи добиватъ сила на владѣтелни документи“. Би трѣбвало да употребите сега сжщиятъ изразъ, който е употребенъ пакъ въ закона, защото той хармонира съ цѣльта на закона, хармонира и съ чл. 6 отъ закона за горитѣ, че тѣзи спорове не сж само за грубия фактъ на владѣнието, но и за границитѣ и собствеността върху имотитѣ.

Независимо отъ това, г. г. народни прѣдставители, азъ виждамъ и въ алинея 4 едни пакъ неправилни разпорѣждания, въ които не сж взети главнитѣ цѣли на закона за горитѣ. Законътъ за горитѣ има за цѣль да опрѣдѣли окончателно, веднажъ завинаги границитѣ на селата, на тѣхнитѣ мери и гори. Даже той, макаръ и да създава много процеси, често пакъ подбужда ония села, въ които сжществува извѣстно недоразумѣние върху границитѣ на тѣхнитѣ гори, подбужда ги по изкуственъ начинъ да се отнесатъ къмъ сѣдилищата чрѣзъ описването и веднажъ завинаги да се поставятъ тия граници. Следователно, законътъ за горитѣ гони цѣль, не да опрѣдѣля нѣкакви имоти вжтрѣ въ самата община, както е законътъ за меритѣ, но той трѣбва да опрѣдѣли границитѣ между съседнитѣ села. Е тогава, питами азъ, какъ ще разпоредите вие: ще отидете въ едно село да описвате неговата граница на неговитѣ гори и мори, а на неговия съседъ не съобщавате. Следователно, бѣлѣжката на г. Екимова, прѣдложението, което той направи по този членъ, е много, основателно и азъ ще моля г. г. народнитѣ прѣдставители да приематъ неговото прѣдложение, тоже да се съобщи на съседнитѣ села, когато се описватъ границитѣ на извѣстно село.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Александъръ Христовъ.

А. Христовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Внесеного измѣнение тѣй, както е направено, не може и нѣма да постигне тая цѣль, която гони интимно г. министърътъ на търговията и земледѣлието. Азъ ще кажа само нѣколко думи и вѣрвамъ, че самъ г. министърътъ ще се убѣди.

По дѣйствиющия законъ протоколътъ, публикуванъ въ „Държавенъ вѣстникъ“, добива сила на владѣлчески документъ. Това е една фраза — „владѣлчески документъ“, защото този, който има владѣнието на единъ имотъ, нѣма нужда отъ владѣлчески документъ.

К. Мирски: Не всѣкога.

А. Христовъ: Въ случая, ако този документъ имаше значение като актъ за собственостъ, разбирамъ всичката тая процедура, която прѣдвижда дѣйствиющия законъ и която прѣдвижда внесеного прѣдложение, защото само тогава може да се

постигне цѣльта. И дѣйствително, какво става по дѣйствиющия законъ? Протоколътъ, публикуванъ въ „Държавенъ вѣстникъ“, не спѣва недоволния, не благодарния да си заведе новъ искъ за собственостъ. Значи, възможността да се водятъ процеси не е прѣкратена. Вие може да опишете по дѣйствиющия законъ всички гори въ България: държавни, общински и частни, но вие не свършвате процеситѣ; макаръ и протоколитѣ да сж публикувани въ „Държавенъ вѣстникъ“, не се свършватъ процеситѣ. Защо? Защото законодателятъ въ дѣйствиющия законъ казва: тия протоколи иматъ сила на владѣлчески актъ, а не актъ за собственостъ. Щомъ като е така, то и внесенитѣ законопроектъ нѣма да постигне сжщата цѣль, да се свършатъ процеситѣ, а само ще ги настрѣчи, ще ги създаде и пакъ вратата ще бѣде отворена винаги за процеси. Конкретно ще ви го кажа: ще отиде, да кажемъ, г. тѣсничеятъ да опише гората между 2 общини; протоколътъ ще се публикува въ „Държавенъ вѣстникъ“; той има значение на владѣлчески актъ и общината, която и слѣдъ това не е доволна отъ протокола, ще заведе искъ за собственостъ, ще води дѣло 15—20 години, ще го спечели или ще го изгуби, но искъ за собственостъ ще сжществува, а актътъ за владѣнието нѣма значение.

Министъръ Н. Мушановъ: Ама ще заведе процесъ, г. Христовъ. То е важно.

А. Христовъ: Ето защо азъ желая друго едно нѣщо да изтъкна и съ него, ако се съгласи г. министърътъ, ние ще постигнемъ тази вжтрѣшна интимна цѣль, която той прѣслѣдва — да се тури край на процеситѣ, а то е, че тѣзи протоколи, вѣзли въ сила, публикувани въ „Държавенъ вѣстникъ“, не да иматъ значение на владѣлчески актъ, а да иматъ значение на актъ за собственостъ. И ще ви кажа защо. Този, който не е доволенъ отъ протокола, ще си заведе искъ волею-неволею; ако той е доволенъ, нѣма да го заведе и нека тогава протоколътъ добие значение като актъ за собственостъ. Ако нѣкой не е доволенъ, ще заведе, както казахъ, процесъ и ако разбие протокола, ще има рѣшение спрѣмо тази страна, което ще има значение като актъ за собственостъ. Нѣма защо, г. министре, да се смѣте.

Министъръ А. Ляпчевъ: Съвсѣмъ не, азъ не се смѣя.

А. Христовъ: Защото горскитѣ процеси сж били едни отъ най-нещастнитѣ досега въ България въ всѣко отношение.

С. Савовъ: Ама нещастни!

А. Христовъ: Тѣ сж минавали прѣзъ разни инстанции, сѣдебни и административни, и не сж се още свършили. Дори когато се свършатъ, когато минатъ прѣзъ Върховния касационенъ сѣдъ, започва обратна процедура — тълкуване на рѣшението — да се търсятъ границитѣ, само за да се протака процесътъ, и ще се съгласите, че това е изтощение на странитѣ, на селата и на частнитѣ лица, товарянето имъ съ грамадни разноси да водятъ тѣзи процеси. Искате ли вие да прѣдотвратите това зло — тогава тая забѣлжка, която внася новото измѣнение, нека не бѣде въ смисълъ протоколътъ да има значение на владѣлчески актъ, а да има значение на актъ за собственостъ. Губи ли нѣкой нѣщо отъ това? Никой нищо не губи, а единъ пътъ за винаги ще се уреди въпросътъ докога да се водятъ тия процеси и повече да не се завеждатъ. И дѣйствително, недоволната община или държавата отъ единъ протоколъ веднага ще атакува този протоколъ, защото, ако не го атакува, той ще има значение на актъ за собственостъ. Ако ли пакъ е доволна и не го атакува, нека

бъде тогава този протоколът акт за собственост, а не за владѣние; слѣдователно, да отнемете правото на недоволната община да играе и да пикира, а да води искъ на общо основание. Азъ мисля, че разликата се схваща много добръ, принципално това има значение, и така трѣбва да стане.

Намирамъ, освѣтъ това, въ чл. 1 нѣщо, което не е ясно и което е много кратко казано: лѣсничествътъ, казва се, при описването на границитѣ, ще има прѣдъ видъ въ момента, кой владѣе. Старото законоположение не ограничаваше лѣсничествъ и той имаше право да събира свѣдѣния отъ стари хора, да държи смѣтка за границата, както се помни отъ по-рано, а не държеше смѣтка само за момента на владѣнието; лѣсничествътъ събираше свѣдѣния за прѣди години. Сега-засега какво ще стане, г. министре? Азъ ще туря рѣка на една гора и когато дойде лѣсничествътъ ще каже: азъ я владѣя. И по неволя вие задължавате лѣсничествъ да я опише като моя, когато азъ я владѣя отъ 2—3 мѣсеци. А старото положение е много по-добро отъ сегашното, като се задължаваше лѣсничествътъ да се освѣдомява било отъ съдебни рѣшения, било отъ документи и да поставя една граница, която може да се атакува. Въ всѣки случай тамъ има нѣщо по-право, нѣщо по-логично, нѣщо по-сериозно, отколкото сега — моменталното владѣние; то е опасно, защото вие създавате на заграбителя, на произволника, билъ той частно лице или община, благоприятната за него презумция — протоколътъ е въ негова полза. Ти, който не си доволенъ, иди да разбивашъ протокола; ако си доволенъ, азъ имамъ вече документъ. Ето защо азъ ще моля г. министра да се съгласи, щото тая алинея да се прѣмахне, да си остане стариятъ членъ тѣй, както е.

Министъръ А. Ляпчевъ: Коя алинея?

А. Христовъ: Слѣдъ туй прѣдпослѣдната алинея и послѣдната да се измѣнятъ въ този смисълъ, че недоволниятъ отъ протокола трѣбва непрѣмѣнно да заведе дѣло; но заведе ли дѣло и протоколътъ е публикуванъ въ „Държавенъ вѣстникъ“, той добива сила и значение на акт за собственост.

Това сѣ монѣ бѣлѣжки, които имахъ да направя.

Прѣдседателствуещъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на народната просвѣта.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Води се единъ споръ, дѣто мисля, че ако го поставимъ на правна почва, можемъ да се спогодимъ всички. Мисълта на г. министра на търговията и земледѣлието тѣй, както той я излага и разбира, се оспорва отъ другитѣ господа, но мисля, че не се правилно разбиратъ. Повдигна се въпросъ за собственост и владѣние. Това е цѣлѣта на законопроекта. Г. министърътъ ви каза: държавната администрация има нужда да се опрѣдѣлятъ колкото е възможно по-скоро държавнитѣ гори, да се опрѣдѣлятъ и общинскитѣ гори, защото не е безразлично, както каза той, за държавнитѣ власти, да-ли ще стоятъ постоянно спороветѣ за гори между общини и между държавата и общини, а напротивъ, желателно е да се тури край на тия спорове. Продължаваме старото законоположение, което гонѣше пакъ тая цѣль. Това, собствено, се признава отъ всички г. г. народни прѣдставители и г. министърътъ бѣше правъ, когато казваше, че върху тая база поставенъ въпросътъ цѣлото народно прѣдставителство е съгласно, колкото е възможно по-скоро да се сложи редъ въ владѣнието, или собствеността я наречете, на горитѣ отъ общинитѣ и държавата.

Но плапахъ се юриститѣ и отъ единъ терминъ, поставенъ тукъ, на който, ако се опрѣдѣли значението

му, нѣма никаква опасност. Какво значение има владѣлческиятъ актъ, който ще вземе оня, въ полза на когото лѣсничествътъ се е произнесълъ, че владѣнието е негово и слѣдъ изтичането на 6 мѣсеца, безъ да апелира? Това се спори тукъ. И положението наистина е достатъчно сериозно и трѣбва да се разбере. Особено ние сега трѣбва да му дадемъ значение, защото подирѣ съдилищата, когато рѣшаватъ ще се мѣчатъ да намѣрятъ мисълта на законодателя, какво разбира той подъ думата „владѣлчески актъ“. Има 2 общини — да вземемъ примѣръ: общината а и общината б спорятъ. Лѣсничествътъ минава и признава правото на владѣние на общината а. Какво е положението, създадено отъ сегашния законопроектъ за прѣдставителитѣ на общината б? Ще чакатъ 6-мѣсечния срокъ и тогава въпросътъ за владѣние да бѣде разрѣшенъ въ полза на общината а, слѣдъ изтичането, разбира се, на 6-мѣсечния срокъ. И какво положение се създава тогава отъ правно гледище? Създава се за държавната администрация единъ владѣлчески актъ и държавата, или общината спорѣмо държавата, е съпоставена спорѣмо една община, която има законното владѣние на тая гора. Защо има значение тоя актъ за държавата? Защото има административни разпоредби, които важатъ, да-ли да се направятъ или да не се направятъ, ако се знае или не се знае кой е владѣтелътъ на една гора. Ще се опрѣдѣля същине, напр., въ една гора, която е спорна. Казано е въ закона, че въ една такава гора не може да се допуска същине. Единствената презумция, добита отъ тоя владѣлчески актъ спорѣмо администрацията, е, че владѣе дадена община. Какво е положението между 2-тѣ спорящи страни? И тукъ мисля азъ, че ако уяснимъ работата, нѣма защо да споримъ. Да поставимъ въпроса отъ правно гледище. Когато общината б недоволна сезира съдилището въ 6 мѣсеца откато се публикува протоколътъ, работата ще отиде въ съдилището и спорътъ ще се гледа по обикновения редъ, по който се гледатъ всички спорове, и съ ония доказателства, които законътъ въ такива случаи признава.

Х. Дограмаджиевъ: За владѣнието?

Министъръ Н. Мушановъ: Не за владѣнието, защото владѣнието е собствено моменталното владѣние, което е имала една община за врѣмето, когато лѣсничествътъ се е произнесълъ. Но сега, когато процесътъ отива въ съдилището въ 6 мѣсеца, тамъ по общитѣ законоположения, които сѣ приети въ закона, ще се доказва кой е ималъ ab antiquo владѣние, или съ всички други доказателства, които сѣ признати при такива спорове. Така щото, спорътъ, който се води тукъ за собственост или владѣние, е споръ свършено наусто.

Да приемемъ втория случай. Изминатъ 6 мѣсеца. Общината, която не е доволна, че е дадено на противната страна владѣнието, се запита — сега и ние, законодателитѣ, ще се запитаемъ: какво ще мога азъ да докаже прѣдъ съдилищата? На мене противната страна — общината а — съпоставя единъ владѣлчески актъ по силата на изтичането на 6-тѣ мѣсеца, и не съмъ обтѣжилъ прѣдъ съдилището. Има ли сила на chose jugée, на едно окончателно вѣдѣло въ законна сила, относително владѣнието, рѣшение? Самъ г. министърътъ ви каза, че това нѣма сила на вѣдѣло въ законна сила рѣшение, нѣма chose jugée, което се получава отъ съдебната инстанция. И какъвъ става въпросътъ? По общо рѣшение страната, която отива въ съдилището, ще е ищецъ — и пакъ да го кажа en paranthèse, нищо не се прави съ този законъ, освѣтъ се опрѣдѣлятъ привилегититѣ пакъ на владѣтеля — а оня, който има владѣлчески актъ, става отвѣтникъ. Това е правото за този, който спечелва по

нашия законъ. Ищецътъ, който отива въ съдилището, не си доказва по реда на общо основание слѣдъ 6 мѣсеца по законитѣ и по доказателствата, които сж уредени въ съответствующитѣ законоположения.

Но тогава може да се запита човѣкъ: не е ли фиктивенъ този владѣчески актъ? Каква цѣль гони законътъ? Законътъ, г. г. народни прѣдставители, гони именно тази цѣль, която г. министърътъ ви каза. Тълкува се криво, като се казва, че министърътъ не иска да създава процеси; по силата на нѣщата, че това законоположение гони цѣльта по-скоро да тури редъ въ стопанисването на общинскитѣ и държавнитѣ гори, прѣдполагамъ, че той иска да се даде възможност по-скоро да се разрѣшатъ процеситѣ — не да ги унищожаватъ, а, напротивъ, нѣкакъ да сомира общинитѣ да свършатъ тѣзи процеси. Това е цѣльта на законодателя. Заради туй, ако нѣкой отъ васъ каже, че ще се пораждатъ процеси, то е вѣрно; г. министърътъ не казва, че ще се унищожатъ процеситѣ, а да се сомиратъ общинитѣ и държавата, за да се свършатъ процеситѣ колкото е възможно по-рано, защото, колкото по-рано се свършатъ, толкова е по-добъръ за държавата. Това е цѣльта на законопроекта. Какви други изгоди има она, който владѣе? Щомъ като се даде владѣчески актъ на една община, не прѣмѣнно противникътъ, който спори съ нея, ще е длъженъ да си заведе процеса, защото той не може да търпи онзи, който е спечелилъ владѣнието, да се ползува съ години отъ неговия имотъ и го застава не прѣмѣнно да отидатъ въ съдилището да спорятъ.

Заклучавамъ, слѣдователно, че владѣческиятъ актъ, който г. министърътъ на търговията и земледѣлнето иска да даде, е единъ актъ, за да констатира владѣнието въ полза на този, който го има фактически, като се разбира отъ друга страна, че въ 6 мѣсеца се завежда процесъ прѣдъ съдилищата, и слѣдъ това доказателствата прѣдъ съдебнитѣ инстанции сж опрѣдѣлени въ съответнитѣ членове на закона, дѣто нищо не е измѣнено отъ закона. Излиза, че страхътъ, какво владѣческиятъ актъ може да бѣде прѣдставенъ въ съдебната инстанция като *chose jugée*, за да не би противната страна да го оборва съ противни доказателства, не е основателенъ, и спорътъ, който се води за нѣкаква фиктивна опасност, по моето разбиране, бѣше безполезенъ.

Съ тия уговорки, както и г. министърътъ на търговията и земледѣлнето каза, мисля, че можемъ да прѣкратимъ тия дебати и да се гласува това законоположение.

Сега, г. Динковъ прави ново законоположение и, да ви кажа, по своето естество, г. г. народни прѣдставители, то може би се явява първо въ нашето Народно събрание отъ освобождението насамъ. Г. Динковъ иска въ спороветъ помежду общинитѣ и частнитѣ лица да вмѣни въ обязаност на държавата, че нейниятъ прѣдставителъ, окръжниятъ управителъ, да е трето лице — помощникъ на общината. Цѣльта, която гони г. Динковъ, е много добра. Които знаятъ историята на процеситѣ за горитѣ въ силистренско, ще дадатъ право на г. Динкова да се заинтересува за участъта на държавата като контролъ въ разпрѣтъ между селата и между частнитѣ лица и селата. Защото какво разграничение е станало на горитѣ въ силистренско? Азъ съмъ ималъ случай да водя 3—4 процеса да се бора противъ *chose jugée*, срѣму влѣзло въ законна сила рѣшение, кждѣто кметътъ отива и признава срѣму противника, че тѣзи гори сж на частни лица, когато отъ памтивѣка тѣ сж били общински и когато е правено дознанието отъ околнитѣ люде, всички твърдятъ, че тия гори сж били владѣние на общината; но въпрѣки това има противни рѣшения отъ съда, влѣзли въ законна сила, противната страна ги съпоставя и ние не можемъ

да ги оборимъ, за да отнемемъ тѣзи гори отъ частнитѣ лица. А ние трѣбва по-напрѣдъ да оборимъ тѣхъ. По такъвъ начинъ се е повдигналъ единъ споръ, който отъ дълго врѣме се води и не зная кога ще се свърши. Именно подъ натиска на тия неправди и произволи, г. Динковъ, като човѣкъ отъ тая околия, е дирилъ по какъвъ начинъ може да се даде една гаранция и да се тури край на тия произволи, които може да се вършатъ отъ единъ общински кметъ — особено въ нашата процедура се казва, че когато е отвѣтникъ, дава му се призовка, безъ да се иска рѣшение на общинския съвѣтъ. Отива единъ кметъ съ нѣкой влиятеленъ човѣкъ, нагнасяватъ доказателства срѣму него си съ частнитѣ лица и когато трѣбва да обтѣжи, той не обтѣжва. Въ силистренско има 50—100 спора окончателно свършени по рѣшение на мировия съдия, защото имъ е поставена опѣнка по 500 л. И този въпросъ е свършенъ. Сега, какво казва г. Динковъ? Когато има споръ между частни лица и общини, държавата се прѣдставлява съ свой прѣдставителъ въ полза на общината. Има ли юридическа основа това искане? Г. Динковъ се постара да го мотивира даже отъ юридическо гледище, защото той казва, че ако доднесъ съществувалъ законна презумция, че всички тия имоти сж държавна собственост и сж отетѣпени само за ползуване на общинитѣ, по силата на тая фикция, макаръ държавата да има право въ спора на тия имоти да се намѣси като помощникъ, тя въ същото врѣме има право, по силата на тая фикция да се яви, и да каже, че тя е собственикъ на всичкитѣ имоти — пълненъ собственикъ на гола собственост. Азъ мисля, че това е едно добро постановление и може да се вземе, защото единъ държавенъ адвокатъ, г. г. народни прѣдставители, . . .

Х. Дограмаджиевъ: Само за силистренско ли?

Министъръ Н. Мушановъ: Не само за силистренско. Една държава, когато иска да въвежда редъ и когато вижда, че има опасност, не само за 1 окръгъ или 1 околия, когато вижда, казвамъ, че произволи могатъ да ставатъ, нѣма защо да не може да мотивира единъ контролъ, който собствено не създава врѣда другиму. На какво основание? Азъ не зная за другъ край, но азъ смѣтамъ, че при послѣдното разграничение на горитѣ въ 1904 г. станаха такива произволи въ България, каквито не зная да-ли другъ пътъ сж ставали. Немъ държавата да нѣма право да помогне на общината, доколкото тя владѣе единъ имотъ и доколкото по фикция се смѣта, че е държавенъ? Ние въвеждаме контрола като контролъ за правда, а не за произволъ, и какви опасности може да има отъ туй, че държавата ще се явява съ свой държавенъ адвокатъ да помага на общината въ спора. Частното лице винаги се прѣдставлява съ защитницитѣ си, които гледатъ неговитѣ интереси. Кждѣ може да има произволъ? Може да има произволъ въ хората, които не разбиратъ своето обществено звание и отиватъ да врѣдятъ на интереситѣ на които тѣ служатъ. Ние искаме държавата да отиде въ съдилището и да не се допуска отклонение отъ законния редъ. Единъ частенъ човѣкъ гледа интереситѣ си, но единъ частенъ човѣкъ, който управлява общински имоти, често пакъ забравя общественитѣ интереси и започва да служи на частнитѣ си интереси. Въ такъвъ случай държавниятъ контролъ е отъ полза. Той, ако искате, и отъ гледище морално, и даже отъ гледище юридично може да се мотивира. Та заблѣжката на г. Динкова е едно нововъведение. — право е — но едно нововъведение, което гони за цѣль да усигори правдата. Това нововъведение е полезно, за да може правдата да върви по онзи редъ, по който законитѣ гласятъ, и за да може да се гарантираме отъ всич-

китѣ опия произволи, които сѣ ставали въ нашата страна — а, да ви кажа, азъ съмъ отъ тѣзи, които мислятъ, че може още много врѣме да ставатъ въ нашата страна.

При тия 2 положения, тѣй изяснени, азъ смѣтамъ, че членътъ може да се гласува и да бѣде приетъ. При тълкуването, което даде г. министърътъ на търговията и земледѣлието, мисля, че всички опасения, които се изказаха отъ нѣкои г. г. народни прѣдставители, сѣ безосновни.

Прѣдседателствуещъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Мирски.

К. Мирски: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Да бѣше говорилъ само г. министърътъ на търговията и земледѣлието и да не му оспорвахъ туй, което той обясни, не щѣхъ да вземамъ думата. Азъ поддържамъ обяснението, които г. министърътъ на търговията и земледѣлието даде по законопроекта и които г. министърътъ на просвѣщеніето разви. Ние направихме стѣпка къмъ неотдалечаване спороветѣ отъ областта на гражданското право, отъ сѣдобната властъ, на която единствено тѣ трѣбва да бѣдатъ окончателно дадени за разрѣшение. Когато ние гласувахме и на послѣдно четене и слѣдъ послѣднитѣ разисквания на законопроекта за измѣрване и използване на градскитѣ и селскитѣ мери и пасбища, ние вече напуснахме онова, което имаме въ законъ още отъ IV-то обикновено Народно събрание, именно да дойде една административна комисија да рѣши, че това, което е у мене, цѣлото не е мое, една частъ да ми завладѣе, да обнародва рѣшение въ „Държавенъ вѣстникъ“ и азъ да съмъ длъженъ вжтрѣ въ 6 мѣсеца да прѣдъява искъ на общо основание, за да ревандикирамъ туй, което е у мене. Така бѣше при империята на закона за опрѣдѣляне държавнитѣ пасбища и въобще държавнитѣ земи. Законитѣ за горитѣ, или нѣкои отъ тѣхъ, поддържаха тая народба на послѣдното измѣнение на закона за горитѣ, и особено това, което сега се прѣдвижда, иде да ни повърне въ правия пѣтъ, на който ние се спрѣхме, когато рѣшихме какъ да станатъ оспорванията, когато нѣкое частно лице се оплаче, че на селото или на града даватъ по една земя, която е у него. Ние тамъ рѣшихме да се обърне неоправданиятъ къмъ мировиятъ сѣдия и, разбира се, тамъ ако не бѣде доволенъ, да отиде въ окръжния сѣдъ, па, ако щете, и въ Касаціонния сѣдъ; ние добавихме, че рѣшението, което ще се издаде отъ мировия сѣдия, респективно отъ окръжния сѣдъ като втора мирова инстанція, нѣма да загради пътя за прѣдъявление искъ за самото право на имота, тѣй като правото ще има за цѣль само фактическото владѣние. Тоя пѣтъ трѣбва и днеска да продължаваме и азъ се радвамъ, дѣто г. министърътъ на търговията и земледѣлието е по-ясенъ, отколкото свой прѣдшественикъ въ измѣненіето на § 1 отъ измѣненіето и допълненіето на закона за горитѣ, който сега разгледваме. Послѣ, г. министърътъ на търговията и земледѣлието е трѣбвало да напише и чл. 3 на законопроекта си, ако не за други належащи нужди, които трѣбва да се удовлетворятъ чрезъ измѣненіето закона за горитѣ, понеже ги счита неизучени, поне за замѣняване на думата „княжество“ въ цѣлия законъ съ подходяща днешна дума.

По сжществото на работата. Въ члена, който сега разискваме, се говори, че недоволниятъ трѣбва да прѣдъяви искъ прѣдъ надлежния окръженъ сѣдъ. Думитѣ „да прѣдъяви искъ“ даватъ да се разбира, като че сме пакъ при наредбитѣ на закона за опрѣдѣляне държавнитѣ совати и въобще земитѣ, когато трѣбвало е да се каже „жалба“, именно срѣщу постановленіето на първата инстанція за това, кой

владѣе de facto гората, кой я пази, кой се ползува отъ нея и пр., като първа инстанція рѣшава лѣсничеството — така е прието въ закона за горитѣ — втора инстанція да бѣде окръжниятъ сѣдъ и за това думата „искъ“ трѣбва да се замѣни съ думата „жалба“: да се разбере, че работата нѣма да отиде отъ окръжния сѣдъ нѣкъ въ надлежния апелативенъ сѣдъ. Щомъ се казва „искъ“, да заведе въ окръжния сѣдъ, че става, може би, това, което днеска става и за владѣлческитѣ искове — да се пращатъ хората въ надлежния апелативенъ сѣдъ, когато прѣдостатъчни сѣ тѣзи 2 инстанции за владѣлческитѣ искове, тѣй като, като се произнесе окръжниятъ сѣдъ, правото си остава още неразрѣшено окончателно, не че нѣмаме още chose jugée, res judicata, присъдено нѣщо — има, но има само относително факта на владѣніето, а не и за самото право. Както стои въ члена, спорътъ, който разгледва лѣсничеството, е само тоя: кой владѣе гората, именно кой я пази, кой се ползува отъ нея и пр., а човѣкъ може да владѣе единъ имотъ безъ да е неговъ собственикъ, може да се ползува отъ този имотъ пакъ безъ да е неговъ собственикъ; ще стане собственикъ, ако изтече давностниятъ срокъ на владѣніето, за да може да се обърне фактътъ на владѣніето на право на собственостъ. Затова азъ моля въ прѣдпослѣдната алинея на члена, който разискваме думата „искъ“ да се замѣни съ думата „жалба“, защото, повтарямъ, щомъ стои „искъ“, сѣдилищата тогазъ могатъ да разгледватъ дѣлото, като да има искъ за собственостъ — това, което се желае отъ нѣкои си, може би, кой знае да не би да иматъ интересъ нѣкои отъ насъ тукъ. Извѣстно е, че по дѣлата, които се завеждатъ по закона за опрѣдѣляне държавнитѣ пасбища и въобще земитѣ, се завеждатъ искове за собственостъ, опѣнява се спорната земя, плаща се 2% мито и се разгледва искъ за собственостъ, action pétitoire, а не action possessoire, както се разбира, че ще бѣдатъ исковетѣ, които ще се разглеждатъ отъ окръжния сѣдъ по жалба срѣщу постановленіята на лѣсничест. Това е необходимо да се обясни, толкозъ повече, защото нѣкои си искатъ да кажатъ, че тоя видъ искове биле като искове за собственостъ, когато тукъ е ясно, че подъ документъ за фактическо владѣние въ тоя законъ ще се разбира само, че лицето ще владѣе гората, респективно пасбището, дотогазъ, докато не се заведе противъ него и петиторенъ искъ, искъ за собственостъ и не се спечели искътъ отъ нищета — дотогазъ ще се ползува владѣлецътъ и, слѣдователно, той ще пази гората като фактически владѣлецъ.

Относително допускането на надлежнитѣ държавни адвокати да участвуватъ въ тия спорове, било когато ги разрѣшава прѣдварително, като първа инстанція, лѣсничеството, именно да разрѣши кой да пази, кой да се ползува отъ земята, разбира се, до разрѣшаване на искъ за собственостъ, било когато ги рѣши и като втора инстанція окръжниятъ сѣдъ — азъ мисля, че нѣма да сбъркаме нищо, по да не мислятъ господата отъ червената маса, че съ това се прѣдържава въпросътъ, какво ние, Народното събрание признаваме мерийскитѣ земи, които сѣ оставени за обществена потрѣба (ерази-метруке), за държавни земи. Тия земи, г. г. народни прѣдставители, сѣ земи на респективното село, на респективния градъ, дадени му на вѣчни врѣмена да се ползува отъ тѣхъ за опрѣдѣлени цѣли, а само съ разрѣшение на държавната властъ да може да имъ прѣобрѣща прѣдначаченіето, напр., да може на таква да се строи здание, въобще да се ползува съ тѣхъ като да сѣ тѣ ерази-мемлюке, пълна собственостъ. Разбира се, отъ туй слѣдва, че държавата, слѣдователно и Народното събрание, като прѣдставлява то държавата, иматъ интересъ да се запазятъ тѣзи земи за прѣдначаченіето имъ, а не да се

продават, както дойде едно Народно събрание, XIII-то, и рѣши, че $\frac{2}{3}$ отъ стойността на тия земи е на държавата и $\frac{1}{3}$ била на селото или града. Още отъ самото начало на освободението ни писъ съ общински рѣшения сме обръщали частъ отъ тия земи, наричани ерази-метруке — мери, на пълна собственост, ако рѣшенията се утвърдятъ съ указъ, т. е. отъ държавната власт. Асѣжъ тѣзи земи, мери, сѣжъ прѣдначинени не докрай да служатъ за пасбища, да бѣдатъ единъ видъ резервенъ фондъ, отъ който да се отдѣли и за други прѣдначинения. Когато, напр., правителството намѣри за добръ да засели въ едно село повече лица, да може отъ мерата му, отъ тая за обществена потребба останала земя да отдѣли една частъ за ерази-емирие, сир. за ниви, които не сѣжъ пълна собственост, а полусобственост на притежателя имъ, и когато тоя населенъ пунктъ, село или градъ, поради размножаването на населението, стане по-многочисленъ и има нужда да се разшири периферията му, да разрѣши правителството да се обрне частъ отъ тая земя — отъ мерата и за пълна собственост, за жилищни сгради, въ какъвто случай такавата частъ отъ тая земя е оставена за обществена потребба, се обръща на мюлкъ (пълна собственост, ерази-емирие).

Азъ слизамъ отъ трибуната, като се съгласявамъ съ измѣненіята на г. Динкова, като моля г. министра да замѣни думата „искъ“ съ думата „жалба“ и като възставамъ противъ всѣко тълкуване на тоя законъ, че лѣсничейтъ като билъ разгледалъ спора и като 6 мѣсеца били се минали, право за собственостъ се спечелвало — ни най-малко.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на търговията и земледѣлието.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдстатели! Понесже нѣма кой да говори по-нататъкъ, азъ ще кажа нѣколко думи само върху направенитѣ прѣдложения. Има едно прѣдложение отъ г. Георгова, който чрѣзъ една заблѣжка, иска да се разяснѣтъ повечко членѣтъ, въ смисълъ, че тѣзи протоколи на лѣсничейтъ не отнемали правата на хората. За мене членѣтъ е толкова ясенъ, че той съ описването, не създава никакви права на нѣкого, освѣтъ презумпцията за собственост, и нѣкакъва привилегия го защитява, щото нѣма нужда отъ тази заблѣжка; не мога да я приема, защото тя ще осакати закона.

Подирѣ, има прѣдложение отъ г. Екимова, който иска да се каже вмѣсто селото, „селата“, „сѣсѣднитѣ села“ и т. н.; и това прѣдложение не мога да приема затуй, защото въ проекта е казано заинтересуванитѣ да могатъ да взематъ участие. Не мога да приема това, да се викатъ всички села отъ лѣсничей затуй, защото по духа, по смисъла на това прѣдложение ясно е, че този лѣсничей нѣма ония функции, които по-рано имаше комисията; той има само една: да констатира това, което се владѣе, и нищо по-нататъкъ. И желая да го освободя отъ какви да сѣжъ такива тежнини. Достатъчно е като селото и заинтересуванитѣ бѣдатъ извѣстни. Затуй смѣтамъ за излишно това прѣдложение на г. Екимова.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Г. Екимовъ казва да съобщатъ писмено на притежателя на частната гора, граничаща съ гората, която ще се описва.

Министъръ А. Ляпчевъ: Тукъ е казано: (Чете) „За дѣня на описване граничитѣ на една гора“ — и пр.; този лѣсничей не е въ положение да знае, кои сѣжъ частнитѣ сѣсѣди на гората и т. н.

А. Екимовъ: Кметътъ ще ги знае.

Министъръ А. Ляпчевъ: Той има само едно срдѣство: чрѣзъ глашатая въ селото или града, чрѣзъ окръжния управителъ да направи тѣзи обявления. И, признавамъ, този лѣсничей не създава нѣкакъви документи, които не могатъ да бѣдатъ оборени.

А. Екимовъ: Желателно е да се не оборватъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Има още едно друго прѣдложение, отъ г. Мирски. Той иска да замѣнимъ думата „искъ“ съ „жалба“. Не мога да се съглася по простата причина, че този членъ е частъ отъ нѣколко други членове, които оставатъ непожтнати въ закона за горитѣ, било отъ 1906 г., било отъ 1904 г.: ако измѣнимъ тукъ, ще трѣбва и тамъ да се измѣни; процедурата се усложнява. Затова моля, г. Мирски, самъ да се откаже отъ това прѣдложение.

Н. Мирски: Прѣдложение не направихъ.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има прѣдложение и отъ г. Тодора Икономовъ: вмѣсто „владѣчески“, да се каже „владѣтелни документи“.

Министъръ А. Ляпчевъ: Колкото до това искане на г. Тодора Икономова, въ смисълъ, вмѣсто „документи за фактическо владѣние“, да се тури „владѣтелни документи“. Азъ не отдавамъ особено значение на това, слѣдъ обясненията, които се дадоха.

Подирѣ имаме прѣдложението на г. Динкова. Съ това прѣдложение сѣжъ напълно съгласенъ — имамъ случая да се изкажа.

Т. Икономовъ: Едно малко обяснение. Г. министърътъ се съгласи да се употребятъ думитѣ „владѣчески документи“, вмѣсто „документи за фактическо владѣние на гората“. Тѣзи двѣ работи, г. министре — азъ разбрахъ, г. Мушановъ обясни, какви сѣжъ Вашитѣ цѣли съ закона — не значатъ сѣжъщото, защото думитѣ „владѣчески документи“ въ закона за горитѣ е употребена въ сѣвсѣмъ другъ смисълъ; тя не показва само грубия фактъ на владѣнието, но то е единъ документъ, който говори за правото на ползуване отъ имота и който може да се противопостави по-нататъкъ на сѣсѣднитѣ села като *res judicata*.

Министъръ Н. Мушановъ: Има значение, докато се обори по сѣдебенъ редъ.

Т. Икономовъ: Ако приемете този изразъ, тогава трѣбва този, който не си е завзѣлъ процеса въ срока, по-нататъкъ да губи правото и документътъ да губи силата си като *res judicata*.

Министъръ А. Ляпчевъ: Толкозъ се обясни отъ мене и особено отъ г. Мушанова този въпросъ, съ всичкитѣ тъкности на г. г. юриститѣ, щото азъ сѣжъ тамъ излишно да се спирамъ за трети пѣтъ, защото е казано, че съ изтичането на 6-мѣсечния срокъ протоколътъ на лѣсничей не прѣдставя отъ себе си *chose jugée*, за да бѣде нѣкакъвъ документъ неатакуемъ, който не подлежи на оспорване, а продължава да бѣде единъ документъ само за владѣние.

Съ това свършвамъ.

Д-ръ Н. Наковъ: Каква частъ отъ горитѣ се описва досега по стария законъ?

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. Наковъ! Да ви кажа точно каква частъ отъ горитѣ се описани, е невъзможно; но прѣдполагамъ, че повече отъ половината, сигуръ двѣ трети отъ тѣхъ сѣжъ описани.

Х. Дограмаджиевъ: Тогава, защо е този срокъ отъ 6 мѣсеца?

Министър А. Ляпчевъ: Да, ще се породи този въпросъ: защо е този срокъ отъ 6 мѣсеца. Доста просто: този срокъ е, за да можемъ да накараме хората да се грижатъ повече за своитѣ имѣния и да можемъ да оставимъ единъ документъ, че владѣнието е въ единъ рѣкъ. Това е.

Смѣтамъ, че по този въпросъ сж приключени дебатитѣ и моля г. председателя да даде на гласуване.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Нѣма прѣдложение за прѣкращение на дебатитѣ.

Министър А. Ляпчевъ: Азъ констатирахъ, че никой не иска да говори.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Мишевъ.

Д. Мишевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще бѣда кжсъ, понеже се говори много по законопроекта; прѣдлагамъ само една редакционна промѣна въ послѣдната алинея, относно значението на протокола, за който е дума. За да добне сила на документъ за фактическо владѣние само въ момента на описване горитѣ, азъ прѣдлагамъ послѣдната алинея на члена да се измѣни така: „Не послѣдва ли никакво обтѣжване, протоколътъ остава, като актъ, който просто констатира факта за ползуване отъ гората въ момента на описването“.

А. Екимовъ: Азъ запитвамъ г. докладчика, възприема ли моето прѣдложение за измѣнение на члена, както го направихъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Екимовъ, г. докладчикътъ ще се изкаже.

Т. Теодоровъ: Моля, дайте ми думата. Азъ записихъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля Ви се, видѣхте самичкѣ, че въпросътъ е свършенъ; добръ би било, ако се намѣрихте тукъ по-рано — щѣхте да вземете участие въ дебатитѣ.

Има направени нѣколко прѣдложения по чл. 1. Едното е на г. Динкова. То се отнася до внасянето нова алинея, заради това него ще го гласуваме отдѣлно.

Има направено прѣдложение отъ г. Георгова да се тури забѣлѣжка къмъ разисквания членъ. Тоже слѣдъ като гласуваме члена, тогава ще тури на гласуване това прѣдложение.

Има прѣдложение отъ г. Екимова, да се внесе къмъ члена добавка. Понеже това е добавка, ще се гласува слѣдъ като гласуваме члена.

А. Екимовъ: Не е добавка, а е измѣнение на члена.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, моля, добавка е г. Екимовъ, защото се внася между двѣ фрази цѣло едно прѣдложение.

Има направено прѣдложение отъ г. Тодора Икономовъ, щото послѣдната алинея на чл. 1 по проекта: (Чете) „Не послѣдва ли никакво обжалване, протоколътъ добива сила на документъ за фактическо владѣние на гората“ да бѣде замѣнена съ слѣдующето: (Чете) „Не послѣдва ли никакво обжалване, тия протоколи добиватъ сила на владѣтелни документи“.

Има прѣдложение, направено отъ г. Хаджиева: (Чете) „Въ втората алинея, слѣдъ думитѣ „и пр.“ да се прибавятъ думитѣ „а така сжщо и отъ протоколитѣ на по-прѣжнитѣ горски комисии“.

„Ще се описватъ наново горитѣ и пасбищата на село, кждѣто това описване е станало негълно“. Кждѣ прѣдлагате това — като нова алинея ли или като добавка на нѣкоя алинея?

И. Хаджиевъ: Като нова алинея.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Прѣдложението Ви не казва, че е нова алинея.

И. Хаджиевъ: Азъ го казвамъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Значи, ще го отбѣлѣжимъ сега, че е прѣдложение за нова алинея.

Отъ г. Мишева има прѣдложение: (Чете) „Непослѣдва ли никакво обтѣжване, протоколътъ остава като актъ, който просто констатира правото за ползуване отъ гората въ момента на описването“. Това е да замѣни послѣдната алинея на чл. 1.

Най-напрѣдъ ще дамъ на гласуване тѣзи прѣдложения, които се отнасятъ до измѣнението на послѣдната алинея. Такова е прѣдложението на г. Икономова и моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Събранието не приема.

Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ прѣдложението за замѣняване на послѣдната алинея отъ тоя членъ, направено отъ г. Мишева, да си вдигнатъ ржката. (Нѣколцина вдигатъ) Събранието не приема.

Д. Мишевъ: Да се прочете.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Мишевъ, прочетохъ го по-рано.

Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 1, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Слѣдватъ сега добавкитѣ, които сж направени отъ нѣкои г. г. народни прѣдставители. Направена е добавка отъ г. Динкова да се тури като прѣд-послѣдна алинея слѣдующето: (Чете) „Прѣписъ отъ исковата молба се съобщава и на окръжния управителъ, когато спорътъ за гора е между частно лице и село. При разглеждане на дѣлото по такава молба, призовава се и той като страна по дѣлото.“ Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема. (Оспорване)

Моля, понеже става оспорване, че било меншество, моля г. г. квесторитѣ Стоименъ Савовъ и Георги Арабаджиевъ да направятъ провѣрка. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ направеното прѣдложение отъ г. Динкова, да стапатъ на крака.

Квесторъ Г. Арабаджиевъ: (Слѣдъ прѣброяването) 62 за отъ 99 присѣтствующи.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Отъ 99 присѣтствующи 62 гласуватъ за. Събранието приема прѣдложението на г. Динкова.

Има, както казахъ и по-рано, прѣдложение отъ г. Георгова, щото къмъ § 1 да се прибави забѣлѣжка: (Чете) „Държавата, общинитѣ и частнитѣ лица иматъ всекога право да завеждатъ прѣдъ сѣдилищата споръ и да доказватъ своитѣ права на собственостъ“. Г. Георговъ! Не оттегляте ли прѣдложението си слѣдъ обясненията, които се дадоха при тѣзи разисквания?

Г. Георговъ: Да се гласува.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Нѣколцина вдигатъ) Събранието не приема.

Има направено прѣдложение отъ г. Екимова, както се каза и по-напрѣдъ, което е: (Чете) „Въ четвъртата алинея на тоя членъ, слѣдъ думитѣ „сж

цѣль да“ да се каже: „сѣ цѣль да съобщатъ писмено на притежателитѣ на частнитѣ гори, граничащи съ гората, която ще се описва“, и по-нататѣкъ да слѣдва „и чрѣзъ глашатай на населението за деня, когато“ и т. н.

А. Екимовъ: Азъ моля да се попита по-напрѣдъ г. докладчика, съгласенъ ли е съ туй прѣдложение. Той прѣдставлява комисията.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Усвоявате ли го, г. докладчикъ?

Докладчикъ П. Беровъ: Усвоявамъ го.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Г. Докладчикътъ го усвоява.

Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ направеното прѣдложение отъ г. Екимова, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Слѣдва прѣдложението на г. Хаджиева: въ втората алинея да се прибави „а така сѣщо и отъ протоколитѣ на по-прѣжнитѣ горски комисии“. Моля, които приематъ това прѣдложение да си вдигнатъ ржката. (Нѣколцина вдигатъ) Събранието не приема.

Той прави прѣдложение и за нова алинея. (Чете) „Ще се описватъ наново горитѣ и пасбищата на селата, кждѣто това описване е станало непълно“. Моля, които приематъ това прѣдложение да си вдигнатъ ржката. (Нѣколцина вдигатъ) Събранието не приема.

Докладчикъ П. Беровъ: (Чете)

„Чл. 2. Кѣмъ чл. 12 отъ закона за горитѣ се добавя:

„Забѣлѣжка. Окржжитѣ съвѣтници не могатъ да дѣйствуватъ, като опитни лица, въ околнята, дѣто сѣ избрани или дѣто сѣ заселени.

„§ 9 отъ измѣнението и допълнението на чл. 12 се измѣнява така: „Комисиятъ, прѣдвидени въ настоящия членъ, трѣбва да привършатъ работата си до 1920 г.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Д-ръ Гиргиновъ.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Взеохъ думата, за да се обявя противъ забѣлѣжката, която придружава чл. 2 на проекта. Въ тази забѣлѣжка е казано, че окржжитѣ съвѣтници не могатъ да дѣйствуватъ въ околнята, дѣто сѣ избрани и дѣто сѣ заселени — отнася се кѣмъ чл. 12 отъ закона за горитѣ. Въ този чл. 12 е казано, че за да се опрѣдѣли горското стопанство състави се една комисия подъ прѣседателството на лѣсничей, на единъ чиновникъ, показанъ отъ Министерството на търговията и земледѣлието, двама опитни земледѣлци или кмета. Тѣзи опитни земледѣлци се избиратъ отъ окржжния съвѣтъ и понеже окржжниятъ съвѣтъ обикновено избира окржжни съвѣтници, сега трѣбва да приемемъ една забѣлѣжка, по силата на която тѣзи окржжни съвѣтници, които ще влѣзатъ въ тази комисия, която ще опрѣдѣля горското стопанство, не могатъ да дѣйствуватъ въ околнята, откъдѣто сѣ избрани като окржжни съвѣтници. Обявявамъ се противъ тази забѣлѣжка, защото я считамъ много нецѣлесобразна прѣдъ видъ на това, че най-компетентни за една околня, кждѣто ще трѣбва да се опрѣдѣля горското стопанство, могатъ да бждатъ онѣзи окржжни съвѣтници, които сѣ избрани отъ тази околня; слѣдователно, ако ние искаме да вземемъ подъ внимание нуждитѣ на околнята, ако искаме да поставимъ въ тази комисия опитни земледѣлци, окржжни съвѣтници, които ще могатъ да принесатъ полза съ своитѣ познания за едно правилно и рационално горско стопанство, счи-

тамъ, че тази забѣлѣжка е неумѣстна и че не трѣбва да поставимъ това запрѣщение за окржжитѣ съвѣтници да дѣйствуватъ като членове въ комисията въ околнята, кждѣто сѣ избрани. Ако дѣйствително г. министърътъ на земледѣлието и търговията има нѣкакви свѣдѣния, че тукъ-тамъ сѣ ставали злоупотребления отъ нѣкои окржжни съвѣтници, че тѣ сѣ фаворизирали своитѣ околни или пъкъ че сѣ ставали причина, за да има едно неправилно, нерационално горско стопанство, струва ми се, че подобни факти, може би, единични или даже на много мѣста и повторени, не могатъ да убѣдятъ насъ, за да приемемъ тази забѣлѣжка, защото ние знаемъ, че и по-висши институти сѣ ставали причина за такива злоупотребления — и азъ припомнямъ за камари, които тукъ сѣ раздавали совати, и т. н. — но ние по този прецедентъ не намалихме правата на камарата. Ето заню, макаръ и да е имало такива единични случаи, макаръ да е имало некрасиви прецеденти — а 'да-ли е имало такива, азъ не зная—все таки това не може да ни даде право да отнемемъ ние на околнитѣ това, което досега сѣ имали по силата на досегашнитѣ законоположения — окржжитѣ съвѣтници да даватъ свѣдѣния за горското стопанство въ околнитѣ, кждѣто тѣ сѣ били избрани.

Ето защо азъ се обявявамъ противъ забѣлѣжката и мисля, че даже г. министърътъ на търговията и земледѣлието ще се съгласи да се отмѣни тази забѣлѣжка и да се остави чл. 12 безъ подобна забѣлѣжка, още повече, че едноврѣмешнитѣ окржжни съвѣтници не могатъ да се сравнятъ съ сегашнитѣ. Вие помните, въ минали режими не само окржжитѣ съвѣтници, ами и по-други хора сѣ правили злоупотребления, и не ония злоупотребления трѣбва да дадатъ поводъ намъ да отнемеме права и да намаляваме благата за самото население, което очаква отъ своитѣ избраници да дойдатъ въ тази комисия да кажатъ какви сѣ неговитѣ нужди.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Савовъ.

С. Савовъ: Г. г. народни прѣдставители! Допълнението, което се прави кѣмъ чл. 12, съвсѣмъ не удовлетворява онова, което се иска. Въ чл. 12 би трѣбвало да се направятъ още нѣколко малки прибавки или една редакционна поправка. Най-напрѣдъ забѣлѣжката, която се прави кѣмъ чл. 12, не съответствува на послѣдната частъ отъ първата алинея на казания членъ. Въ първата алинея е казано: „... опрѣдѣля една комисия, състояща се отъ: единъ лѣсничей за прѣседателъ и за членове инспекторътъ по земледѣлието“ — а сега е агрономътъ; тъй не трѣбва да се измѣни това име, защото инспекторъ не съществува вече — „двама опитни земледѣлци“, които досега се избираха отъ окржжитѣ съвѣти, а би трѣбвало да се каже „двама окржжни съвѣтници“, вмѣсто „опитни земледѣлци“. Азъ ще моля г. министра да се съгласи на тѣзи двѣ редакционни поправки.

Друго. Най-важното, което се прави това съ това измѣнение, както каза г. Гиргиновъ, е, че занапрѣдъ окржжитѣ съвѣтници не могатъ да дѣйствуватъ въ околнята, въ която сѣ избрани. Азъ бихъ молилъ г. министра да посочи на Народното събрание, кои сѣ мотивитѣ и съображенията да направи това ограничение за окржжитѣ съвѣтници. Това, прѣди всичко, ще коштува на държавата по-сѣщо, защото този окржжитъ съвѣтникъ отъ една околня, ако го пращашъ въ друга, отъ Софийската въ Трънската, напр., неговитѣ пътни пари ще коствуватъ много. Искамъ да каже г. министърътъ, кои сѣ съображенията, за да не дѣйствува окржжниятъ съвѣтникъ въ околнята, кждѣто е избранъ? Споредъ мене, г. министърътъ се е ражководилъ отъ това, да не би да станатъ нѣкои злоупотребления, да не би тѣзи съ-

вѣтници да злоупотрѣбаватъ въ своята околия, подѣ прѣдлогъ, за да се прѣдставятъ тѣ добри на своитѣ избиратели и пр. И дѣйствително, това може да стане отъ нѣкой недобросъвѣстенъ окръженъ съвѣтникъ или членъ отъ тази комисиия, защото допускамъ, че може да има недобросъвѣстенъ лѣсничей, недобросъвѣстенъ агрономъ; но азъ мисля, че г. министърътъ, като е възприелъ да се измѣни члена, вмѣсто „опитни земледѣлци“, да се каже „окръжни съвѣтници“, то е затуй, защото има вѣра въ окръжнитѣ съвѣтници, възприелъ е това и затуй, че окръжниятъ съвѣтникъ може да бѣде пратенъ кждѣто и да е — било въ своята околия, било другадѣ. Азъ моля да не се прави такова ограничение.

Друго едно. Въ чл. 12 алинеитѣ сж много. Въ алинея пета на чл. 12 е казано една много неопредѣлена работа и азъ бихъ молилъ г. г. народнитѣ прѣдставители да я провѣрятъ и г. министърътъ само да изслуша. Ето какво е казано тамъ: (Чете) „Комисиията при горната работа трѣбва да има прѣдъ видъ и опрѣдѣли за пасбища и работни земи прѣдимно заклеявѣли гори, които нѣматъ никаква бждѣще, не охранителни, да сж близо до селата и водопойтѣ и да иматъ дълбока и плодородна почва“. Моля ви се, г-да, азъ апелирамъ къмъ г. Берова да каже: тамъ, кждѣто има дълбока и плодородна почва, може ли да има заклеявѣли гори?

П. Беровъ: Може.

Министъръ А. Ляпчевъ: Може, може; щомъ като неправилно е експлоатирана гората, тя може да бѣде заклеявѣла, при най-плодородна почва.

С. Савовъ: Но отъ тази алинея сѣ азбира, че комисиията не може да опрѣдѣли никждѣ мѣсто за пасбище. Тукъ г. министърътъ трѣбва да се съгласи да се прибави само една дума; тази дума се състои отъ въ що: комисиията трѣбва да има прѣдъ видъ освѣтъ това, което се казва въ чл. 13, каква частъ отъ гората трѣбва да се остави за гориво, каква за строителенъ материалъ и пр., комисиията да има прѣдъ видъ — да се спомене и това въ алинеята — каква частъ да се остави „и за нуждитѣ на населението“. Защото забѣлжате, г-да, споредъ чл. 13, на едно горско село трѣбва да му оставятъ 45% отъ цѣлото землище покрито съ гора, и ако то има 40% работна земя, тогава то нѣма да има мера, и по силата на чл. 13 тѣ не могатъ да му оставятъ нищо. Значи, комисиията ще опрѣдѣли 20% за строителенъ материалъ, 20% за гориво и за пасбище нѣма да остане нищо. Какво ще стане съ това население, когато комисиията му опрѣдѣли половината отъ гората за строителенъ материалъ, половината за гориво? И знайно е у насъ, че щомъ една гора се сѣче за гориво, до 3—4 години не може да се допушта добитѣка въ нея; какво ще прави този добитѣкъ въ това село, когато нѣма друга мера. Тукъ би трѣбовало да се каже: „комисиията да има прѣдъ видъ и нуждитѣ на населението“.

Министъръ А. Ляпчевъ: Туй е казано.

С. Савовъ: Не е казано. Ето защо азъ моля г. министра да се съгласи на тая добавка.

И четвърто, и послѣдно, което имамъ да кажа, то е слѣдното. Г. министърътъ прѣдвижда, щото § 9 отъ измѣнението и допълнението на чл. 12 да се измѣни така: „Комисиитѣ, прѣдвидени въ настоящия членъ, трѣбва да привършатъ работата си до 1920 г.“ Това значи, тѣ да не работятъ нищо: още 10 години — то е голѣмъ срокъ. Лѣсничейтѣ и тѣзи комисиии, ако искатъ да работятъ, тѣ могатъ да привършатъ работата въ 5 години. 5 години е достатѣченъ срокъ — до 1915 г. По този начинъ ще могатъ и да се подтикватъ по-скоро да привършатъ тая работа; за-

щото, ако има едно зло, което населението очаква, то е слѣдното: нѣкой има всрѣдъ нивитѣ си една нивица отъ 1, 2 или 3 декара гора и тази гора прѣчи и на ония ниви, които я заграждатъ; по силата на чл. 12 отъ закона, това парче гора не е прѣдметъ на горско стопанство и разо или късно то не ще бѣде гора, а ще бѣде или нива или мера, но ние ще оставимъ така тѣзи хора, да ги глобяватъ още 10 години. И ако провѣри г. министърътъ ще види, че най-много глоби и най-много актове сж именно за тѣзи парцели, които сж като една прѣчка, като една намѣтка на око̀то на единъ човѣкъ, и той ще дири лѣкъ да я излѣкува, защото едно такова парче гора отъ декарь или половинъ декарь близо до нивата само сѣпка прави, само задържа сѣгта, който се навѣва и пакости на нивата, за която човѣкътъ плаща данѣтъ. Тѣй щото трѣбва да се намали срокътъ на комисиитѣ на 5 години и да постѣгнемъ юлара на г. г. лѣсничейтѣ; а за още по-сигурно, можемъ да възприемемъ, щото окръжнитѣ постоянни комисиии да плащатъ на своитѣ хора, а държавата да плаща на държавнитѣ чиновници: на лѣсничейтѣ, на агрономитѣ; на окръжнитѣ съвѣтници да плащатъ постояннитѣ комисиии, които иматъ свои кредити. Двама окръжни съвѣтници ще отидатъ да обиколятъ и ще взематъ най-много 1.000—2.000 л., съ които нѣма да опетятъ единъ окръженъ бюджетъ, и работата ще върви по-успѣшно, защото една отъ причинитѣ, за да не дѣйствуватъ тѣзи комисиии, е и нѣмането кредитъ. Въ държавния бюджетъ се прѣдвижда единъ кредитъ, но той като се изчерпи, комисиитѣ спиратъ. Ето защо азъ моля г. министра на търговията и земледѣлието да се съгласи, щото пѣтнитѣ и дневни пари на окръжнитѣ съвѣтници да се изплащатъ отъ окръжнитѣ бюджети, а на държавнитѣ чиновници отъ държавния бюджетъ.

(Прѣдседателското мѣсто заема г. прѣдседателтъ)

Прѣдседателтъ: Има думата г. Яневъ.

Р. Яневъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ прѣди всичко за новата забѣлжка, която се вмѣква сега къмъ чл. 12. Не съмъ съгласенъ съ мнѣнието на почитения г. Гиргиновъ, а сжщо и съ това на г. Савова. Въ нашата околия замина комисиията, по както тази комисиия, така и другитѣ комисиии г. министърътъ може би да е съзрѣлъ, пъкъ и началникътъ на отдѣлението, който е приготвилъ законопроекта, може да е съзрѣлъ, че тѣ правѣха злоупотрѣбления. Въ стамболовическо врѣме имаше избрани окръжни съвѣтници, но имаше села, кждѣто нито единъ гласъ не се е далъ за тѣзи окръжни съвѣтници и, когато тѣ дойдатъ въ туй село, тѣ безъ да гледатъ на чл. 12, споредъ който трѣбва да опрѣдѣлятъ мѣсто за пасбище, водопой и за работна земя, безъ да гледатъ и на чл. 13, който казва, че онѣзи села, които сж чисто горски, трѣбва да иматъ най-малко 45% отъ землището си само за гората, а пъкъ горско-планинскитѣ — 25%, а чисто-полскитѣ — 6%, безъ да гледатъ на това, казвамъ, тѣ всичко описваха. Има много такива села — ако ги изброявамъ, тѣ много ще сж на брой — има много села, на които всичкитѣ имоти сж описани за горско стопанство отъ тѣзи комисиии и протоколитѣ, разбира се, сж изпратени на министра на търговията и земледѣлието за утвърждение. Така щото, по такъвъ начинъ тази забѣлжка е много умѣстна, защото като дойде отъ друга околия единъ окръженъ съвѣтникъ, той нѣма да гледа на тая околия като онзи окръженъ съвѣтникъ, който е отъ сжщата околия и като знае, че едно село не го е избрало, да отиде да му опише всичкия имотъ. Тѣй щото тази забѣлжка е много на мѣстото си и трѣбва да се съгласи Народното събрание да я гласува.

С. Савовъ: Тъзи, които сж въ оппозиция, ние, като депутати, какво имъ направихме?

Р. Яневъ: Ние нѣма да направимъ туй, г. Савовъ, но ние ще паднемъ утрѣ и ще дойдатъ стамболовиститѣ или радославиститѣ, които ще се възползватъ отъ нашия законъ.

Прѣдседателъ: Г. Яневъ! Говорете на Събранието.

Р. Яневъ: Другъ недостатъкъ на чл. 12 е този, че ако прѣдвидената по него комисия опише всичкитѣ имоти на едно село и изработи протоколъ, туй село не може да обжалва протокола, ако е недоволено, ако не сж спазени разпорежданията на чл. 12 и чл. 13, неговитѣ обжалвания сж безсилни. Министерътъ утвържда протокола и тѣ не могатъ да отиватъ по-нататъкъ. Азъ зная села, които сж обжалвали протокола на тая комисия прѣдъ министра на търговията и земледѣлието, като казватъ, че комисията не е изпънила чл. 12, не е оставила мѣсто за пасбище, за водоной, а всичко е описала, но тѣзи заявления сж оставяни безъ послѣдствие, като министърътъ казва, че чл. 12 не му дава право да назначи нова комисия, че фактътъ е свършенъ. Затова моля г. министра и г. докладчика да се съгласятъ, щото тѣзи протоколи да могатъ да се обжалватъ отъ недоволнитѣ, разбира се, селяни, като се въведе въ схция членъ една нова алинея, въ която да се каже, че недоволнитѣ иматъ право на обжалване, било като изложатъ прѣдъ министра самитѣ факти, или пъкъ да се назначава нова комисия, за да се провѣрва, когато има недоволни. Затова азъ съзирамъ въ този членъ този най-голямъ недостатъкъ. Даже онѣзи протоколи, които сж минали вече . . .

Прѣдседателъ: По това недѣйте говори, г. Яневъ, а говорете за забѣлжката. Туй, което говорите, то е за измѣнения, а измѣнения не могатъ да се знасятъ така; трѣбва да има законодателно прѣдложение, било отъ група депутати, било отъ министерството. Говорете само по това, което е внесено въ законопроекта.

Р. Яневъ: Понеже сега се разисква по чл. 12, той що може да се измѣни.

Прѣдседателъ: Не може така. За забѣлжката говорете.

Р. Яневъ: Чл. 12 се гласува сега, а не само забѣлжката.

Министъръ А. Ляпчевъ: Не.

Р. Яневъ: Чл. 12 можемъ да го измѣнимъ така, както искаме.

Министъръ А. Ляпчевъ: Не, само внесеното.

Р. Яневъ: Именно внесеното. Добавка ще се направи къмъ него и ще се свърши. Затуй онѣзи протоколи, които сж минали по-рано, може да се даде право на селата да ги обжалватъ; понеже срокътъ за обжалване на тѣзи протоколи изтече на 31 октомврий 1907 г., то да се даде право на недоволнитѣ да ги обжалватъ до 31 януарий 1910 г.; а онѣзи протоколи, които отсега нататъкъ тѣзи комисии ще правятъ при опрѣдѣлянето на горското стопанство, да иматъ право недоволнитѣ да ги обжалватъ въ двумѣсеченъ срокъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Тоневъ.

Х. Тоневъ: Г. г. народни прѣдставители! Би трѣвало да се приеме по възможностъ такъвъ съставъ на комиситѣ, че да свършатъ точно работата. Азъ

не мога да се съглася съ забѣлжката, която се поставя къмъ чл. 12 съ законопроекта на г. министра. Той казва, че окръжнитѣ съвѣтници не могатъ да бждатъ членове на тая комисия, която се изисква по чл. 12, ако тя ще дѣйствува въ околнята, дѣто тѣ сж избрани. По-добрѣ ще бжде да се остави членътъ тѣй, както си е: могатъ да бждатъ членове само вѣщи земледѣлци, не окръжни съвѣтници. При това и окръжниятъ съвѣтникъ трѣбва да бжде членъ въ тая комисия. Окръжната постоянна комисия прѣдставя кой трѣбва да бждатъ членове на комисията, като има прѣдъ видъ, че тѣ трѣбва да бждатъ опитни земледѣлци. Смѣтамъ внесеното по законопроекта на г. министра измѣнение въ чл. 12 непълно и че трѣбва да се разшири още постановлението на чл. 12, както е въ закона отъ 1904 г.

Г. г. народни прѣдставители! Вие знаете, че на много мѣста въ страната, прѣди да се освободи княжество България, жителитѣ на всѣко едно село се ползуваха отъ горитѣ, било за гориво, било за паша и ги смѣтаха за тѣхни. При освобождението, по незнание на самото население, се отнеха на нѣкои села всичкитѣ тѣзи гори. Има случаи, които и на г. министра сж извѣстни . . . (Не се чуе) и тѣ сж били принудени да заведатъ дѣла срѣщу държавата и да харчатъ хиляди левове. И на това дължимъ приемането на закона, за народното просвѣщение. Тамъ въ единъ членъ прѣдвидихме, че тамъ, дѣто нѣма мери, да се отгупчатъ отъ държавнитѣ гори части на училищата, за да основатъ извѣстенъ фондъ. При това, всѣки отъ насъ знае, че народнитѣ училища, особено въ селата, сж поставени въ тошкозъ низко положение, щото ние имаме право да искаме съзнание, култура и т. н. Мнозина отъ насъ претендиратъ да търсятъ съзнание въ широката народна маса; но азъ съмъ убѣденъ, че за да търсимъ такова, за да имаме единъ день съзнателни избиратели, ние трѣбва да подобримъ училищното дѣло. Училищнитѣ бюджети сж прѣтоварени съ разни разходи. Училищнитѣ настоятелства сж принудени да харчатъ отъ бюджетитѣ си суми за кватирни, за отопление на училищата. Затова ще бжде по-добрѣ да вземемъ да разширимъ постановлението на чл. 12, като прѣдвидимъ нови пунктове още. И вѣрвамъ г. министърътъ да се съгласи. При това още ние трѣбва въ настоящия законопроектъ да прѣдвидимъ едно законоположение, което да улеснява училищнитѣ настоятелства когато тѣ строятъ било училища, било читалища, защото единичкото срѣдство, за да се развие българскиятъ народъ, то е само основното образование. Повтарямъ да моля г. министра да се съгласи съ туй, за което азъ правя прѣдложение, за допълнението на чл. 12, именно къмъ послѣдната алинея на чл. 12 да се прибави новъ пунктъ, първи: „Комисията при опрѣдѣление границитѣ опрѣдѣля, освѣнъ заке- ливѣлитѣ гори за паша, отъ ивицитѣ, останали отъ закрѣгляването на горитѣ, по 2 декара на къща за училищни гори тамъ, дѣто такива нѣма“; да се прибави и единъ пунктъ втори: „50% отъ стойността на продаденитѣ маломѣрни имоти остава въ полза на селото, дѣто се намира имота, и служи за фондъ за постройка на нова училищна сграда или читалище“.

Съ разграничаването на държавнитѣ и обществени гори на много мѣста между нивитѣ се явяватъ така нареченитѣ яйлаци. Тѣзи яйлаци на извѣстни мѣста се продадохъ въ полза на държавата, а на извѣстни мѣста стоятъ. Тия мѣста стоятъ тамъ, къдѣто сега сж се заселили българи въ по-малки села. Въ самитѣ тия села не е възможно населението само да си направи училища. Мисля, че държавата е длъжна да помогне и въ този случай на туй население, което плаща данъци. Затова моля г. министра на търговията и земледѣлието да се съгласи да приеме туй прѣдложение.

Прѣдседателъ: Г. Тоневъ! Вие говорите за работи, които не сж на дневенъ редъ и които не се застъпатъ отъ законопроекта.

Х. Тоневъ: Г. прѣдседателю! Тия работи могатъ да станатъ. Защо ще се ограничаваме само върху това, което ни е прѣдставено? — Ще моля г. министра да се съгласи и върху това. Ние ще трѣбва да прѣвидимъ единъ новъ членъ въ закона за горитѣ, за да се направи една училищна сграда или едно читалище, необходими сж не по-малко отъ 3 хиляди лева. Мисля, че държавата е длъжна въ този случай да помогне, да се притече на помощъ съ туй, което има. Какво има тя? Въ държавнитѣ гори има материяли, съ които трѣбва да се помогне на общинитѣ, било за постройка на училища, или за постройка на читалища — другитѣ сръдства да бждатъ отъ общинитѣ. Затова правя едно прѣдложение въ смисълъ да се прибави единъ новъ членъ къмъ закона за горитѣ съ слѣдующето съдържание: (Чете) „Всѣко село, което почне да строи училищна сграда или читалище, държавата отпуска нужния дървесенъ материялъ даромъ, ако такъвъ нѣма отъ общественитѣ гори“.

Прѣдседателъ: Има думата г. Каранешевъ.

Д. Каранешевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ взехъ думата да направя нѣкои кратки бѣлѣжки по чл. 2 отъ законопроекта, съ който се прибавя къмъ чл. 12 отъ закона за горитѣ нѣкаква забѣлѣжка, която г. Гиргиновъ прочита и противъ приемото на която той се обяви. Азъ отъ моя страна така сжщо се обявявамъ противъ тая забѣлѣжка. Азъ напълно подчертавамъ и напълно се съгласявамъ съ ония съображения, които се изказаха отъ г. Гиргинова. Всички ония, които говориха за нуждата отъ тая забѣлѣжка, но изтъкнаха нѣкои по-основателни причини за оставянето на тая забѣлѣжка. Какво се цѣли съ нея, каква цѣль прѣслѣдва г. министърътъ на търговията и земледѣлието съ въвеждането на тая забѣлѣжка, която въ досегашния законъ не сществува? Въ мотивитѣ на законопроекта не се вижда нищо за цѣльта, който е накарала г. министра на търговията и земледѣлието да напише тая забѣлѣжка и да иска тя да се прокара. Менѣ ми се струва, че макаръ тѣзи мотиви и да не сж изложени за въвеждане на тая забѣлѣжка въ чл. 12, тѣ сж доста ясни, за да могатъ да се прозратъ. Г. министърътъ на търговията и земледѣлието, както по-напрѣдъ, при дебатирането на закона за меритѣ, така сжщо и сега, при този законопроектъ, въвежда една економическа политика, която можемъ да я таксуваме малко като единъ държавенъ социализъмъ. Не прѣди малко, а мисля прѣди много г. Динковъ прокара едно прѣдложение, което г. министърътъ на търговията и земледѣлието прие съ готовностъ, затова, защото то отиваше да подкрѣпи ония възгледи, които той има, именно, че държавата е собственикъ на всички общински гори, на всички общински пасбища, по една фикция, именно тѣй наречената *propriété*, т. е. тя е единъ собственикъ само на тѣй наречената гола собственостъ. На вѣчни врѣмена иматъ право да се ползуватъ онѣзи, които владѣятъ мерата, респективно селата, общинитѣ и пр., но държавата, по силата на тая фикция, която доколко има право да сществува днесъ и да-ли въ бждще трѣбва да сществува, е другъ въпросъ, но, по силата, казвамъ, на тая фикция у насъ, държавата се счита за такъвъ собственикъ. И г. министърътъ на търговията и земледѣлието, за да може да подкрѣпи този принципъ, възприе оная забѣлѣжка на г. Динкова, която цѣлѣше това, като въвежда държавниятъ адвокатъ да става страна въ процеситѣ, които частни лица водятъ съ общини или съ села за мерни гори. Като се туря по този начинъ държавниятъ

адвокатъ, като ищецъ, да прѣдставлява държавата — г. Динковъ изтъкна това доста ясно — то е затова, защото държавата има интересъ да не прѣминаватъ горитѣ и меритѣ въ частни рѣцѣ, кждѣто владѣнието става по-сфимерно, защото отдѣлни лица ставатъ собственици на тия земи и по този начинъ държавата се изплъзва и отъ тази фикция, която сжществува въ пойна полза. Та, азъ намирамъ, че мотивитѣ на г. министра на търговията и земледѣлието, които сж му продиктували да приеме тази забѣлѣжка, сж били пакъ тѣзи.

Защо не ще окръжнитѣ съвѣтници да дѣйствуватъ въ своята околия? Менѣ ми се струва, че това е написанно възъ основа опасността, която съзираме въ алинея четвърта на чл. 12, кждѣто се казва, че тия комисии, които се избиратъ по чл. 12, ще има да се произнасятъ кои мѣста да изключатъ отъ горитѣ, да останатъ за работни земи, кои могатъ да рѣшатъ да се изкоренятъ и да прѣминатъ въ рѣцѣтъ на отдѣлни лица — да бждатъ продадени; а понеже, споредъ чл. 12, окръжнитѣ съвѣтници ще дѣйствуватъ въ своитѣ околии, той се опасва, че ще бждатъ заинтересувани по-прѣко и, слѣдователно, ще се произнасятъ въ врѣда на държавата, а въ полза на своитѣ общини или на своитѣ общинари, като ще имъ дадатъ тая или оная гора да бжде изкоренена или тая или оная мера да бжде продадена за частна собственостъ, кждѣто вече правото на държавата като собственикъ на голата собственостъ става по-ефимѣрно — не може вече да се запазятъ такива права за държавата. И г. министърътъ на търговията и земледѣлието мисли, че ако вземе окръжни съвѣтници отъ други окръзи, които нѣма да сж така прѣко заинтересувани, тѣ ще запазятъ по-добрѣ този принципъ на държавната собственостъ и нѣма да рѣшатъ веднага да се изкорени това или да се продаде тая частъ отъ извѣстна мера или пѣкъ да се разработи. Менѣ ми се струва, че тая е била цѣльта, която е продиктувала тая забѣлѣжка, но, въпреки това, азъ се обявявамъ противъ нея, защото щомъ се касае да се заведе стопанство въ една община, най-компетентнитѣ, както подчерта и г. Д-ръ Гиргиновъ, ще бждатъ съвѣтницитѣ отъ тая околия, отъ която сж тѣ избрани: само тѣ познаватъ по-отблизо нуждитѣ на населението и тѣ ще могатъ съ знание да се произнесатъ, да-ли туй мѣсто да се остави за общо ползуване, или да се разоре, или пѣкъ да се продаде на частни лица. Ето защо азъ ще гласувамъ противъ тая забѣлѣжка и моля това, което казахъ, да бжде възприето отъ г. министра на търговията и земледѣлието и отъ г. докладчика и да се съгласятъ да отеглятъ тази забѣлѣжка. Тя нѣма никакво значение, защото онѣзи, които сж избрани окръжни съвѣтници въ една околия, все таки ще дѣйствуватъ добросъвѣстно и нѣма така да оцѣтзватъ интереситѣ на държавата и тамъ, кждѣто трѣбва да се охраня, да се запази гората, пѣма да рѣшатъ да я изкоренятъ, или пѣкъ мѣстата, които трѣбва да бждатъ за общо ползуване, нѣма да ги продадатъ на частни лица и да минатъ въ частна собственостъ. Менѣ ми се струва, че въ туй отношение трѣбва да имаме по-големо довѣрие въ хората, които сж избрани отъ една околия или отъ единъ окръгъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ П. Беровъ: Г-да! Азъ ще ви кажа моето лично мнѣние, а не онова, като на докладчикъ.

Първо, по въпроса, да-ли срокътъ 10 години за дѣйствието на тия комисии е голѣмъ или е малък. Сега комисиятъ дѣйствуватъ много бързо и въ интереса на комисиятъ е да правятъ дневно колкото се може повече километри. Това е единъ много важенъ стимулъ и ги подбужда да тичатъ отъ село на село, само и само въ по-късо врѣме да изходятъ по-големо пространство, и никждѣ комисиятъ не сж се заба-

вяли, освѣтъ тамъ, къдѣто селата сж имъ правили курбанъ. Азъ ви говоря това на основание опыта. И не само въ моята Софийска околия, къдѣто бѣхъ членъ въ комисията, но зная, отъ разказитѣ на мои другари, какъ е било и другагдѣ; тѣй и досега комисиятъ дѣйствуватъ бърже. Софийската околия, напр., която има 80 км. надлъжъ и 60 км. — напиръ, е изходена въ единъ мѣсецъ и половина. Това сж планини, не е равно мѣсто и пакъ е изходена. Но друго нѣщо трѣбва да имате прѣдъ видъ — че прѣди да отиде комисията по чл. 12 и да се произнесе, кое е гора и кое не, кое ще остане за пасбище и кое за работни ниви и т. н. -- това е назначението на комисията — прѣди нея трѣбва лѣсничестъ да обиколи ежичитѣ тѣзи мѣста и да опише тия гори. Ето къдѣ работата върви много мудро. Тя върви тѣй, заради туй, защото за единъ човѣкъ районътъ е много голѣмъ, едно, и друго, затуй, защото той нѣма пѣтнини и дневни, а има само безотчетни на общо основание, и трето, защото е прѣтоваренъ съ друга още административна работа. Значи, въпросътъ не е въ комисията, а въ лѣсничестъ — да-ли ще успѣе да изходи своя районъ и да опише и приготви протокола за комисията и послѣдната възъ основа на протокола да се произнесе — тази гора ще ли бѣде гора или ще се събърне на пасбище, или на ниви. И при все това, че лѣсничестъ сж прѣтоваренъ съ много работа и че иматъ много голѣми райони, и че нѣматъ тия подбудителни причини да тичатъ, както комисиятъ по чл. 12 тичатъ, при все това, менѣ ми се чини, че срокътъ е много дълъгъ. Той би могълъ да бѣде скъсентъ, споредъ мене, дори наполовина — и за 5 години тая работа би могла да се свърши, ако Министерството на търговията и земледѣлнето пожелае да стегне г. г. лѣсничестъ и ги накара да я свършатъ.

По втория въпросъ, да-ли като опитни лица въ комисията трѣбва да влизатъ окръжни съвѣтници, или пъкъ трѣбва да се избиратъ други лица, вънъ отъ окръжнитѣ съвѣти? Въ закона не е казано, че опитнитѣ земледѣлци трѣбва да бѣдатъ непрѣмѣнно окръжни съвѣтници. Тамъ е казано, че окръжниятъ съвѣтъ избира опитни земледѣлци, но да-ли изъ своята срѣда или вънъ отъ окръжния съвѣтъ, за това не се говори нищо. Досегашната практика е показала, че окръжнитѣ съвѣтници никъдѣ не сж избирани опитни лица, които стоятъ вънъ отъ тѣхната срѣда и винаги избиратъ измежду своята срѣда. Това е въ нашитѣ понятия, въ нашия инстинктъ, ако искате.

Д-ръ А. Гиргиновъ: И това е право.

П. Беровъ: Та искамъ да кажа, че досега такава е била практиката. Може би на пръвъ пѣтъ да се покаже непонятно, какъ така въ чл. 12 се говори за опитни земледѣлци, а тукъ се говори, че окръжнитѣ съвѣтници не могатъ да дѣйствуватъ изъ своята околия. За окръжнитѣ съвѣтници нѣма и дума, но въпросътъ е: трѣбва ли да останатъ или не? Г. Динковъ казва, че не трѣбва да бѣдатъ окръжни съвѣтници, защото ще дѣйствуватъ партизански. Да ви кажа за тази комисия, въ която азъ взехъ участие. Единъ отъ окръжнитѣ съвѣтници бѣше тончевистъ, другиятъ бѣше радославистъ, а врѣменно и двамата бѣха стамболисти и, когато дождахме въ нѣкое село, никой отъ тѣхъ не се интересувахе какво прави комисията. Тѣ обикновено си избираха нѣкое мѣсто на сѣнка — лѣтно врѣме се ходи за тая работа — приятно врѣме, сѣдатъ подъ сѣнката и оставатъ всичката работа на лѣсничестъ или агронома, или на кметоветѣ отъ двѣтѣ сѣсѣдни села. Господа съвѣтници сж само подписватъ протокола и повече абсолютно нищо не правятъ или, както у насъ ставаше въ комисията, единъ отъ съвѣтничестъ отиваше по-напрѣдъ да приготви ядене тамъ, дѣто ще стигнемъ. Това е назначението на всички съвѣтници; поне въ на-

шитѣ мѣста така се дѣйствуваше. Та особенъ страхъ, че ще дѣйствуватъ партизански, нѣма. Но има други мотиви въ полза на това, че тѣ трѣбва да бѣдатъ именно съвѣтници, затуй, защото веднажъ сж избрани — на-ли така — тогава прѣдполага се, криво-лѣво, че сѣ сж имали единъ видъ довѣрие между населението. Обаче, да партизанствуватъ, тѣ не могатъ, защото сж двамата въ комисията влизатъ още двама чиновници, които не могатъ да имъ позволятъ това нѣщо и които чиновници собствено вършатъ тази работа.

Д-ръ А. Гиргиновъ: И които прѣдрѣшаватъ въпроса.

П. Беровъ: Тѣй шото, за мене този въпросъ не е страшенъ: да-ли ще бѣдатъ избрани съвѣтници или ще бѣдатъ избрани други опитни лица, защото, ако окръжниятъ съвѣтъ е хомогененъ, той пакъ ще посочи двѣ опитни лица, които ще бѣдатъ партизани. Ако се боите отъ това, нѣма съмнѣние, че тѣ ще избератъ свои хора, та измежду тѣхъ ли ще избератъ или ще избератъ други лица, ако се боите отъ партизанство, нѣма да го избѣгнете, пакъ ще го има. Ето защо, за мене е съвършено безразлично, да-ли ще бѣдатъ окръжни съвѣтници, или ще бѣдатъ опитни лица, вънъ отъ съвѣта. Но нека бѣдатъ окръжни съвѣтници, защото тѣ сж единъ видъ избрани, иматъ едно довѣрие въ населението.

Сега, ако допуснемъ, че тѣ сж окръжни съвѣтници, пита се тогава, да-ли трѣбва да дѣйствуватъ въ района на околията, въ която сж избрани, или вънъ отъ този районъ. Досегашната практика е била именно такава, че тѣ сж дѣйствували въ района, дѣто сж избрани и това се е правило по чисто економически съображения, т. е. по съображения на економия въ бюджета — по-малко мѣста ще изходятъ и по-малко ще имъ се плати, та да има една економия, затова се избиратъ такива съвѣтници отъ околията. Така се е дѣйствувало; други съображения нѣма. Ако ги пратите въ друга околия, ще имъ платите по-скъпо едно, и второ, въ тази чужда околия, тѣ нѣма да познаватъ мѣстата така, както въ тѣхната си околия. Азъ не мога да отричамъ това, че двамата съвѣтници, които влизаха въ нашата комисия, дѣйствително, познаваха мѣста, защото изъ тѣзи мѣста тѣ сж вършили нѣкоя и друга търговийка, та сж прѣскачали отъ едно село въ друго и по 20—30 години, като възрастни хора, сж ходили насамъ нататѣкъ и знаятъ рѣкитѣ, и пѣтищата, и границитѣ и спороветѣ, които сж се водили между едно село и друго, тѣй шото, могатъ да бѣдатъ много по-полезни въ своята околия, отколкото въ друга нѣкоя околия. Тѣзи три бѣлѣжки, г. г. народни прѣдставители, имамъ да направя.

Що се отнася до другитѣ бѣлѣжки, направени отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, азъ ги намирамъ, че сж много разумни, много добри, но не сж умѣстни тѣкмо затуй, защото тогава трѣбва да се впускатъ по-надълго и ще трѣбва да пишемъ единъ цѣль законъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на търговията и земледѣлнето.

Министъръ А. Ляпчевъ: Прѣдполагамъ, че никой не иска думата...

А. Екимовъ: Азъ съмъ искалъ думата.

Министъръ А. Ляпчевъ: Тогава, говорете.

Прѣдседателъ: Имате думата, г. Екимовъ.

А. Екимовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! По закона за меритѣ азъ използвахъ случая да ви кажа, че меритѣ у насъ въ кѣсо врѣме

ще бъдат разработени и от това, казахъ, държавата ще има полза, защото ще има по-голямъ производство. Сега по закона за горитѣ ще използвамъ случая да ви кажа, че именно съ този чл. 12 ще се постигне сжщото, което е за меритѣ, че горитѣ у насъ въ кжсо врѣме ще бъдатъ унищожени, именно, по силата на измѣненіята, които сега се внасятъ въ чл. 12. Обаче, съ горитѣ не е тъй въпросътъ, както съ меритѣ. Съ разораването на меритѣ се добива едно добро за държавата, а съ изкореняването на горитѣ се добива едно зло за държавата, понеже гората е такава недвижима собственост, която интересува не само истинския собственикъ, нейниятъ притежателъ, но и цялото околнo население, защото тя има влияние и върху климатическитѣ условия, и върху много други нѣща, които вамъ сж напълно извѣстни. По силата на този чл. 12, който сега г. министърътъ на търговията и земледѣлието иска да измѣни, и това измѣнение се състои само въ продължаване срока, да могатъ да дѣйствуватъ комиситѣ, които се прѣдвигдатъ въ този членъ, се постига туй, което азъ прѣди малко ви казахъ. Тѣзи комисии, г. г. народни прѣдставители, досега сж опрѣдѣляли гори — азъ зная примѣри, които вие, ако отидете да изгледате и вдигнете главитѣ си нагорѣ, ще ви падне шапката отъ главата — за гори негодни затуй, защото притежателътъ на гората му е било много повече отъ интересъ да се изкорени тя, да се направи на нива и да продаде материяла, защото ще вземе 10 пѣти по-голямъ стойностъ, или ще я използва за себе си, отколкото да я държи за гора, отъ която нѣма почти никакъвъ приходъ. За да туримъ край на туй нѣщо, азъ ще искамъ г. министърътъ на търговията и земледѣлието да се съгласи да стане една малка добавка: „Рѣшеніята на комиситѣ по тѣзи въпроси, които се прѣдвигдатъ въ чл. 12, да се утвърждаватъ отъ него 3 мѣсеца слѣдъ разгласяването имъ на околното население“, да може всѣки единъ, който се интересува и който вижда, че комисията е постигнала несправедливо, че комисията, по ходатайството на нѣкой дерибей или влиятеленъ човѣкъ, се е произнесла за една много хубава гора, че тя не е годна и трѣбва да се изкорени, да подадатъ своитѣ жалби въ министерството и г. министърътъ на търговията и земледѣлието, слѣдъ като ги прѣцѣни най-внимателно, тогава да каже послѣдната своя дума и да произнесе смъртната присѣда върху гората или да я остави да си живѣе за благото на българското население, за благото на българската държава.

Моля г. министра на търговията и земледѣлието да се съгласи да се направи тази добавка по члена.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на търговията и земледѣлието.

Министъръ А. Ляпчевъ: Има ли още други записани?

Прѣдседателъ: Нѣма.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Този членъ, както всѣки единъ по закона за горитѣ, както и самия законъ, може би да има нужда въ много мѣста да се поправятъ, да се допълнятъ, но азъ казахъ отъ самото начало, ние тукъ се ограничаваме врѣменно съ една необходимостъ и най-важната е тази, че като е изтекълъ срокътъ прѣзъ октомврий или прѣзъ декемврий 1907 г. за тѣзи комисии, които сж започнали да работятъ и трѣбва да довършатъ своята работа, намъ е нужно едно законоположение, по силата на което тѣзи комисии да довършатъ и въ останалитѣ части отъ държавата онова, което сж извършили въ по-големата ѣ частъ. Затуй, важното е, вмѣсто 1907 г., да се има по-дълъгъ срокъ. Азъ не държа на това — 5 години ли, 10 ли, 15 ли, до 1920 г. или 1915 ще опрѣдѣлите — това за менъ е без-

различно, защото, до която година и да кажете, това само по себе си нѣма да бъде достатъчно, че ще се свърши, че ще се разрѣши този въпросъ; той нѣма да се разрѣши, но се поставя обикновено една дата, и азъ казахъ 10 години, за да нѣма нужда слѣдъ 2 или 3 години наново да опрѣдѣляме друга дата. Ако искате 1915 да кажете — нѣмамъ нищо противъ. Но нищо нѣма да спечелятъ отъ това ония, които ще кажатъ 1915, вмѣсто 1920, защото стимултътъ, за да работятъ комиситѣ, нѣма да бъде въ датата, той ще бъде другъ — най-напрѣдъ, както и да е, но тъй е въ дневнитѣ, да-ли ще бъдатъ прѣдвидени тѣ да се платятъ. Сега ги плаща държавата, а тѣ струватъ доста скъпо. Г. Беровъ разказа, че за единъ мѣсець и половина сж изходили по всичкитѣ жгли Софийската околия отъ 80 км. дълга 60 км. широка. Имало е отъ дѣ да се платятъ, па и ако нѣма отъ дѣ да се платятъ, комиситѣ мжко върватъ. Г. Савовъ побърза да бъде услужливъ, отъ желание да работятъ комиситѣ, и понеже държавата не може да понася тѣзи разходи, прѣдложи, щото постояннитѣ комисии да плащатъ на своитѣ окръжни съвѣтници или на избранитѣ отъ тѣхъ вѣщи лица. Не бихъ ималъ нищо противъ, но прѣдлагамъ да си остане това тъй, както е сега, да остане въ тежина на държавата, защото тъй или иначе, най-големата работа, която има да вършатъ, е въ полза на държавата, по моето разбиране. Това ще бъде главниятъ стимулъ и отподирѣ грижата на самитѣ заинтересувани хора, да дѣйствуватъ, да имъ се разгледа гората, землището отъ тази комисия. Опрѣдѣлете 1920 г., защото не е отъ особено значение; смѣтамъ, че никой нѣма да се противопостави. Това за годината.

Сега до забѣлжката. Забѣлжката тъй, както е направена, на пръвъ погледъ излиза, че съ нея ние узаконяваме, щото избранитѣ вѣщи лица земледѣлци непрѣмѣнно да бъдатъ окръжни съвѣтници. Далечъ това не се гони. Окржниятъ съвѣтъ е властенъ да избере двама опитни земледѣлци; че на практика той ги избира изъ своята срѣда — приемаме: тъй намира той за добръ, тъй е практиката значи. Може всѣки отъ васъ да отговори повечко или по-малко, но като се избиратъ така, отъ резултатитѣ, които сж добивани и отъ здравия разумъ, ако обективно помислимъ, ще бъде добръ, щото, когато тѣзи опитни лица земледѣлци сж избрани измежду самитѣ членове на окръжнитѣ съвѣти, по е добръ, тѣзи господа, окръжни съвѣтници да не разпрѣдѣлятъ по чл. 12 пасища, гори и пр. въ околията, отъ дѣто сж избрани. Единъ мотивъ има само противъ: че отидатъ повечко лѣтни пари. Това не е загуба. Много по-голямъ ще бъде загубата отъ давлението, което по една или друга причина ще може да се упражнява надъ тѣхъ. Ето защо, безъ да държа особено много на това, азъ поддържамъ тази забѣлжка.

Това е всичкото, което имамъ да кажа върху прѣдложенията за измѣнение на чл. 12 отъ закона за горитѣ.

Колкото за всички ония други пожелания, които се искаха, тамъ има въпроси, които съвѣтъ не спадатъ тукъ, било затуй защото, изобщо, въ закона не спадатъ, напр., да се подарятъ яйлацитѣ на училищата, вмѣсто да ги събира хазната. Ималъ съмъ случай и другъ пѣтъ да говоря, то е единъ въпросъ изобщо за маломѣрнитѣ имоти на държавата и то е работа на Финансовото министерство, и по-правилно ще се разрѣши въпросътъ, когато се внесе едно законоположение отъ това министерство. Второ, да се ползватъ училищата отъ горитѣ за постройка на здания и пр. Макаръ и да спада по този законъ, но съвѣтъ не е въ свѣзка съ този членъ; това е по съвѣтъ другъ членъ, дѣто се говори за експлоатацията на горитѣ и т. н.

Та ще моля г. г. народните представители, да се задоволят сега със удовлетворението на тази от всички ни еднакво чувствувана необходимост — да продължи тази комисия работата си. А колкото за другите въпроси — тъй не сж единъ и два — които повдига законътъ за горитъ изобщо, ще имаме случай, убѣденъ съмъ, да ги разглеждаме по-обстойно и да посветимъ повече време специално на този законъ, когато изцѣло би се прѣработилъ.

Моля да се гласува.

Н. Благоевъ: Да се гласува.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Едно малко обяснение.

Прѣседателътъ: Имате думата само за обяснение.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Казваше се отъ нѣкои, които говориха по-напрѣдъ, че не сме казали мотивитъ за това, което ние съ г. Савова прѣдлагаме. Това не е вѣрно. Ние казахме, че въ чл. 12 се прѣдвиждатъ редъ функции на тази комисия, а за да се изпълнятъ тѣзи функции, има се нужда отъ познания, отъ една опитностъ, и понеже окръжнитъ съвѣтници се избиратъ отъ мѣстното население, понеже сж хора, които най-добъръ познаватъ условията, тѣ въ своята околия могатъ да бждатъ полезни, когато въ друга една околия не могатъ да бждатъ такива. Освѣнъ това, имайте прѣдъ видъ, г. г. народни прѣдставители, че понеже могатъ и други земледѣлци, които не сж окръжни съвѣтници, да бждатъ избрани въ комисията, слѣдва, че ние ще приемемъ тѣзи чужди земледѣлци, не окръжни съвѣтници, да могатъ да функциониратъ и слѣдователно да партизанствуватъ, както каза г. министърътъ, въ своитъ околии, а на окръжнитъ съвѣтници, които все таки иматъ единъ цензъ и народно довѣрие, да имъ отнемемъ правото да участвуватъ въ комисията въ тѣхната околия, все таки това е несправедливо и нелогично.

Прѣседателътъ: Това не е пояснение.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Поддържамъ прѣдложението си.

Прѣседателътъ: Има нѣколко прѣдложения. Едно прѣдложение на г. Стоимена Савовъ: (Чете) „Въ чл. 12 пунктъ първи думитъ „инспекторъ по земледѣлието“ се замѣнятъ и, вмѣсто думитъ „двама опитни земледѣлци“, да се замѣнятъ съ думитъ „двама окръжни съвѣтници“. Това прѣдложение не мога да туря на гласуване ...

С. Савовъ: Защо?

Прѣседателътъ: Защото е вънъ отъ измѣненията, които сж внесени съ прѣдложението на г. министра.

С. Савовъ: То е въ свързка съ чл. 12, по който се говори, по който се дебатира.

Прѣседателътъ: Има само извѣстни измѣнения прѣдложени отъ министерството, които се дебатира.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Моего прѣдложение.

Прѣседателътъ: Ще дойдемъ и до Вашето.

Има прѣдложение на г. Христа Тоневъ: (Чете) „Новъ членъ. Всеко село, което почне да строи нова

училищна сграда или читалище, държавата отпуска нужния дървенъ материалъ даромъ, ако таквъ нѣма общината“. По сжщата причина, като новъ членъ, не може да бжде туренъ на гласуване.

Прѣдложение пакъ отъ г. Христа Тоневъ: (Чете) „Къмъ послѣдната алинея на чл. 12 да се прибави нова алинея втора: (Чете) „50% отъ стойността на продаденитъ маломѣрни имоти остава въ полза на селото, дѣто се намира имотътъ и служи за „фондъ“ за постройка на нова училищна сграда или читалище“. И то е вънъ отъ материята, която се разглежда съ прѣдложението на министерството, слѣдователно, и него нѣма да туримъ на гласуване.

Прѣдложение отъ сжщия: (Чете) „Къмъ послѣдната алинея на чл. 12 да се прибави новъ пунктъ първи: „Комисията при опрѣдѣляне границитъ опрѣдѣля, освѣнъ заклеяватъ гори, за паша отъ ивицитъ, останали отъ закрѣпляването на горитъ, по 2 декара на къща за училищни гори, тамъ, дѣто такива нѣма“. И туй прѣдложение е тоже вънъ отъ измѣненията, които се внасятъ съ прѣдложението, слѣдователно, и него нѣма да туримъ на гласуване.

Има прѣдложение отъ г. Екимова за: (Чете) „Добавка къмъ чл. 12 § 9. Рѣшенията на комисията се утвърждаватъ отъ министра на търговията и земледѣлието 3 мѣсеца отъ разгласяването имъ“. Моля ония, които приематъ това прѣдложение на г. Екимова, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Събранието не приема.

Прѣдложението на г. Гиргинова: (Чете) „Забѣлжката къмъ чл. 12 да се изхвърли“. Моля, които приематъ това прѣдложение на г. Гиргинова, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Събранието не приема.

Ще туря на гласуване § 2 ...

Р. Яневъ: И азъ имамъ прѣдложение.

Прѣседателътъ: Ваше прѣдложение, за съжаление, нѣма.

Р. Яневъ: Има, има.

Прѣседателътъ: Не сте го дали. Може би, мислили сте да го дадете, ама не сте го дали. (Смѣхъ)

Р. Яневъ: (Занася прѣдложението си)

Прѣседателътъ: Постъпи слѣдното прѣдложение отъ г. Р. Яневъ: (Чете) Втората алинея отъ чл. 12 се измѣнява така: „Рѣшенията на комисията могатъ да се обжалватъ прѣдъ министра на търговията и земледѣлието, който, при основателни оплаквания, може да назначи втора комисия, прѣди да утвърди рѣшението“. Като алинея втора, тя тоже не е прѣвидена въ измѣненията, тѣй щото, и то не може да се тури на гласуване.

Моля ония, които приематъ § 2 отъ законопроекта тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Давамъ 5 минути отидихъ.

(Слѣдъ отидихъ)

Прѣседателътъ: (Звъни) Засѣданието продължава.

На дневенъ редъ имаме на второ четене законопроекта за измѣнение, допълнение и отмѣнение нѣкои членове отъ закона за народното просвѣщение.

Моля г. докладчика да докладва законопроекта.

Докладчикъ В. Молловъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за изменение и допълнение на чл. чл. 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 24, 44, 47, 48, 50, 64, 66, 76, 85, 86, 88, 102, 106, 110, 111, 112, 130, 131, 139, 152, 169, 170, 182, 183, 185, 196, 201, 206, 207, 210, 212, 231, 257, 293, 329, 431, 440, 449 и 459 и за отмяне на чл. чл. 214, 215 и 216 отъ закона за народното просвещение, приетъ отъ XIV-то обикновено Народно събрание, първа редовна сесия, утвърденъ съ указъ № 7 отъ 18 февруарий 1909 г.“

Въ комисията се направиха изменения още на нѣколко членове отъ закона въ свръзка съ тѣзи поправки, които се приематъ въ този проектъ. Затуй къмъ заглавието на законопроекта се прибавиха още чл. чл. 23, 25, 26, 168 и 318.

Прѣдседателъ: Моля ония, които приематъ заглавието на законопроекта, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Молловъ: Въ чл. чл. отъ 1—7 се прави само една поправка: вмѣсто думата „отдѣлъ“, приема се навѣждѣ думата „отдѣление“, което отговаря на терминологията, употребена въ сега дѣйствующия законъ за просвѣщеніето, и освѣтъ това е по-съгласно съ раздѣлението, което се прокарява въ този проектъ за измененията.

По този начинъ чл. 1 става: (Чете)

„Чл. 1. Чл. 10 се изменява както слѣдва:

„Службата на централната администрация се разпрѣдѣля:

„I. Отдѣление за първоначалнитѣ училища;

„II. Отдѣление за прогимназитѣ;

„III. Отдѣление за срѣднитѣ училища и Университета;

„IV. Отдѣление за културнитѣ учрѣждения и фондове;

„V. Счетоводство.“

Прѣдседателъ: Има думата г. Владимиръ Дяковичъ.

В. Дяковичъ: Мисля, че би било добръ, щото „счетоводство“ да се замѣни съ „отдѣлъ по счетоводство“. Правя го това въ свръзка съ чл. 10, дѣто е казано, че учебниятъ съвѣтъ се състои отъ ректора на Университета, началницѣ на отдѣлитѣ и пр. Излиза, че счетоводителъ въ министерството се лишава отъ правото да бѣде членъ на висшия учебенъ съвѣтъ. Мисля, че би било полезно, щото счетоводителъ да бѣде членъ въ този учебенъ съвѣтъ. Учителитѣ обикновено разжждаватъ учителски: нареждатъ правилници, нареждатъ искания, безъ да правятъ смѣтка, и много пжти тѣзи искания отиватъ на вѣтъра, защото счетоводителъ, слѣдъ като прѣдстави смѣтката, вижда се, че не може да се осмѣствятъ. Менѣ ми се чини, че ще бѣде винаги отъ полза, щото счетоводителъ да бѣде тамъ и да обръща внимание, когато се правятъ проекти за нѣкакви закони върху счетоводната страна. По тѣзи съображения азъ мисля, че би било добръ г. министърътъ и г. докладчикътъ да се съгласятъ...

Докладчикъ В. Молловъ: Азъ не ще мога да се съглася.

В. Дяковичъ: ... да се замѣни послѣдната точка V съ „отдѣлъ за счетоводството“, за да може, поне

когато министърътъ намѣри нужда, да го прати въ учебния съвѣтъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ В. Молловъ: Прѣди всичко, това нѣма да бѣде напълно съгласно съ чл. 23 отъ закона, дѣто се говори, че съвѣтътъ се занимава „съ изработване на законопроекти, програми, правилници, както и за разрѣшаване на принципиални въпроси“. И освѣтъ това нѣма да бѣде съгласно и съ общото правило, че министерството може да вика или да покани винаги специалисти по извѣстни въпроси. Така щото, счетоводителътъ, когато е потребно, винаги може да докладва на учебния съвѣтъ това, което е необходимо да знае този учебенъ съвѣтъ. А пъкъ отъ друга страна, ако би се приело, увеличава се числото на тѣзи членове, които по право влизатъ въ учебния съвѣтъ, и при това, счетоводителътъ ще бѣде задълженъ да участвува въ всички заседания на учебния съвѣтъ, безъ да го интересуватъ, особено тогава, когато въпроситѣ се отнасятъ за програми, за правилници и т. н. Затуй, споредъ мене, излишна е тази поправка.

В. Дяковичъ: Г. Молловъ! Би могло да се махнатъ нѣкои други членове на този учебенъ съвѣтъ, напр да не влизатъ въ него всичкитѣ началници и всичкитѣ инспектори за членове.

Докладчикъ В. Молловъ: То е когато дойдемъ по другъ членъ — до члена, който говори за учебния съвѣтъ. Не мога да се съглася съ това.

Прѣдседателъ: То е по друга материя, г. Дяковичъ.

Има думата г. Васильовъ.

Т. Васильовъ: Азъ мисля, че прѣдложението на г. Дяковича не бива да се приеме. Ние трѣбва да се стремимъ, когато правимъ наредби за организацията на едно министерство, по възможностъ да бѣдатъ еднакви за всички министерства. Азъ и при други случаи споменахъ, че тази нееднаквостъ въ наредбитѣ овъ врѣда на службата. Въ всички министерства имъ счетоводители и счетоводства. Да създаваме отдѣление за счетоводство, макаръ че характерътъ на службата ще бѣде сѣ еднакъвъ, не е умѣстно, защото ще се помисли, че трѣзъ туй счетоводството се въздига въ пѣкакво отдѣление. Затуй мисля, че счетоводството трѣбва да остане тѣй, както е сега. Умѣстно е така сѣщо и това, дѣто комисията е промѣнила отдѣлитѣ на отдѣления. У насъ има стремление министерствата да се надпрѣварватъ: „понеже отдѣлътъ, мислятъ тѣ, е по-високо отъ отдѣление, хайде да кажемъ отдѣлъ“. Така, видѣхме, че въ Министерството на търговията и земледѣлнето прѣди 2—3 години се създадохъ нѣкакви дирекции и отдѣли, и отдѣлитѣ се раздѣлиха на отдѣления, когато отъ освобождението насамъ ние имаме само отдѣления — най-простото и най-правилното раздѣление, което може да съществува въ едно министерство.

Прѣдседателъ: Моля ония, които приематъ чл. 1, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ В. Молловъ: (Чете)

„Чл. 2. Чл. чл. 11, 12 и 13 се сливатъ въ единъ членъ, както слѣдва:

„Чл. 11. Отдѣлението за първоначалнитѣ училища завежда: персонала и дидактическия материалъ на дѣтскитѣ и първоначалнитѣ народни и частни училища; инспекцията на тия

училища чрез окръжните и околийските училищни инспектори, и организацията и функциите на училищните настоятелства.

„Отделение за прогимназиите заведе: персонала и дидактическия материал на прогимназиите, инспекцията на тия училища чрез главните и окръжните училищни инспектори.

„Отделение за средните училища и Университета заведе: персонала и дидактическия материал на средните пълни и непълни народни и частни училища, инспекцията на тия училища чрез главните инспектори и Университета.

„Отделение за културните учредения и фондове заведе: персонала и дидактическия материал на Художествено-индустриалното училище, Музикалното училище, училищата за слепи и глухонепи; сиротопиталищата; народните музеи и старините; народните библиотеки, читалищата и ученолюбивите дружества; народния театър; стипендиите на завъжани фондове и на държавата; официалните издания на министерството; помощи за научни, художествени и филантропически предприятия и изобщо всичко, що се отнася до наука и изкуство и спада във кръга на културните задачи на министерството.

„Счетоводството заведе: бюджета на министерството и неговото упражнение и води сметководството на фондовете, образувани от дарените капитални от разните благодетели.“

Пръдседателът: Моля, ония, които приемат чл. 2, да си вдигнат ръката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик В. Моллов: (Чете)

„Чл. 3. Чл. 14 става чл. 12.“

Пръдседателът: Който приема чл. 3, да си вдигне ръката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик В. Моллов: (Чете)

„Чл. 4. Чл. 15 става чл. 13 и се изменя, както слъдва:

„В своята работа началникът на отделение за първоначалните училища се подпомага от четирима подначалници, от които двама редовни околийски училищни инспектори.“

Пръдседателът: Който приема чл. 4, да си вдигне ръката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик В. Моллов: (Чете)

„Чл. 5. Между чл. чл. 15 и 16 се поставя нов член (14), както слъдва:

„Началникът на отделение за прогимназиите се подпомага от 1 подначалник.“

Пръдседателът: Който приема чл. 5, да си вдигне ръката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик В. Моллов: (Чете)

„Чл. 6. Чл. 16 става чл. 15 и се изменя както слъдва:

„Началникът на отделение за средните училища и Университета се подпомага от 1 подначалник.“

Пръдседателът: Който приема чл. 6, да си вдигне ръката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик В. Моллов: (Чете)

„Чл. 7. Между чл. чл. 16 и 17 се поставя нов член (16), както слъдва:

„Началникът на отделение за културните учредения и фондове се подпомага от 1 подначалник, той и редактор на „Архив на Министер-

ството на просвъщенето“; от 1 уредник на училищния музей и библиотеката при министерството.“

Пръдседателът: Който приема чл. 7, да си вдигне ръката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик В. Моллов: (Чете)

„Чл. 8. Въ чл. 17 се изхвърлят думите: „началниците на бюра.“

Пръдседателът: Който приема чл. 8, да си вдигне ръката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик В. Моллов: (Чете)

„Чл. 9. Въ глава IV заглавието „Учебен комитет“ се изменя във „Учебен съвет“.

Пръдседателът: Който приема чл. 9, да си вдигне ръката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик В. Моллов: Прибавя се нов чл. 10. (Чете)

„Чл. 10. Въ чл. 23 думата „комитет“ се заменя със „съвет“.

Пръдседателът: Който приема новия чл. 10, да си вдигне ръката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчик В. Моллов: Чл. 10 по проекта става чл. 11. (Чете)

„Чл. 10. Чл. 24 се изменя както слъдва:

„Учебният съвет се състои:

„а) от ректора на Университета, началниците на отделенията, главните инспектори, инспекторите, директорите на народните музеи, народната библиотека и народния театър — по право;

„б) от 1 директор на средно училище, 1 окръжен училищен инспектор, 1 директор на прогимназия и 1 околийски училищен инспектор — назначени от министъра;

„в) от по 1 представител за всеки 2 учебни окръга на учителите от първоначалните училища, прогимназиите и средните училища и по 1 представител на Художествено-индустриалното училище, на техническото училище, на Музикалното училище и на всеки факултет при Университета — всички по избор от надлежните колегии.

„Мандатът на изборните и назначени членове на съвета трае 3 години.

„Заблъжка I. При разглеждане учебни програми учебният съвет се допълва със специалисти по предметите; те се назначават от министерството измежду избрани от съответните колегии на специалности. Назначените имат право на съвещателен глас.“

Въ тоя член стават слъдующите изменения: Въ пункт а, вместо „началниците на отделенията“, става „началниците на отделенията“; въ пункт б, слъд „1 околийски училищен инспектор“, прибавя се „1 главен учител“; въ пункт в, пръд думите „Музикалното училище“, прибавя се думата „държавното“, което училище ще се отвори по внесените вече законопроекти въ Народното събрание.

Заблъжка първа се изхвърля; остава заблъжка втора със слъдующето съдържание: (Чете)

„Заблъжка II. Особен правилник урежда избора на членове на учебния съвет.“

Пръдседателът: Има думата г. Марковъ.

Г. Марков: Г. г. народни представители! Сега както се изменява състава на учебния съвет, посполучливо ще отговаря на назначение, което му отдаваме. Но за да може да изпълни още посполучливо назначението си, азъ поддържамъ въ комисията, поддържамъ и тукъ, че тръба числото на представителите на учителството, особено на основ-

пото, да бъде по-голям. Нашето основно учителство расте значително и тъй, както е представено, то не е достатъчно представено. Неудобно е изборът на членове за учебния съвет да става въ 2 окръга за един представител на основното учителство. Добър би било и приемливо, и вярвам, че ще го възприеме и народното представителство, да постановим, щото въ висшия учебен съвет по право да влизат по 1 основен учител, избран от всеки окръг. Съ това числото на членовете въ висшия учебен съвет ще се увеличи само съ 6 — сега съ 6-има, по 1 от 2 окръга — но съ това пък ще може да се даде по-голяма възможност на учителството, особено на основното, да участва въ висшия учебен съвет и да застъпва онази част от материята, която се разглежда, при която то е по-компетентно.

Тукъ също му е мѣстото да вѣзѣ като членъ въ съвета и счетоводителятъ при Министерството на народното просвѣщение — онова, което предложи г. Дяковичъ. Счетоводството, право е, че не съставлява непосредствена частъ отъ материята, която урежда Министерството на просвѣтата; но ще се съгласите съ мене, че ако всѣкъждѣ другагѣ счетоводството е само механическа работа — изплащане и визиране на вѣдомости, на платежни заповѣди и т. п., не е, обаче, такова назначението на счетоводството въ Министерството на просвѣтата. Тамъ най-често ще има съпоставяне, най-често ще трѣбва 2-тъ тѣла: министерството и счетоводството, да се съгласяватъ. На счетоводителя тамъ прѣдстои да вземе участие и въ нареждането на персонала, . . .

Нѣкой отъ представителитѣ: То се гласува.

Г. Марковъ: . . . и въ разрѣшаването на нѣкои училищни въпроси.

Та моето мнѣние е точка 6 да се допълни, като вѣзѣ по 1 прѣдставител на основнитѣ учители отъ всеки окръгъ и като членъ на учебния съветъ да вѣзѣ по право и счетоводителятъ при Министерството на народното просвѣщение. Така поне попълненъ висшиятъ учебенъ съветъ ще отговори по-добър на своето назначение.

Прѣдседателятъ: Има думата г. Владимиръ Дяковичъ.

В. Дяковичъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ имамъ случай при първото четене на законопроекта да обърна вашето внимание, че учебниятъ съветъ при министъръ Величкова не успѣ. Той падна и сръщу него се построи самото учителство главно по 2 причини: първо, защото той бѣше многолюденъ, особено слѣдъ Тодора Иванчевъ, и второ, защото прѣдставителитѣ се избираха по двойната изборна система. Тая двойна изборна система вѣрвамъ, че г. министърътъ на просвѣщенieto ще прѣмахне, и ще бѣде прѣка.

Министъръ Н. Мушановъ: Сега тя е прѣка.

В. Дяковичъ: Това се отстранява. Многолюдността така също се отстранява. По тая причина азъ не съмъ съгласенъ съ г. Ганча Марковъ да се увеличи числото на учителитѣ, и то да се гледа споредъ училищата, т. е. ако основнитѣ учители сж повече, да пратятъ повече прѣдставители. Това не е въ интереса на работата. Тамъ се прѣдставляватъ училищата, а не числото на учителитѣ. Това толкова повече трѣбва да се избѣгне, защото напоследѣкъ се забѣлѣжава единъ алтагонизъмъ, една борба между 2-та съюза: оня на основнитѣ учители и оня на гимназиялнитѣ.

Азъ бихъ замолилъ г. министра да се съгласи, щото прѣдставителниятъ характеръ на висшия учебенъ съветъ да бѣде засиленъ, като намалимъ ония,

които той назначава или влизатъ тамъ по право. Така, напр., би могълъ да се прѣмахне ректорътъ на Университета. Не е възможно ректорътъ постоянно да се задѣлжава да взема участие въ заседанията на висшия учебенъ съветъ, които, вѣроятно, ще бѣдатъ прѣзъ ваканцитѣ. Немъ 3-тъ вакансии ректорътъ трѣбва да ги изгуби, постоянно да бѣде тамъ, толкова повече, че всички факултети на Университета изпращатъ свой прѣдставител и сигурно тамъ ще попадне нѣкой, който е билъ ректоръ, и който, слѣдователно, може да знае и административната страна на работитѣ въ Университета?

Друго, тамъ влизатъ всички началници на отделения при министерството. Тѣ сж 5, ако броемъ и счетоводителя, и всичкитѣ инспектори — тѣ сж 6, ставатъ всичко 11. Така че, прѣзъ времето, когато ще застъпва висшиятъ учебенъ съветъ, министерството ще се управлява отъ подначалницитѣ — всички началници трѣбва да отидатъ вътрѣ. Менѣ ми се чини, че би могли тукъ да се намалятъ пратеницитѣ на министерството всичко на 5, и министърътъ би могълъ да изпраща било инспекторитѣ, било началницитѣ, споредъ програмата на висшия учебенъ съветъ прѣзъ сесията и споредъ работитѣ, които има да се разглеждатъ.

Отъ друга страна азъ гледамъ, че г. министъръ Ляпчевъ прѣдвижда въ своя проектъ да присѣствуватъ въ земледѣлския висшъ учебенъ съветъ двама пратеници на Министерството на народното просвѣщение. Много добър би било, щото да се допуснатъ тукъ и двама пратеници отъ Министерството на земледѣлието. Така също да може да се изпрати тамъ прѣдставител и на Духовната семинария, която остава сама самичка: нито тамъ я приематъ, нито тукъ я приематъ. Менѣ ми се чини, че този контактъ между прѣдставителитѣ на разнитѣ учебни заведения въ страната би билъ само отъ полза.

Най-послѣ замолилъ бихъ, ако е възможно, да се привлѣкатъ и другитѣ културни дѣятели въ страната. Тукъ имаме прѣдставител на филантропическитѣ учрѣждения, имаме прѣдставител на театра, но нѣмаме прѣдставител на ученитѣ дружества, поне на ония, които сж регистрирани въ Министерството на народната просвѣта. Ние имаме цѣли съюзи; даже имаме дружества като книжовното — бѣдѣщата наша академия. Желателно е, щото отъ тѣзи учени дружества, каквито сж природоизпитателното, археологическото, математическото, химическото и пр. регистрирани въ министерството, да могатъ да изпратятъ 1 прѣдставител, избранъ отъ тѣхната сръда, за да могатъ да подпомогнатъ при разрѣшението на въпроситѣ по частна инициатива и да се подкрѣпятъ тая инициатива.

Тия забѣлѣжки имамъ да направя по тоя членъ и бихъ молилъ г. министра и г. докладчика да се съгласятъ съ тѣхъ.

Прѣдседателятъ: Има думата г. Александъръ Христовъ.

А. Христовъ: Азъ ще моля г. министра на просвѣтата да обърне внимание, че тукъ е казано „народната библиотека“, а по силата на чл. 426 и послѣдующитѣ, народна библиотека има и въ Пловдивъ, та отъ 2-тъ едно — ако има право да участвува директорътъ на едната библиотека или на другата библиотека, трѣбва да се каже „народнитѣ библиотеки“; или ако мислите, че трѣбва да участвува само директорътъ на Софийската народна библиотека, тогава да се каже само „Софийската народна библиотека“, а не „народната библиотека“, защото, както казахъ, такава библиотека има и въ Пловдивъ.

Прѣдседателятъ: Има думата г. Мишевъ.

Д. Мишев Г. г. народни прѣдставители! Споредъ мене, този е най-важниятъ членъ въ законопроекта за измѣненіята, които трѣбва да се внесатъ въ закона по Министерството на народната просвѣта. Висшиятъ учебенъ свѣтъ, както казахъ, когато говорихъ по принципъ, е творчески институтъ. Той ще дава идеята и ще тури основитѣ на нашето образование. Поради това азъ мисля, че трѣбва, понеже законодателствуваме, да обърнемъ сериозно внимание на този институтъ и да го поставимъ така, както трѣбва, така, както той е поставенъ въ другитѣ културни страни, въ които образованието стои високо.

Висшиятъ учебенъ свѣтъ въ състава, както ни се прѣдлага, напомня учебния свѣтъ въ врѣмето на покойния Величковъ. Идеята за учебенъ свѣтъ е много симпатична; тя заслужава внимание, заслужава и да се възприеме, да се осъществи. Но ако опитътъ, който е станалъ прѣди нѣколко години, не е сполучилъ, това не значи, че идеята не е хубава. Винаовати сж, които я взеха, и не можеха да я изпълнятъ както трѣбва. Азъ мисля, че ние трѣбва да отделимъ идеята отъ опита, който е станалъ съ нея, и, като я възприемемъ, да ѝ дадемъ изразъ, който да гарантира, че нѣма да се повторятъ грѣшкитѣ отъ миналото.

За какво е висшиятъ учебенъ свѣтъ? Законътъ за народната просвѣта опрѣдѣля неговитѣ функции. Тѣ сж: да изработва законопроекти, програми, принципи, както и да разрѣшава принципиални въпроси. Съ тѣзи работи ще се занимава. Този висшъ учебенъ свѣтъ ще се свиква на сесия прѣзъ ваканциитѣ; неговата сесия ще трае недѣля, 2; може би и 3 — повече не. Значи, на този учебенъ свѣтъ ще се прѣдставляватъ правилницитѣ, програмитѣ, и всички въпроси, които училищниятъ животъ е изнесълъ; той ще ги обсъжда и ще изисква мнѣнието по тѣхъ. Много хубаво, г. г. народни прѣдставители, нищо по-хубаво отъ това. Хубаво е да изработятъ програми и принципи отъ висшия учебенъ свѣтъ. Хубаво е и въпроситѣ, които ще се повдигнатъ въ Министерството на народната просвѣта, да се обсъждатъ въ него, и послѣ Министерството на народната просвѣта, възъ основа на тѣхъ, да изработи законопроектитѣ, съ които ще сезира законодателството. Но азъ питамъ, възможно ли е въ 1 сесия отъ 2—3 недѣли да се направи онова, което трѣбва да се направи по законодателството за училищата? Може ли да се обмѣнятъ мисли по всички въпроси, които ще се повдигнатъ, може ли да се разгледатъ всички програми, всички принципи и да се приготви онзи материалъ, който е нуженъ за бждщето законодателство въ Министерството на народната просвѣта, който материалъ ще влѣзе въ основитѣ на законопроектитѣ, съ които ще бжде сезирана камарата? Азъ отговарямъ, че не може. Единъ висшъ учебенъ свѣтъ, който засѣдава 2 недѣли, 3 недѣли, нѣма да има врѣме да се вгледа дълбоко въ въпроситѣ, той повърхностно ще ги приповтори, повърхностно ще размѣни мисли по тѣхъ и цѣльта нѣма да се постигне. Не искамъ да ви навеждамъ примѣри. Такива имаме въ самитѣ наши комисии, които работятъ въ камарата: ние виждаме, какъ тѣ изучаватъ законитѣ и какъ съзнаваме сами, колко грѣшки правимъ съ бързитѣ законодателствувания. И ако висшиятъ учебенъ свѣтъ остане тѣй, както е прѣдвиденъ, въ члена, ние ще компрометираме втори пътъ хубавата идея за висшъ учебенъ свѣтъ.

Г. Палашевъ: Какъ да бжде?

Д. Мишевъ: Азъ не съмъ се изказалъ още. Ще чуете.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ намирамъ, че висшъ учебенъ свѣтъ трѣбва да има, трѣбва да съществува при министерството, т. е. трѣбва да го

приемемъ по начало, но отъ срѣдата на този висшъ учебенъ свѣтъ да се отдѣли частъ отъ 7 души, отъ 5 души или отъ 3-ма души въ постояненъ учебенъ свѣтъ. Този постояненъ учебенъ свѣтъ ще бжде центрътъ, основата на висшия учебенъ свѣтъ. Безъ него нищо нѣма да имаме. И ние, които се занимаваме сега съ този въпросъ, трѣбва да възприемемъ идеята за постояненъ учебенъ свѣтъ. Нѣма ли такъвъ при Министерството на просвѣтата, нищо нѣма да излѣзе отъ висшия учебенъ свѣтъ; ще се повтори само историята, ще се повтори всичко онова, което е станало съ учебния свѣтъ, който сме имали прѣди. Като казвамъ това, бързамъ да забѣлѣжа, че азъ казвамъ не нѣщо мое, а посочвамъ онова, което е направено въ другитѣ държави. Въ Франция сжко тѣй има висшъ учебенъ свѣтъ, но той има и постояненъ свѣтъ, а послѣдниятъ е зѣриотъ, е лѣката, основата на първия. Този постояненъ свѣтъ прѣзъ цѣла година се занимава съ програмитѣ, обсъжда правилницитѣ, изучава въпроситѣ, които е сложилъ училищниятъ животъ, смисла всичко туй, приготвява го, както трѣбва и, обмислено, изучено и приготвено го внася въ сесията на учебния свѣтъ. Ще се съгласите, че една такава работа ще бжде по-обмислена, по-зрѣла, отколкото е работата, приготвена набързо отъ чиновницитѣ при Министерството на народната просвѣта. Като казвамъ това, оговарямъ, че не искамъ да укорявамъ чиновницитѣ на Министерството на народната просвѣта. Моята дума е, че тѣ сж заети съ административна работа, и тѣмъ не остава врѣме да се занимаватъ, нито съ програми, нито съ правилници, нито съ училищни въпроси. Въ Министерството на просвѣтата трѣбва да има единъ постояненъ свѣтъ, който да прѣдставлява творчеството въ това министерство, творчеството въ нашето учебно дѣло. Ето това е, което липсва, въ управата на просвѣтата. Понеже се занимаваме сега съ законодателство по просвѣтата, заслужава, мисля, да използваме случая и да направимъ онова, което сж направили другитѣ. Въ Франция, казахъ, има постояненъ учебенъ свѣтъ. Той засѣдава постоянно. Висшиятъ учебенъ свѣтъ се свиква на сесия или, когато е нужно; могатъ да го свикатъ и други пътъ; нему прѣдложатъ работата, която е приготвена въ постоянния свѣтъ. Сжщото нѣщо е и въ други западни държави. И въ нашата съсѣдка Румъния сжко така има постояненъ свѣтъ при Министерството на народната просвѣта. Той се състои отъ трима души. Този висшъ учебенъ свѣтъ се занимава съ програмитѣ и правилницитѣ, той разглежда учебницитѣ и книгитѣ или по негова делегация се даватъ да се прѣглеждатъ вънъ. И на всѣки учебникъ или книга стои отпечатано: „одобренъ отъ постоянния комитетъ“. Нашитѣ съсѣди сж подражавали Франция въ прѣгледа на учебницитѣ. Значи, културнитѣ народи сж съзнали нуждата отъ постояненъ свѣтъ. Не мога да разбера, защо у насъ не се съзнава това. Въ комисията се мъчихъ да прокарамъ мисълта за постояненъ учебенъ свѣтъ, но, за голѣмо съжаление, двама души само ме поддържаха. Не се съгласи съ идеята и самъ г. министърътъ на народната просвѣта, който е много внимателенъ къмъ всички повдигнати въпроси. Макаръ идеята да му е симпатична, намира, че трѣбва да се остави слѣдъ врѣме да се направи нѣщо по нея; той дори каза, че може съ единъ правилникъ, да направи опитъ за постояненъ учебенъ свѣтъ. Азъ не знамъ какво ще рѣши Народното събрание по идеята за постояненъ учебенъ свѣтъ, но съетохъ за дълъгъ, да изнеса тукъ мислитѣ, които се размѣниха по идеята въ комисията. Изнасямъ идеята, правя въпросъ за постояненъ учебенъ свѣтъ и подчертавамъ: съ висшъ учебенъ свѣтъ, безъ постояненъ учебенъ свѣтъ, въ нищо нѣма да подобримъ творчеството по просвѣтата.

Да дойда сега на самия съставъ на висшия учебенъ съвѣтъ. Висшиятъ учебенъ съвѣтъ у насъ се състои отъ 44 члена; отъ тѣхъ 19 ще бждатъ по назначение, а 25 по изборъ. Както виждате, отъ тая страна има една стѣпка напредъ, и то е много хубаво. Азъ исказвамъ своята благодарностъ на г. министра, че е увеличилъ изборния елементъ въ висшия учебенъ съвѣтъ! Спирамъ се на 14-тѣ души, които по право или по назначение влизатъ въ свѣта. Тѣ повечето сж чиновници въ Министерството на народната просвѣта; напр., влизатъ по право: началниците на отдѣленията, инспекторитѣ — на брой 5, заедно съ инспекторъ-лѣкаря. Нѣмамъ нищо противъ това, нека влизатъ. Азъ имамъ прѣдъ очи състава на висшия учебенъ съвѣтъ въ Франция. Той е съставенъ, по-друго-яче. Въ него участвуватъ 61 члена; отъ тѣхъ 48 сж изборни, а само 13 сж по назначение. Послѣ, въ тѣзи послѣднитѣ 13 души влизатъ и прѣдставители на частни училища; по изборъ влизатъ 38 души прѣдставители на срѣдното и висше образование, 5 души отъ институтитѣ, т. е. отъ 5-тѣ академии французки — тѣ избиратъ свои 5 прѣдставители за висшия учебенъ съвѣтъ — влизатъ и 5 души прѣдставители на първоначалнитѣ училища. Въ този съставъ на висшия учебенъ съвѣтъ не виждамъ да се прѣдставляватъ бюрата при Министерството на народната просвѣта въ Франция. Вижда се, тамъ сж намѣрили за нужно да търсятъ сили отвънъ и да оставатъ директоритѣ на разнитѣ бюра да се занимаватъ съ административнитѣ работи по учебното дѣло; колкото за законодателствуване, колкото за изучаване училищнитѣ въпроси намѣри ли сж за нужно да подирятъ други лица за висшия учебенъ съвѣтъ. Въ законопроекта, приетъ отъ комисията, се допуска противното: всичкитѣ 5 началници и 5-тѣ или 6-тѣ инспектори, влизатъ по право въ учебния съвѣтъ, т. е. сжщитѣ инспектори и сжщитѣ началници, които изработватъ програмитѣ и проектитѣ и правилницитѣ що ще се внасятъ на разглеждане въ висшия учебенъ съвѣтъ; но въ висшия учебенъ съвѣтъ, сж изключени учениитѣ, културнитѣ дружества. Тѣ, казва г. Дяковичъ, и много умѣстно, не се прѣдставляватъ въ учебния съвѣтъ. Защо? — И азъ не знаа. Въ комисията повдигнахъ въпросъ и настоявахъ, Книжовното дружество и другитѣ учени дружества да иматъ по единъ прѣдставителъ, т. е. да иматъ право и тѣ да си избиратъ единъ прѣдставителъ, който да участвува въ свѣта. Г. г. народни прѣдставители! Ние имаме културно отдѣление при Министерството на народната просвѣта, туй културно отдѣление се занимава прѣдимно, тъй трѣбва да бжде, съ културнитѣ дружества и съ учениитѣ дружества — нему принадлежи това. Въ случая то трѣбваше да напомни, ако сж забравили, въ Министерството на народната просвѣта, че има въ тази страна културно дружество, което е съществувало и прѣдставлявало българската наука, българската мисль прѣдъ свѣта много по-рано, прѣди дори да има българска държава. Струва ми се, че туй внимание трѣбваше да се прояви, защото се касае за българско културно дружество, което се ползува съ име въ учения свѣтъ. Миналата година началникътъ на културното отдѣление ходи да изучава културнитѣ дружества или културнитѣ работи на Западъ. Не допушамъ, че нашитѣ културни и учени дружества не заслужава да се изучатъ. А ако заслужаватъ това, тѣ заслужаватъ и мѣсто въ висшия учебенъ съвѣтъ. Книжовното дружество има 3 отдѣла; остава на това дружество да избере достоенъ прѣдставителъ, когото да прати въ висшия учебенъ съвѣтъ, ако се приеме. Азъ прѣдложихъ това въ комисията. Моето прѣдложение се поддържа само отъ г. Мирски, а всички други членове отъ комисията, за голѣмо съжаление, го отхвърлиха. Азъ не чуехъ никакви убѣ-

дителни мотиви за това отхвърляне. Когато въ висшия учебенъ съвѣтъ въ Франция Академията избира и праща петима прѣдставители, у насъ дори се счита за хабене на думи и врѣме да се прѣдлага да влѣзе въ висшия учебенъ съвѣтъ по нашето предложение единъ прѣдставителъ отъ нашето Книжовно дружество, което, както каза г. Дяковичъ, е нашата бждща академия.

Г. Дяковичъ каза още едно нѣщо — въ висшия учебенъ съвѣтъ, въ който се допускатъ прѣдставители отъ музикалното училище, отъ музея, отъ театъра, дѣто въобще всички училища иматъ свой прѣдставителъ, Духовната семинария въ столицата нѣма прѣдставителъ. Да-ли тя трѣбва да има свой прѣдставителъ или не, то е ваше право да рѣшите. Азъ си позволявамъ да обърна вниманието ви на едно: въ училищата частни, окръжни или общински, или въ училища, които сж подъ вѣдомството на църквата, се възпитаватъ български граждани. Макаръ тѣ да не сж подъ прѣмото вѣдомство на Министерството на народната просвѣта, струва ми се, че тѣ трѣбва да заслужаватъ вниманието на страната, помъ въ тѣхъ се възпитаватъ, приготвятъ граждани като църковни и обществени дѣйци. Защо и Духовната семинария да нѣма единъ прѣдставителъ, който да участвува въ висшия учебенъ съвѣтъ, да е въ течение на въпроситѣ, които училищнитѣ животи изнася, да знае какво иска врѣмето, какво трѣбва да се гони, какви мѣрки да се употребятъ и т. н.? Струва ми се, че това ще бжде само отъ полза.

Въ комисията още обърнахъ вниманието и настоявахъ да иматъ прѣдставителъ и частнитѣ училища. Въ Франция тѣ иматъ 5 души прѣдставители, но въ Франция условията сж други. За частнитѣ училища г. министърътъ направи въ комисията концесия: ще се назначи инспекторъ, който ще се занимава специално съ частнитѣ училища; този инспекторъ по право ще участвува въ висшия учебенъ съвѣтъ. Азъ моля почитаемото Народно събрание и г. министра на народната просвѣта да се съгласятъ да прибавимъ къмъ състава на учебния съвѣтъ единъ прѣдставителъ отъ Книжовното дружество по изборъ и сжщо единъ прѣдставителъ отъ Духовната семинария.

Да дойда сега на постоянния съвѣтъ. Той за мене е най-важенъ. За него вземахъ и думата. Въ Франция постоянниятъ съвѣтъ се състои отъ 15 члена — 9 члена се назначаватъ отъ прѣдседателя на републиката съ указъ и 6 члена се назначаватъ отъ Министерството на народната просвѣта, но всички тѣзи членове се назначаватъ измежду висшия учебенъ съвѣтъ. Понеже повечето членове въ висшия учебенъ съвѣтъ сж изборни, право е прѣдседателътъ на републиката и министърътъ на просвѣтата да избиратъ и назначаватъ измежду тѣхъ членоветѣ за постоянненъ учебенъ съвѣтъ.

И. Хаджиевъ: (Възразява нѣщо)

Д. Мишевъ: Азъ казвамъ това, защото въ комисията стана дума, и Вие поддържахте това, да има единъ постоянненъ комитетъ, но този постоянненъ комитетъ да се избира отвънка. Членоветѣ на учебния съвѣтъ у насъ сж повече изборни; азъ съмъ да се увеличи броятъ на послѣднитѣ. Като е тъй, оставямъ на г. министра, ако приеме идеята, той да назначи двама или ако иска трима души, и учебниятъ съвѣтъ да избере двама за членове на постоянния учебенъ комитетъ. Такъвъ съставъ дава пълна гаранция за стабилностъ. Така съставениятъ постоянненъ учебенъ комитетъ ще бжде нѣщо отдѣлно, нѣщо самостоятелно въ министерството, но подчиненъ направо на министра на просвѣтата. Той ще се занимава съ програмитѣ, съ правилницитѣ, сжщо и съ въпроситѣ, които ще му сложи г. министърътъ на просвѣтата;

той нѣма да има своя инициатива — такава нѣма и постоянниятъ учебенъ съвѣтъ въ Франция, както и въ Ромѣния, нѣма го и другадѣ — но той може да изказва нѣкои мнѣния прѣдъ министра и, ако той ги одобри, може да се внесатъ и да ги разгледва висшиятъ учебенъ съвѣтъ. Както виждате, г. г. народни прѣдставители, постоянниятъ учебенъ съвѣтъ ще бѣде дѣлната рѣка на министра на просвѣтата, той ще бѣде творецътъ въ туй министерство и най-важното ще бѣде постояненъ въ министерството. Министерствата може да се смѣняватъ, административниятъ персоналъ може да се смѣнява, но този постояненъ съвѣтъ ще стои, ще пази традицията въ училищата, ще държи връзката между едни и други училища, той най-сетнѣ ще бѣде регулаторъ на нашето учебно дѣло.

Азъ моля да се приеме моята идея и да се прибави къмъ члена, за който говоримъ забѣлѣжка или пова алинея, която да гласи: измежду членоветѣ на висшия учебенъ съвѣтъ министърътъ назначава трима души и учебниятъ съвѣтъ избира двама, които заедно образуватъ постоянния комитетъ при Министерството на народната просвѣта. Азъ вѣрвамъ, че въ почитаемото Народно събрание, между почитаемитѣ народни прѣдставители ще се намѣрятъ мнозина, които ще подкрѣпятъ моята мисль. Нѣмамъ прѣдъ видъ лица. Моята интимна мисль е да дадемъ единъ институтъ, какъвто е липсвалъ въ нашето Министерство на народната просвѣта. Понеже сега ни се пада случай да законодателствуваме, нека използваме врѣмето и да направимъ онова, което и училищниятъ животъ, и дѣлътъ ни налагатъ, което и примѣрътъ на културнитѣ и цивилизовани държави ни сочи.

Прѣдседателътъ: Има думата г. Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Часътъ е 8, ще говоримъ ли или не.

Министъръ Н. Мушановъ: Ако по-кратко говориме, ще свършимъ сега тая работа. Въпросътъ за учебния съвѣтъ се започна, има да говорятъ още двама души; нека се свърши това и ще си отидемъ.

И. Хаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Този е единъ отъ най-важнитѣ членове, тъй щото тукъ ще се спремъ повечко.

Думата е за състава на висшия учебенъ съвѣтъ. Азъ казахъ, по принципъ по-напрѣдъ и въ комисията, че въ тоя съставъ, тъй както е висшиятъ учебенъ съвѣтъ прѣдставлява единъ сенатъ, на който мнозинството се назначава отъ г. министра на просвѣтата, и за да не се разсърдятъ учителитѣ, и тѣмъ се дава право да си избератъ прѣдставителъ. Ако искаме дѣйствително този висшъ учебенъ съвѣтъ да стане едно изборно учрѣждение, едно учрѣждение, въ което министерството единъ пътъ въ годината да се консултира по извѣстни въпроси изъ областта на просвѣтата, азъ съмъ за свършено другъ съставъ на висшия учебенъ съвѣтъ. Слѣдъ като приемамъ онова, което каза г. Ганчо Марковъ — отъ учителитѣ отъ основнитѣ училища да има на всѣки единъ окръгъ по единъ — азъ отивамъ по-нататъкъ. Тукъ се говори за директоритѣ на сръднитѣ училища, за директоритѣ отъ прогимназитѣ, говори се ректора, говори се така сѣщо отъ разни културни учрѣждения и др.; моето мнѣние е, че тия хора бива да участвуватъ въ висшия учебенъ съвѣтъ, но не на тѣзи начала: не непременно директорътъ отъ сръднитѣ учебни заведения, не непременно директорътъ отъ прогимназията. Че е директоръ било въ сръдно училище, било въ прогимназия, че е даже ректоръ въ Университета, още не е голѣма гаранция, че е най-акѣлѣята човѣкъ, че отъ него можемъ да черпимъ или да вземемъ най-добри свѣдѣния по учеб-

ното дѣло у насъ. Ако наистина приемемъ, щото отъ тѣзи сръдни училища, а така сѣщо отъ прогимназитѣ да има прѣдставители въ висшия учебенъ съвѣтъ, нека се съгласи г. министърътъ и тѣ да бѣдатъ изборни. Учителитѣ отъ прогимназитѣ сами ще могатъ да посочатъ, кои двама, трима, четири или петъ измежду тѣхнитѣ другари да бѣдатъ тѣхни прѣдставители въ висшия учебенъ съвѣтъ. Така сѣщо отъ сръднитѣ училища или отъ гимназитѣ учителитѣ сѣ въ състояние да знаятъ, да познаватъ доста добри свои другари; разумѣва се, тѣ нѣма да бѣдатъ да ги посочватъ току-така наредъ, а ще бѣдатъ по-първитѣ хора, по-виднитѣ хора, хора, които сѣ се отличили било въ училищната литература, било съ тѣхното мнѣние по извѣстни училищни въпроси. Та, казвамъ, нека тия учители отъ гимназитѣ тоже да си избиратъ свои прѣдставители въ висшия учебенъ съвѣтъ. Въ такъвъ случай ние ще имаме не единъ сенатъ, назначени директори, инспектори и т. н., ами ще имаме хора изборни, прѣдставители на извѣстни учебни заведения. Нека сѣ щото стане и съ инспекторитѣ. И инспекторитѣ могатъ да бѣдатъ избираеми. Околийскитѣ инспектори нека си избиратъ — тѣ се познаватъ, тѣ не сѣ поне много, 60—70 души сѣ — нѣколко прѣдставители, колкото сѣ потребни. Та и тѣ могатъ да бѣдатъ избрани отъ своитѣ другари. Така щото, азъ съмъ за едно изборно начало въ този съвѣтъ.

Колкото що се касае за присѣствително на тия чиновници, които г. министърътъ тукъ назначава, било отъ културния отдѣлъ, било отъ неговитѣ чиновници въ министерството, азъ смѣтамъ, че тѣ нѣматъ работа въ висшия учебенъ съвѣтъ; тѣ сѣ хора, които сѣ изработили законопроектитѣ, тѣхнитѣ мнѣния сѣ прокарани въ тия законопроекти, тѣхнитѣ мнѣния сѣ прокарани така сѣщо и въ програмитѣ, и ако тѣ присѣствуватъ, тѣ ще присѣствуватъ просто като комисари, като хора, които ще даватъ свѣдѣния единъ видъ за духа, за директивата или за началото, което е легнало въ законопроекта или въ програмата. За това е тѣхното присѣствително; тѣхното мнѣние се знае, тѣхното убѣждение е прокарано въ съставенитѣ отъ тѣхъ законопроекти, та сега се вика учителското тѣло, чрѣзъ своитѣ прѣдставители, да каже, да-ли одобрява или не изработенитѣ програми или изработенитѣ законопроекти.

Та, казвамъ, ако така се състави висшиятъ учебенъ съвѣтъ, тогава ние дѣйствително ще можемъ да се доберемъ до онзи съвѣтъ, до оная консултация, която искаме да направимъ съ учителитѣ, съ истинскитѣ прѣдставители на учебното дѣло, защото само този, който работи въ една работа, който се е калѣлъ въ една работа, който се е чукалъ съ дѣйствителността, може да ви каже, какъ е слабото, какъ е здравото, какъ е годното, какъ е негодното, той може да ви каже кои сѣ начинитѣ и сръдствата, съ които можемъ да се доберемъ до извѣстна истина. Това е безспоренъ фактъ. Г. министърътъ си е запазилъ едно право да свика на съвѣтъ прѣдставители на разнитѣ културни учрѣждения, да иска и тѣхния съвѣтъ въ даденъ моментъ. Кога? Тукъ е казано, че по извѣстни специалности може да се консултира съ този или онзи специалистъ. Нека се възползува отъ тѣхното просвѣтено мнѣние по извѣстни въпроси или пъкъ, ако и тѣ трѣбва да влѣзатъ, могатъ да влѣзатъ така сѣщо по изборъ, но не назначени отъ г. министра, и тогава ще запазимъ докрай изборното начало, което искаме да вмѣкнемъ тукъ.

Азъ не съмъ съгласенъ научнитѣ дружества, за които г. Мишевъ говори, да иматъ прѣдставители. Всичката дума тукъ е за Книжовното дружество тукъ въ София, за бѣдѣщата ни академия, както я нарече г. Мишевъ.

Д. Мишевъ: Азъ не я нарекохъ така.

И. Хаджиев: Ако, г. Мишев, излиземъ отъ Вашето начало, тогава трѣбва да останете послѣдователни, да отидете по-нататъкъ. — Вие трѣбва да искате отъ всички учени дружества да влизатъ прѣдставители. Ние имаме, доколкото моятъ свѣдѣния се простиратъ, и инженерско дружество, ние имаме економическо дружество — всички трѣбва да взематъ участие. Ние имаме разни читалища — нека и тѣ иматъ прѣдставители вътрѣ. Тукъ е думата за програмитѣ, за учебното дѣло, за директивата, за срѣдствата, за начинитѣ, съ които ще трѣбва да се даде единъ тласък на учебното дѣло. Тази работа, г. г. народни прѣдставители, трѣбва да се признае, съ по-голъмо усърдие могатъ да я вършатъ учителитѣ; тѣ сж достатъчни. Нека г. г. ученитѣ отъ наплатата бѣдѣща академия по-напрѣдъ докажатъ съ своята кадарность, съ своитѣ обноси, съ своитѣ учени трудове, че дѣйствително сж учени, и ние сами ще имъ отдадемъ тая честъ да влѣзатъ въ този висшъ учебенъ свѣтъ.

Д. Мишев: Тѣ нѣматъ нужда отъ милостъ и не искатъ това, ами ние, когато говоримъ за едно дружество, трѣбва да знаемъ какво е това дружество и да уважаваме себе си.

И. Хаджиев: За учебния комитетъ. Азъ по начало съмъ за учебния комитетъ, но този учебенъ комитетъ тоже трѣбва да бѣде изборенъ. То ще бѣде единъ видъ постоянно присѣствие на висшия учебенъ свѣтъ, но ако този учебенъ комитетъ бѣде въ тоя съставъ, въ който бѣше въ врѣмето на покойния Величковъ, вие ще се съгласите, че той много намѣсто бѣше си спечелилъ прозвището „дембелхане“.

Д. Мишев: Вие виждате, че камаритѣ се различаватъ една отъ друга — ние, днешната камара, но приличаме на стамболовистската.

И. Хаджиев: Ако ние приемемъ този комитетъ, ние пъкъ трѣбва да приемемъ и за него изборното начало. Ако имаме висшъ учебенъ свѣтъ, трѣбва да имаме и учебенъ комитетъ, но този учебенъ комитетъ трѣбва да излиза отъ висшия учебенъ свѣтъ по изборъ. Въ такъвъ случай и г. министърътъ има право да прати свои прѣдставители тамъ, можемъ да приемемъ нѣкои негови прѣдставители и можемъ да приемемъ нѣколко прѣдставители, избрани отъ учителството. Въ такъвъ случай ще оставимъ всички г. г. чиновници отъ министерството, както добри забѣлжени г. г. Мишев, да се занимаватъ само съ административни работи. Що се касае до чисто производителни работи, до работи за директивата, или за изработването на плановѣтѣ, или за изработване на програмитѣ и всѣкакви мѣроприятия по просвѣщенето, този постояненъ учебенъ комитетъ ще върши тая работа.

Д-ръ Н. Наковъ: Много иска да ти знае министърътъ за висшъ учебенъ свѣтъ и комитетъ. (Нѣкои се смѣятъ)

Прѣседателътъ: Моля, г. Наковъ.

Министъръ Н. Мушановъ: И азъ ще остана рахатъ.

И. Хаджиев: Има работа и за васъ, и за г. г. чиновницитѣ. — Та, ако е потребно туй да стане, азъ казвамъ да се спази изборното начало.

Сега, колкото до мнѣнието на г. Наковъ, че министърътъ малко искалъ да знае за нѣкакъвъ си висшъ учебенъ свѣтъ, за нѣкакъвъ си постояненъ комитетъ, за неговото мнѣние и т. н., разумѣва се, че министерството може така да мисли, може така да прави, но на всѣки начинъ не е лошо то да се вслуша въ мнѣнието на учителството изобщо или на него-

витѣ прѣдставители, и тогава нѣма да се случватъ тѣзи чести конфликти, които сега се случватъ, тогава нѣма да имаме бойкотъ на тази или онази длѣжностъ, нѣма да се чува постоянно хъръ-мъръ между министъръ отъ една страна и между учителството отъ друга страна, а напротивъ, всѣкогашъ ще имаме едно общо дѣйствие, съгласие, единство въ работата. Така щото, не е голѣма работа туй, ако рече министерството: „Азъ васъ не искамъ да знаа; вие сте били учители или прѣдставители на учителството и т. н. — малко искамъ да знаа“. Азъ смѣтамъ, че това не е въ интереса нито на министерството, нито на работата затуй, защото всички почти министри сж се вслушвали кога повече, кога помалко въ гласа на учителитѣ и азъ мисля, че туй е само за похвала на министритѣ.

Що се касае до прѣдставителя на Семинарията, азъ нѣмамъ нищо противъ Семинарията да има свой прѣдставитель, но въ такъвъ случай вие не можете да оспорите правото на Военното училище и то да има свой прѣдставитель. Можемъ да отидемъ и по-нататъкъ. Понеже Светиятъ Синодъ самъ си работи правилника и самъ надзирава Семинарията, министерството има много малко жѣбъ въ нея, то оставете го самъ да се разправя съ нея, както военнитѣ се разправятъ съ Военното училище.

Азъ ще се спра на другъ единъ въпросъ, който повдигна г. Мишевъ. Това е въпросътъ за частнитѣ училища. Г. г. народни прѣдставители! Казахъ въ комисията, ще го кажа и тукъ, азъ съмъ съгласенъ съ мнѣнието на г. Мишева по тоя въпросъ, азъ искамъ всѣко едно отъ частнитѣ училища, които и да бѣдатъ тѣ, да си има по единъ прѣдставитель въ този висшъ учебенъ свѣтъ на сжщото това основание, на каквото основание иматъ такива прѣдставители всички наши училища. Всички частни училища, макаръ инородни, учатъ български граждани, тѣ трѣбва да взематъ активно участие въ наредбата на просвѣтата поне дотолкозъ, доколкото се касае до тѣхнитѣ интереси, до тѣхната просвѣта. Нека турцитѣ си иматъ свой прѣдставитель, нека евреитѣ си иматъ свой прѣдставитель . . .

Д-ръ Н. Наковъ: Не знаятъ български.

И. Хаджиев: Ще се намѣрятъ, които да знаятъ български. — . . . нека всички нации, които иматъ частни училища, да иматъ въ този висшъ учебенъ свѣтъ свои прѣдставители. Съ туй просвѣтното дѣло, азъ смѣтамъ, не само нѣма да загуби, но ще спечели.

Прѣседателътъ: Има думата г. Палашевъ.

Н. Дѣйковъ: Откажи се.

Нѣкои прѣдставители: Да се гласува.

Г. Палашевъ: На какво основание да се откажа?

Прѣседателътъ: Моля, г. Дѣйковъ, не прѣкъсвайте.

Г. Палашевъ: Г-да! Третира се единъ въпросъ, който интересува много учителството, и трѣбва да си признаа, че се изпълни една справедливостъ, като се учрѣдява тоя институтъ, толкова много желанъ отъ учителството, и се учрѣдява относително справедливо, като прѣдставителитѣ на учителитѣ по изборъ съ ония назначени отъ министра се единъ видъ балансираатъ. Повдигнаха се тукъ въпроси въ свръзка съ този институтъ, нѣкои сжществени и нѣкои странични.

Г. Мишевъ повдигна единъ сжщественъ въпросъ и върху него азъ искамъ да кажа нѣколко думи. Г. Мишевъ е партизанинъ на постоянния учебенъ

комитетъ. Ще кажа накратко: ние имаме едно врѣме учебенъ комитетъ, знаеме неговата дѣйностъ, знаеме неговата слабостъ; създаде се мѣсто за 3—4 души, които освѣтъ че получаваха заплата, но получаваха тѣлсти хонорари за едно списание, което въ всичкото си врѣме редактираха. Каква дѣйностъ отъ негова страна ние видѣхме на свѣтъ? Г. Мишевъ, като пледира за тоя постояненъ учебенъ комитетъ, говори за Франция, че тамъ имало учебенъ комитетъ отъ 15 души, че ако Франция има такъвъ комитетъ, ние още повече трѣбва да го имаме. Азъ пъкъ съмъ на съвѣтъ друго мнѣние. Въ Франция условията сж свършено други: Франция е 40-милионна, въ Франция учебното дѣло е на съвѣтъ друга основа поставено, тамъ даже училищата още не сж се отървали отъ ноктитѣ на духовенството, тъй щото тамъ има много въпроси да се разрѣшаватъ, а у насъ — помалко. Освѣтъ това, въ Франция нѣма това, което ние за щастие имаме; ние имаме два учителски съюза, които отъ години наредъ сътрудничатъ въ учебното дѣло на министерството.

Д. Мишевъ: Въ Франция има учителски съюзъ, въ който влизатъ 80.000 учители.

Г. Палашевъ: Азъ зная француския учителски съюзъ, зная неговата дѣйностъ. Българскиятъ учителски съюзъ е единъ такъвъ цѣненъ сътрудникъ, какъвто не може да бѣде по-голямъ; по всичко, което засѣга учебното дѣло, той дава своето компетентно и полезно мнѣние.

Д. Мишевъ: Нѣма нужда и отъ Министерството на народната просвѣта, тогава.

Г. Палашевъ: Азъ говоря „сътрудникъ“. — Намирамъ, че при наличността на силитѣ, които съществуватъ за подпомагане и издигане на учебното дѣло у насъ, абсолютно никаква нужда отъ постояненъ учебенъ комитетъ засега не съществува.

Що се отнася сега до състава на така прѣдложения въ този проектъ висшъ учебенъ съвѣтъ, ще кажа нѣколко думи. Прѣдлагатъ нѣкои да влиза счетоводителъ. Споредъ мене, счетоводителъ абсолютно никаква работа нѣма въ този висшъ учебенъ съвѣтъ; той трѣбва да си гледа своитѣ смѣтки, а тукъ трѣбва да влизатъ хора, които сж прѣко заинтересувани съ учебното дѣло, които сж своитѣ сили могатъ да бждатъ полезни. Трѣбва да избѣгваме всѣкакъвъ баластъ отъ тоя висшъ учебенъ съвѣтъ. Споредъ мене, баластъ ще бждатъ и нѣкакъвъ си прѣдставител на Семинарията, защото тя била приготвявала български граждани. Семинарията не приготвявала български граждани, а приготвявала посредници между хората и Бога, и хората гледатъ да се отърватъ колкото се може отъ църкви и свещеници, а ние гледаме да ги вкараме вътрѣ.

Обаждатъ се: А-а-а!

Г. Палашевъ: Това е мое мнѣние и азъ го защитавамъ.

Д. Мишевъ: Азъ не съмъ противъ Вашето мнѣние, но противъ парадокситѣ.

Г. Палашевъ: Прѣдлага се да влизатъ членове отъ ученикъ дружества. Нѣма нужда и отъ тѣхъ, защото тѣ ще бждатъ баластъ, защото отъ всѣки факултетъ влизатъ по единъ членъ, а факултетътъ именно е прѣдставителъ на висшата наука; ако влиза отъ тамъ човѣкъ, защо ще вземаме и отъ всѣкакви учени дружества? Освѣтъ това, прѣдлагамъ също да се изхвърлятъ отъ този съвѣтъ и тѣзи лица, които ще бждатъ пакъ като баластъ на този висшъ учебенъ съвѣтъ — напр., директоритѣ на Народния музей и

Народната библиотека тѣ не сж уредили народнитѣ музеи и Народната библиотека, та учебното дѣло ще уреждатъ. Народната библиотека стои затворена отъ мѣсецъ и нѣма никакъвъ редъ тамъ, а сега директорътъ ѝ ще урежда учебното дѣло. И директорътъ на Народния театъръ ще влиза въ този съвѣтъ. Нека не туряме хора, които, може би, нѣма да дойдатъ тамъ и, ако дойдатъ ще бждатъ баластъ. Азъ зная съображенията на г. министра, който бѣше и въ комисията, че щѣли да бждатъ полезни съ своитѣ съвѣти. Малко ли хора могатъ да бждатъ полезни съ своитѣ съвѣти, само тѣ ли сж? Но тѣ ще бждатъ само една властъ въ този учебенъ комитетъ и азъ прѣдлагамъ да се изхвърлятъ. Тѣ нѣматъ никаква работа тамъ. Нека уреждатъ своето вѣдомство, защото, както казахъ, не сж го уредили както трѣбва. По този начинъ пропорцията на избранитѣ съ назначенитѣ ще бѣде една справедлива пропорция, такава, каквато българското учителство иска. А пъкъ смѣтамъ, че българското учителство най-добъръ познава тия въпроси, защото тѣ го засѣгатъ най-близо до сърцето. То се е прѣдало на учебното дѣло, отъ години работи и по тѣзи работи то е изказало своето мнѣние и стои твърдо на него. Това е, което имамъ да кажа по отношение състава на висшия учебенъ съвѣтъ.

Прѣседателъ: Има думата г. Мирски.

Нѣкои отъ мнозинството: Откажете се, г. Мирски.

К. Мирски: 5—6 минути бихъ желалъ да говоря, но бихъ молилъ да се отложи разискването, тъй като врѣмето е напрѣднало и не сте разположени да ме слушате.

Отъ мнозинството: Не може.

К. Мирски: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ е за учебния съвѣтъ, както прѣименувахме учебния комитетъ, който има задача да изработва законопроекти, програми, правилници, както и да разрѣшава принципиални въпроси — разбира се, не окончателно да ги разрѣшава, а да освѣтлява г. министра на просвѣщенiето, който ще вземе по тѣхъ окончателно рѣшение, ако тѣ не сж отъ законодателенъ характеръ; ако ли пъкъ сж отъ законодателенъ характеръ, ще вземе окончателно рѣшение народътъ, въ лицето на Народното събрание. Тоя съвѣтъ собствено е съвѣтъ по народното просвѣщение, както въ законопроекта на г. министра на търговията и земледѣлнето е прѣдвиденъ съвѣтъ по професионалното образование. Г. Дяковичъ умѣстно ни науми, че въ съвѣта по професионалното образование при Министерството на търговията и земледѣлнето се прѣдвждатъ двѣ вѣщи лица, делегирани отъ Министерството на народното просвѣщение. Това, разбира се, е за единство въ дѣйствиата; и тукъ образование се прѣска, и оттамъ също образование се прѣска. Азъ първо моля да не се забравя слѣдъ думитѣ „Народна библиотека“ да се приложи „въ София“, защото имаме още друга народна библиотека, както казахъ, въ Пловдивъ. Софийската народна библиотека да се нарича въ закона така „Народна библиотека въ София“. Второ, моля г. министра на народната просвѣта и тукъ да се съгласи, щото да има прѣдставителъ въ съвѣта по народното образование и Българското книжовно дружество, което се състои отъ отдѣли и не само литературни, но и научни. Азъ и тукъ се обявявамъ, както и въ комисията се обявихъ, противъ учебенъ комитетъ, т. е. противъ постояненъ съставъ на учебния съвѣтъ. Ние на практика виждаме колко работа вършатъ такива колегии у насъ. Ние собствено трѣбва по-скоро да усвоимъ това, което е належащо, именно да не назначаваме вече комисии и настоятелства, а — комисари и настоя-

тели. А пък когато трябва работата да вземе окончателна редакция, тогава нека колегия има думата, но въ публични заседания, защото иначе много членове дръмат или не дохождат да си напръгват ума и да посветят повече умъ, отколкото сте посветили вие, като авторъ на законопроектъ, проекто-програма и др. т.

Първо, проектът ще се направи не отъ учебния съвѣтъ, а отъ едно вѣщо по предметъ лице въ Министерството на народното просвѣщение. Постоянниятъ съставъ на Министерството на просвѣщението относително ще прѣгледа тоя проектъ — то да е учебниятъ комитетъ. Подиръ туй, обаче, нека се прѣска тоя проектъ въ народа, въ всички гимназии и въ другитъ наши учебни заведения, начело съ Университета, за да се чуятъ отзиви въ разни периодични списания, да се пратятъ писма до министерството затуй, кой какво мисли и какъ трябва да се измѣни проектътъ, и тогава той, прѣработенъ, да се сложи въ учебния съвѣтъ или, както азъ бихъ го нареклъ, въ съвѣта по народното просвѣщение, и обязательно учебниятъ съвѣтъ да държи — подчертавамъ — заседанието си публично, ако искаме да има полза отъ него.

Считамъ за излишно да ви говоря по-нататъкъ, защото се обѣщахъ да говоря само 5—6 минути.

Прѣседателъ: Има думата г. Д-ръ Наковъ.

Д-ръ Н. Наковъ: Г. г. народни прѣдставители! И миналата година и сега за пръвъ пътъ взимамъ думата по тоя законопроектъ, затова защото едни отъ г. г. прѣждоговорившитъ се отвлѣкоха и даватъ криво тълкуване на този членъ — едно, и, второ защото той е важенъ, тъй като правилното прилагане на настоящия законъ, който е изразъ на просвѣтителната политика на днешното правителство, трябва да бѣде напълно ясно и гарантирано. Г. г. народни прѣдставители! Прѣди всичко излишно е да става дума по какъвъ начинъ да се състави този учебенъ съвѣтъ. Нѣкои искатъ да го направятъ съвършено изборенъ, като считатъ — поне това се разбира отъ думитъ имъ — че този съвѣтъ ще има нѣкакви особени права; поне така излиза отъ думитъ на нѣкои отъ тѣзи, които говориха, а съ туй нѣщо може да се даде поводъ на нѣкои отъ учителското тѣло — членове на съвѣта — да мислятъ, че и тѣ иматъ нѣкакви права въ този съвѣтъ.

В. Дяковичъ: То е едно съвѣщателно тѣло.

Д-ръ Н. Наковъ: Г. г. народни прѣдставители! Това е едно съвѣщателно тѣло на министра на просвѣщението, който прѣдставлява просвѣтителната политика на страната. Лица, които влизатъ въ състава на този съвѣтъ, както изборни, така и назначени, нѣма освѣнъ да си изкажатъ мнѣнието, било по нѣкои програми, било по нѣкои законопроекти и това, което Министерството на просвѣщението намѣри за справедливо, ще го възприеме, ще го оформи, ще го постави въ единъ законопроектъ и ще иска узаконяването му чрезъ Народното събрание. Тѣй щото излишно е да се говори по това, да ли по-голямъ или по-малка частъ изборни членове да влизатъ въ съвѣта, отъ които дружества да сж тѣ и пр. и отъ всичкитъ ли наши училища да се взематъ учители, а така сжщо и отъ частнитъ училища, както казватъ нѣкои. Не е важно това. Тукъ е важно да се избератъ лица, които да схванатъ нуждитъ на просвѣтителното дѣло на страната въ даденъ моментъ и да дадатъ едно мнѣние.

А. Стамболийски: Могатъ да бѣдатъ и отъ управляющата партия.

Д-ръ Н. Наковъ: Да, могатъ да бѣдатъ и отъ управляющата партия. Приемете за минута, г. Стамбо-

лийски, че цѣлиятъ този институтъ го направите изборенъ. Тогазъ какво значение ще има министерството? Тогазъ, съгласете се, ще трябва да махнемъ министерството, особено ако дадете на този съвѣтъ пѣкон права. Направите ли цѣлиятъ съвѣтъ изборенъ, тогава могатъ да се водятъ кавчи 3 мѣсеца между учителитъ отъ основнитъ училища, гимназитъ, Университета и частнитъ училища и ще взематъ кой знае какво рѣшение, но то 5 пари нѣма да струва, ако министърътъ не го възприеме. Тѣй щото не трябва да искате този съвѣтъ да бѣде изборенъ. Важното е да се доберемъ до единъ институтъ, който да взима рѣшения, които да бѣдатъ близки до нуждитъ на учебното дѣло и да бѣдатъ осмѣществими.

Та, както ви казахъ, учебниятъ съвѣтъ нѣма права, и тѣй както е съставенъ въ такъвъ съставъ, споредъ мене, трябва да се приеме. Излишно е да туряме вътрѣ прѣдставители отъ всички частни училища, посѣтъ отъ ученолюбиви дружества отъ Семинариата и пр., защото, ако и тѣ да сж отъ тази отрасль въ страната — просвѣтата — все таки, казахъ ви, че нѣма нужда да се прѣдставляватъ всички институты, нито пъкъ съ това, както искатъ да кажатъ нѣкои, ще бѣдатъ оцетени нѣкои права или пъкъ незащитени такива. Този съвѣтъ въ този съставъ не зацѣщава въ широкъ смисълъ интереситъ на учебното дѣло въ страната.

Прѣседателъ: Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Институтътъ учебенъ комитетъ, който сега уредваме по новъ начинъ, отколкото бѣше уреденъ въ стария законъ, е една отъ тритъ причини, които мо заставиха да искамъ ревизия на закона, който гласувахме миналата година. Тукъ се повдига единъ въпросъ по принципъ: има ли нужда отъ такъвъ учебенъ комитетъ при Министерството на народното просвѣщение? Върху този въпросъ азъ мисля, че малко ще сж оння отъ г. г. народнитъ прѣдставители, които ще мислятъ, че той е излишенъ. Той е едно учрѣждение много полезно. У мене собствено има амбиция да направя това учрѣждение да си стои постоянно, даже при смѣняването на министритъ, и постоянно да се прѣдава традицията въ училищната политика, да не става така рѣзко промѣна, както може да стане съ постоянната промѣна на политическитъ лица въ кабинета. Но когато говорите за учебния съвѣтъ въ България, отъ опита, който азъ имахъ отъ заседанията на учебния комитетъ, който функционира вече една година и на който е прѣдлаганъ за обсъждане даже сегашниятъ законопроектъ, който ви прѣдставлявамъ тукъ, азъ се убѣдихъ, че у насъ този просвѣтителенъ институтъ трябва да го наредимъ, както особеноститъ на условията, при които ние, българитъ, живѣемъ, ни позволяватъ да го наредимъ. За мене бѣше интересно това, което г. Мишевъ говори. Азъ съмъ изучилъ състава на учебния комитетъ въ Франция, зная и тоя на ромжския. Но ромжскиятъ е една крайностъ на централизация на министра, който назначава почти всички тамъ, а въ французскиятъ е институтъ, който се е родилъ при съвършено други условия, които никакъ не отговарятъ на нашитъ. Нѣколко думи, за да илюстрирамъ мисълта си прѣдъ васъ. Защо е, най-напрѣдъ този споръ? Ще ви кажа, че този споръ бѣше най-голямъ и въ сегашния учебенъ комитетъ, който разглеждаше законопроекта: да станатъ изборни повечето отъ членоветъ, които сж въ комитета, а назначенитъ или тия по право да бѣдатъ по-малко. Азъ участвувахъ лично въ този съвѣтъ и имъ казахъ, че нѣма абсолютно никакъвъ резонъ. Защо? Защото, ако ли това е едно съвѣщателно тѣло на учени хора, на хора, които идатъ безъ всякакви партизански прѣвземки, каквито ние често пѣти срѣ-

шаме при дебатитъ на едно Народно събрание, ако ли тоя институтъ има съществено значение, двама умни хора, които иматъ силата на логиката и на аргументитъ си въ едно учено събрание, сж въ състояние да накаратъ хората отъ тѣхната категория по умъ да приематъ работитъ, които тѣ прѣдлагатъ. Болшинството въ едно такова учено събрание, въ единъ такъвъ институтъ, кждѣто се спорятъ въпроси отъ научно гледище, че ще се гласува мнѣнието съ единъ гласъ болшинство, нѣма значение, а има значение и сила дотолкозъ, доколкуто силата на аргументитъ го прави да е по-силно или не. И да ви кажа право, г. г. народни прѣдставители, менѣ ми бѣше приятно, когато видѣхъ въ начало г. г. изборнитѣ членове, които бѣха въ този учебенъ съвѣтъ; сегашниятъ, до какви крайности отиваха въ нѣкои въпроси, но слѣдъ тая обща работа, която имаха наедно, можаша да се примирятъ много гледища. Менѣ ми направи впечатление тогава силата на съвѣта и на ума въ такова едно събрание на умни и учени хора. Прѣдмеството, което иматъ тѣ сега пакъ на изборнитѣ членове, е една гаранция за тѣхъ; но често пжти въ нѣкое засѣдание — азъ бѣхъ въ засѣданията — има случаи, когато аргументътъ на назначения чиновникъ е по-силенъ и изборнитѣ хора го усвояватъ. Ако ли рѣшенията на такъвъ съвѣтъ бѣха задължителни, тогава вече ще трѣбва да се вземе едно болшинство, което само като такова има сила; ще трѣбва да се положи единъ въпросъ на гласуване, за да видимъ, кое е прѣдпочтително. Но когато е въпросъ за съвѣщание, тогава туй болшинство има формално значение; то нѣма значение на рѣшение по сжщество, защото единъ министъръ може винаги да вземе даже мнѣнието на меншеството отъ този съвѣтъ, ако нанстина аргументитъ сж силни, ако логиката е здрава и ако смѣтне, че условията, при които работи, съотвѣтствуватъ на рѣшението на меншеството. И върху този въпросъ учителитѣ се вече примириха; почти всичкитѣ приематъ съвѣта въ този му съставъ, защото разбраха, какво е значението му.

Но друга една особеностъ има, г. г. народни прѣдставители, която азъ тукъ въвеждамъ. Защо имаме прѣдставителитѣ на всички културни учрѣждения, всичкитѣ главни инспектори отъ министерството, и началницитѣ на отдѣленията, това, което въ Франция не сжществува. Затуй — права е бѣлѣжката на г. Мишева — защото една отъ главнитѣ цѣли, които тоя новъ институтъ ще прѣслѣдва, по моемо разбиране, ще трѣбва да е слѣдующата: да може да примири учителитѣ, като хора управляеми, съ онѣзи чиновници отъ министерството, като хора управляющи. Често пжти съмъ го говорилъ тукъ, г. г. народни прѣдставители, че въ паметта на нашето учителство дълбоко сж вече заседнали слѣдитѣ отъ стари произволи, заседнали е едно убѣждение, да смѣтатъ, че всичко, което иде отъ властта, като организационенъ факторъ, е произволъ. Въ разстояние на 2 години азъ съмъ ималъ лично политика и съмъ се стремилъ съ закона, който вие гласувахте, да докажа, че властта е една необходима сила за организацията на едно общество, и че не трѣбва да се смѣта като единъ неприятелъ спрѣмо учителството или спрѣмо чиновника или спрѣмо упражняющия самата властъ. Искяхъ туй нѣщо, направихъ го и съмъ увѣренъ, че, въпрѣки всичкитѣ мълви, които се вдигатъ, постепенно, постепенно учителството, което спечели гаранцията си за несмѣняемостъ, подобри положението си, започна да се гледа на учителя като на единъ добръ третиранъ гражданинъ въ тая държава, и постепенно, постепенно учителството започна да гледа на властта не като на единъ неприятелъ, а като на единъ приятелъ. Сжществуването на този елементъ въ висшия учебенъ съвѣтъ, прѣдставители на висшитѣ учрѣждения на народната просвѣта, ще има много да направи въ тая посока. Азъ слѣдихъ тая година изборнитѣ, едни отъ най-

крайнитѣ учители, които бѣха въ учебния комитетъ, и менѣ ми се виждаше, че много приятелски и много другарски се разсѣждаваше по въпроси и отъ администрация и отъ властъ, и смѣташе, че тия хора, въ края на крайщата, при това размѣнение на мисли, при това съвмѣстно третиране на въпроси отъ училищната политика, ще си отиватъ друго-яче, и когато се срѣщнатъ съ колеги, по-друго-яче вече ще мислятъ за властта въ България.

Второ, което желая отъ този съвѣтъ, то е слѣдующето. У насъ има едно печално явление, че вие не можете да намѣрите въ срѣдата на нашитѣ учителски списания да се третиратъ въпроси отъ училищната политика, или въпроси педагогически и други. Менѣ ми е чудно, макаръ да съмъ човѣкъ — пакъ ще си кажа — не отъ професията, отъ 2 години да чета чужди списания, издавани отъ разни кръжоци или учителски съюзи, които третиратъ всѣки въпросъ, който се поражда отъ нуждата или отъ посоката, който трѣбва да вземе училищната политика въ други държави; за съжаление, ще го кажемъ, нашитѣ учителски списания не се занимаватъ съ тѣзи въпроси. У насъ има въпроси злободневни, които сж въпроси повече, да ги нарека, партизански и не се сърдя на учителитѣ за това, нито смѣтамъ, че учителството трѣбваше да хвъркне нѣкъдѣ въ въздуха, далечъ отъ нашата срѣда, и да се отдѣли отъ нашитѣ прави съвършено, отъ партизанлъка, който ние имаме въ политическитѣ си борби и който често пжти се мотивира не съ принципиални различия, но съ различни лични амбиции, закачки; това е и въ срѣдата на учителскитѣ колегии: и тамъ, често, пжти, въпроситѣ на деня сж въпроси на лични амбиции или, ако искате, на партизански отношения на кръжоци отъ учители помежду имъ; тѣ затъмняватъ всичката имъ дѣятелностъ и за всички други въпроси, за които тѣ сж повикани да работятъ, не работятъ. Азъ смѣтамъ, г. г. народни прѣдставители, че въ туй отношение този новъ институтъ нѣма да ме опровергае. Налѣтвания къмъ сериозна работа на учителството ще даде съвѣтъ при министерството. Защо? Защото когато се събератъ учители, прѣдставители на основното образование, прѣдставители на прогимназиялното образование, прѣдставители на класното учителство, събиратъ се и всичкитѣ прѣдставители на разнитѣ учебни институти, всичкитѣ гия хора ще извършатъ, една сериозна работа, защото смѣтамъ, че сж хора на дълга и ще разбератъ назначението си като такива, ще започнатъ сериозно общата работа за просвѣта и култура на нашата срѣда и тѣ, отгорѣ, ще могатъ да дадатъ примѣръ на учителството, което прѣдставляватъ, да трѣгне именно въ тази посока; защото нѣмаме отвѣтъ други институтъ, който да ги обединява, а, напротивъ, гледате сега една борба между основни учители и класни, ако искате, между класни учители и Университета. Тая работа постоянно стои тѣй; нѣма кое да ги обедини; враждитѣ постоянно се сѣятъ. Азъ съмъ убѣденъ, че отъ това висше учрѣждение, кждѣто всички ще се събиратъ наедно за да третиратъ редъ въпроси, поради сериозността, която тѣ заслужаватъ, отъ тамъ ще се даде за въ бѣдѣще посока на учителската дѣятелностъ. Защо слагаме административенъ персоналъ? Защото, г. г. народни прѣдставители, административниятъ персоналъ, който имаме днесъ, ами че и той е сила отъ учителството. Никога въ България Министерството на просвѣщението нѣмаше петима главни инспектори; азъ ги направихъ да сж петъ и то да застъпватъ специалности. Нека, моитѣ ги счита кой за каквито иска и както иска, но, все таки, у менъ главенъ инспекторъ, като човѣкъ знающъ, не ме е засрамилъ прѣдъ никой учителъ, който е ревизиралъ. Азъ смѣтамъ, че всѣки министъръ, когато назначава главни инспектори, отъ зачитане себе си и на учителството, къмъ което има една отговорностъ, ще назначи за главни инспектори

и специалисти хора, които да не кажа, че се издигат абсолютно, но се издигат поне въ срѣдата на учителството. И такива сѫ петимата души специалисти, хора по познания съ висше образование, четиримата души началници на отдѣления. Азъ ви казвамъ, че началниците на отдѣления въ много отъ миналитѣ режими и сега се признаватъ като хора, които сѫ на мѣстото си и хора съ много солидни познания. И тѣ пакъ се взематъ отъ срѣдата на учителството. И колкото и да е произволенъ изборътъ на министра, казвамъ, винаги въ Министерството на народната просвѣта началникътъ на отдѣления и главниятъ инспекторъ поне тѣ сѫ хора надъ срѣдното ниво на учителския умъ. По това, каквото искатъ да приказватъ — тѣ сѫ полезни, тѣ сѫ нужни. Азъ не мога да приема бѣлѣжката на г. Палашева, изказана тъй остро, и не мислѣхъ отъ него да се изкаже, че прѣдставителитѣ на нѣкои културни учрѣждения сѫ хора, които нищо не сѫ заслужили.

Г. Палашевъ: А, не, това не съмъ казвалъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Моля, азъ Ви казвамъ, че Народната библиотека върви и е на реда по-строго и по-сериозно, отколкото нѣкога е била нареждана.

Г. Палашевъ: Затворена е отъ 6 мѣсеца.

Министъръ Н. Мушановъ: То е другъ въпросъ. Затворена е отъ 6 мѣсеца затова, защото има политика на библиотечното дѣло. Нема, ако стои постоянно отворена и ни единъ нѣма вътрѣ, ще имате най-добрата работа?

Г. Палашевъ: И храненияи има тамъ.

Д. Мишевъ: Има и въ други страни библиотеки — знаемъ!

Министъръ Н. Мушановъ: То е другъ въпросъ, по който можете да спорите за гледището, да-ли библиотеката трѣбва да бѣде читалня, въ която всѣки да отива да четѣ, или да бѣде складъ отъ съчинения, за да може да възмогне сериозната мисль на българския умъ.

И. Хаджиевъ: И да бѣде заключена.

Прѣдседателътъ: Моля, г. Хаджиевъ.

Министъръ Н. Мушановъ: То е другъ въпросъ; то е въпросъ, по който може да се спори, но не да се каже, че е изоставена и че човѣкътъ, който я прѣдставлява, не може да даде умъ въ висшия учебенъ свѣтъ.

Д. Мишевъ: Не могатъ да налагатъ мнѣнията си тѣзи, които служатъ въ Народната библиотека.

Министъръ Н. Мушановъ: Моля, оставете този частенъ въпросъ; да не го вмѣсваме тукъ.

Казано е по-нататъкъ, че въ свѣта участватъ и директоритѣ на музеитѣ. Ама защо? По музейното дѣло на тая страна, може би, най-малко хора специалисти имаме и заради туй е нужно непременно да ги имаме въ свѣта, колкото и да сѫ — единъ или двама. Вие смѣтате, че музейното дѣло въ нашата страна, което е като институтъ при Министерството на народната просвѣта, не заслужава внимание въ единъ висшъ учебенъ свѣтъ; азъ бихъ могълъ да приема да го каже другъ, ама никога не мога да приема да го каже единъ учителъ.

Г. Палашевъ: Нѣматъ работа тамъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Но тѣзи работи не се вършатъ по амбиция и по капризъ, защото Вие не

ги искате, но ние мислимъ да вложимъ умъ въ тѣзи работи, да обмислимъ при какви условия да създадемъ единъ институтъ и да кажемъ, че той може да даде нѣщо или не.

Отъ прѣдставителъ на театра, казвате, нѣма пужда. Ами че знаете ли какво е театрътъ въ управлението на едно Министерство на народната просвѣта? У насъ въ министерството, където всичкитѣ хора си иматъ своя особеност, когато дойдете да управлявате артисти, художници и учители и всичкитѣ други хора, ще разберете колко е трудно управлението, именно, на татъвъ смѣсенъ елементъ. Но това е полезно да се прѣдстави тамъ. Ама нѣмало го въ Франция. Азъ си обяснявамъ и ще ви обясня защо го нѣма въ Франция.

Д. Мишевъ: Има особено министерство.

Министъръ Н. Мушановъ: Въ Франция не може да има тоя институтъ, който ние нареждаме, г. Мишевъ, защото тамъ има излизъкъ отъ хора, а въ България има още недомѣкъ отъ хора. Вие ми казвате: защо не съмъ взелъ всичкитѣ научни дружества да ги прѣдставя вътрѣ по изборъ? Защото членове и на природоизпитателното дружество и на физико-математическото, и на всичкитѣ други сѫ пакъ класни учители, учители въ гимназия. Колко мислите вие, че имаме ние извънъ учителството, като членове на тѣзи дружества? Ама това е всичкото, което нашата България, съ ума си, специализиранъ въ тая или оная посока, има. И ако ние вземаме специалисти — аслж по всичкитѣ тѣзи материи имаме ги въ министерствата — защо да изваждаме учители пакъ да се прѣдставяватъ отъ тая колегия, когато тѣ като гимназиялна колегия сѫ прѣдставени вече веднажъ. Ама въ Франция нѣмало тѣзи хора, които се назначаватъ? Нѣма ги. Но азъ Ви увѣрявамъ, г. Мишевъ, че азъ не го искамъ — този въпросъ сме го нагласили съ много голямо обещание — не го искамъ отъ *parti pris* какъто нѣма въ него, но имамъ урокъ само отъ работата въ една година и единъ урокъ отъ управлението на просвѣщенiето отъ 2 години, за да мога азъ тукъ да ви кажа защо е опасна липсата на чиновници отъ министерството. Азъ ви казахъ вече двѣ съображения, какви цѣли отдавамъ на примирението между началствующитѣ лица и изборнитѣ отъ учителството. Но има едно друго съображение. Въ Франция сѫ сѣ отдѣлни, върно е, но вие мислите ли, че тамъ борбитѣ на учителството още стоятъ тъй силни, както у насъ? Или ония прѣдставители, които се изпращатъ въ министерствата ще дойдатъ тъй, както въ България ще дойдатъ при избори? Има именно една основна мисль: нашето учителство е въ пѣтъ да оседне — азъ тѣхъ схващамъ работата — и колкото по-малко произволи има отъ централната власт, колкото по-добъръ е гарантирано положението му, смѣтамъ, че въ България настѣпватъ много условия, за да може да се помири вече съ единъ достоенъ политически животъ.

Д. Мишевъ: То ще зависи отъ Васъ, г. министре.

Министъръ Н. Мушановъ: Моля. — Това въ Франция отколѣ съществува и азъ никога не вървамъ, че единъ постояненъ комитетъ, изходящъ отъ учебния свѣтъ въ Франция е въ състояние да направи нѣкоя беля, да влѣзе въ единъ конфликтъ съ министра — никога не го вървамъ, защото въ историята поне на работитѣ на учебния свѣтъ въ министерството нѣма такива случаи.

Д. Мишевъ: Ама ще зависи отъ Васъ г. министре.

Министъръ Н. Мушановъ: Азъ искамъ да ви кажа, че когато единъ институтъ, който е вземанъ отъ

никога, ние прѣсаждаме на наша почва, азъ ви увѣ-
рвамъ, че първиятъ пътъ, когато тоя учебецъ съ-
вѣтъ, чрѣзъ неговото прѣдставително и постоянно
тѣло влѣзе въ единъ сериозенъ конфликтъ съ ми-
нистерството, тоя институтъ за въ бѣдѣ е уни-
щоженъ. И винаги съмъ поддържалъ това. Ако ли
ръководителитъ на учебното дѣло въ нашата страна,
хората, които желаятъ постепенното подобрене на
това учебно дѣло сж въ състояние да избератъ онова,
което постепенно може да се спечели въ интереса
на българската просвѣта, но да не влизатъ въ та-
кова сериозни конфликти изведнажъ съ училищната
администрация или политика, дотогава ще имаме
трайни институти.

Д. Мишевъ: Азъ мисля, че имаме работа съ въз-
питани хора . . .

Министъръ Н. Мушановъ: Азъ не Ви казвамъ,
че не сж възпитани.

Д. Мишевъ: . . . и ми се струва, че да се прѣд-
полага противното, то е да се оскърбява учител-
ството.

Министъръ Н. Мушановъ: Ама, г. Мишевъ, защо
залавяте въпроси за възпитание. Напротивъ, най-
възпитанитъ хора, не могатъ да иматъ разни въз-
гледи за управлението на страна — азъ ви казахъ:
когато има единъ Станимировъ, директора на пър-
вата гимназия, който днесъ ми пише писмо като ди-
ректоръ: „Азъ не ща Вашата разпоредба, когато
ми назначавате замѣстникъ директоръ“.

Д. Мишевъ: За примѣръ на възпитание ли го-
ворите?

Министъръ Н. Мушановъ: Не, но за разбиране от-
ношението си съ властта отъ човѣкъ, който 27 го-
дини управлява гимназия въ България — нѣщо,
което не може да става въ никоя държава.

Д. Мишевъ: Той се осланя на нѣкого, затова.

Министъръ Н. Мушановъ: Моля, моля. — Азъ
искамъ да се разбере въпроса тъй, както го слагамъ
отъ сериозната му страна. У насъ, напр., ако единъ
само избранъ съвѣтъ си избере единъ постояненъ
съставъ отъ трима души, туй учрѣждение може да е
въ постояненъ конфликтъ съ министра. Азъ ви каз-
вамъ, че ако мисля, че отъ него това ще излѣзе,
самичкѣ бихъ го зачерталъ, но смѣтамъ, че при
тѣзи именно укротения — да кажа — на принци-
питъ, сложени на изборността или само на
властта, намѣрихъ тоя срѣденъ пътъ, по който ще
може да се има едно взаимнодѣйствиe между хо-
рата, които го съставляватъ и постепенное-посто-
пенно и тѣ да усвояватъ справедливитъ искания на
пуждитъ на администрацията като властъ, и отъ
друга страна, министерството да се вслуша въ
гласа на изборнитъ, за да могатъ тѣ постоянно да
тикатъ министерството по-системно да върви на-
прѣдъ. Това е моята мисль. И смѣтамъ, че тъй,
както е нагласенъ въпросътъ, ние ще достигнемъ
тая цѣль.

Сега ще се спра още на два въпроса много на-
кратко и ще свърша. Защо, ми казва г. Мишевъ,
не вземете прѣдставители отъ другитъ учрѣждения?
На кои учрѣждения? Най-напрѣдъ, на Духовната се-
минария. Азъ не бихъ ималъ нищо противъ да взема
прѣдставителъ на духовната властъ. У мене прин-
ципътъ, г. Мишевъ, е слѣдниятъ. Ще дойдатъ прѣд-
ставители отъ едни институти, които сж подъ въ-
домството на Министерството на просвѣщенieto.
Сжщото възражение могатъ да ми направятъ: „Защо
не взема отъ Военната гимназия, защо не взема отъ

Желѣзарското училище, защото тѣ сж сѣ училища.
Отъ всички ония училища, които сж подъ въдом-
ствата на другитъ министерства, азъ не искамъ да
взема, защото съвѣтътъ е при моето министерство.
Казвате: „Ама въ съвѣта при Министерството на
търговията и земледѣлието има двама учители“.
Има, защото тѣ сж необходимо пужни на Мини-
стерството на търговията и земледѣлието. Вие ще
видите, че въ по-голѣмата частъ отъ специалнитъ,
отъ професионалитъ училища сж застъпени обще-
образователни прѣдмети.

В. Дяковичъ: Имамъ, практически курсове, г. ми-
нистре.

Министъръ Н. Мушановъ: Прѣдставителътъ на
техническитъ училища влиза тукъ. Азъ знаа кои ин-
ститути сж подъ моето въдомство, но нѣма защо
да вземамъ прѣдставителъ отъ Министерството на
търговията и земледѣлието, защото той трѣбва да
даде мнѣние по организацията на земледѣлскитъ
училища, които сж подъ въдомството на това мини-
стерство.

В. Дяковичъ: Ами практическитъ курсове при
прогимназитъ?

Министъръ Н. Мушановъ: Ама то е прогимназия.

В. Дяковичъ: То е специална материя.

Министъръ Н. Мушановъ: Моля. Защото ще ви-
дите въ закона на г. Ляпчева, че тѣзи училища, при
които повече отъ прѣдметитъ сж общеобразователни,
Министерството на просвѣтата ги управлява, а
тамъ, дѣто сж повече съ специално земледѣлски
или техническа или друга програма, сж подвъдом-
ствени на Министерството на търговията и земле-
дѣлието. Тѣ сж раздѣлени. Затуй нѣма пужда да
вземаме отъ тамъ. Ако чувствавахъ пужда, щѣхъ
да взема.

Има другъ единъ въпросъ, то е въпросътъ, каква
трѣбва да бѣде общата политика на нашата дър-
жава относително общото образование и относи-
телно техническото образование. Тогава ще стане
и друго. Можемъ единъ денъ да съберемъ тѣзи
два тѣла — прѣдставителитъ на народната про-
свѣта и прѣдставителитъ на съвѣта на земле-
дѣлието — да ги съберемъ въ едно, за да дебати-
ратъ единъ въпросъ, който е много сериозенъ, който
ние поставяме сега въ двата законопроекта, които
не сж дошли, и при разглеждането на които трѣбва
да станатъ, наистина, принципиални спорове, за
какво трѣбва да бѣде техническото образование и
специално земледѣлското образование и каква частъ
трѣбва да се отдѣли за общото образование. Но тѣ
сж въпроси извънъ.

Други ми казватъ: „Защо не се взематъ прѣд-
ставители отъ частнитъ училища? Кого да взема
отъ частнитъ училища?“

К. Мирски: Инспектора на частнитъ училища.

Министъръ Н. Мушановъ: Ами той си е вжтрѣ,
г. г. народни прѣдставители. Ами че по тази орга-
низация, която вие искате, натоварихъ специаленъ
началникъ да води само частнитъ училища въ стра-
ната, защото тѣ се развива много, а нѣма никакъвъ
контролъ надъ тѣхъ. Та има ги тия въпроси. Въобще
съмъ ги смѣталъ, за да можемъ да създадемъ едно
учрѣждение, на което поне ние смѣтамъ, че сме дали
животъ. За въ бѣдѣ, кой знае, да прѣдсказвамъ
не мога. Защо да не изберемъ постояненъ съвѣтъ?
Защото днесъ работата на постоянния съвѣтъ у
мене се изпълнява отъ главнитъ инспектори. Да
ви кажа каква процедура замѣства сега постоян-

ниятъ съвѣтъ. Най-напрѣдъ, ако ще има да се създаде програма, ще я нагласятъ началниците и ще я изпратятъ на учителския съвѣтъ. Учителскиятъ съвѣтъ като я прѣгледа и като я върне, назначавамъ специалисти въ комисията да я поправятъ и слѣдъ това ще сезираме съ нея съвѣта, каждѣто вече чиновниците наши, специалисти, ще сж прѣдставители на програмата като изходяща отъ централната властъ, отъ министерството. И тамъ ще се спори. И съвѣщателното тѣло, даже по идеята на французкото законодателство, е само съвѣщателно доколкото при всѣка една изпълнителна властъ административна, има винаги колегия, колегиялно тѣло. И затуй е тамъ. Тѣ си иматъ колегията, но при всѣко едно отдѣление на министерството си иматъ специаленъ постояненъ комитетъ. Тѣ иматъ такъвъ при основното образование, иматъ при сръдното образование, иматъ и при висшето образование, които сж почетни хора, неплащани, избрани отъ най-виднитъ бивши ректори на академиятъ и други хора съ име. И азъ ви казахъ, г. Мишевъ, че ако въ нашата България би могло да се допусне, би било позволено, ако нѣмахме още тия партизански ежби помежду си, които заглушаватъ всѣкаква самостоятелна научна мисль, азъ бихъ се спрѣлъ тамъ да се назначатъ бивши началници на отдѣления, хора, които сж работили въ просвѣтителното поле, да се назначатъ, да дойдатъ при всѣко отдѣление и да дадатъ умъ, и затуй ви казахъ, че за въ бѣдъще ще прави слѣдния опитъ: ще искамъ отъ сръдната на този съвѣтъ чръзъ правилникъ, а не чръзъ закона, да извади нѣколко души, въ съгласие даже съ членоветъ тамъ, да постановимъ на практика 2—3 мѣсеца да се работи. Това мога винаги да го направя. Ще назнача специалисти да работятъ по разнитъ въпроси, имамъ винаги това право по чл. 3 отъ закона за просвѣтата да назначавамъ специалисти за отдѣлни работи. Но да създадемъ изведенъжъ постояненъ учебенъ комитетъ, азъ смѣтамъ, че докато разграничимъ отношенията на този съвѣтъ спрѣмо министра, ще направимъ една кавга, една такава гюрултия, която е въ състояние да компрометира самия учебенъ съвѣтъ. Това е мнѣнието ми.

На края нека се спремъ на тая работа. Азъ мисля, че учителството ще съумѣе да поддържи института си, защото е една отъ голѣмитъ ползи за него. Отъ мене азъ имамъ само осторожностъ — та да накарамъ този институтъ да живѣе по-дълго, заради туй азъ взехъ нѣкои мѣрки да направя, што и назначени лица отъ администрацията да работятъ заедно съ изборницѣ. И съ това мисля, че съмъ направилъ добръ. Както виждате, ние сме изхвърлили забѣлжката, която имаше тукъ, и съ това пакъ съмъ направилъ добръ. Азъ бѣхъ назначилъ специалисти да се избиратъ направо отъ учителитъ и да се назначаватъ отъ министра. Намѣрихъ, че нѣма нужда отъ тая забѣлжка, защото мога да намѣря винаги такива специалисти. Сега да ви обѣщая още едно. По-нататкъ ще видите, че азъ искамъ да разширя малко компетенцията на този съвѣтъ. Въ каква смисль? Само двѣ думи по въпроса и ще свърша. Най-напрѣдъ оная функция, която има институтътъ въ Франция, гледайте, г. Мишевъ, какъ сега при другитъ условия ние не можемъ да я създадемъ на него.

Д. Мишевъ: Той е съвѣщателно тѣло.

Министъръ Н. Мушановъ: Отварянето на училища частни, било прогимназии или други, въ Франция е дадено на висшия учебенъ съвѣтъ.

Д. Мишевъ: Даже и отварянето на факултетъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Да, даже и факултетъ. Моля ви се, защо го прави това висшиятъ учебенъ

съвѣтъ въ Франция? Защото Франция нѣма още за дълги години да сънува, че въ България тая работа е отдадена на окръжнитъ училищни съвѣти. И когато се говори за демократизиране на института, азъ бихъ желалъ да чуя, кога Франция ще направи туй, што окръжниятъ училищенъ съвѣтъ да се произнася за отварянето на училища — институтъ прѣко избранъ отъ народа.

Д. Мишевъ: Департаменталниятъ съвѣтъ се занимава съ тѣзи въпроси

Министъръ Н. Мушановъ: Но казвамъ, че ние сме отдали това на другъ самостоятеленъ институтъ.

Д. Мишевъ: Департаменталниятъ съвѣтъ е по-демократиченъ отъ нашия. Той разрѣшава и отварянето на факултети.

Министъръ Н. Мушановъ: Защо казвате и учрѣдяването на факултети? Най-напрѣдъ, за учрѣдяването на факултети академическиятъ съвѣтъ у насъ има право да се произнася при една автономия много по-голѣма отколкото французката, и слѣдъ това по законодателенъ редъ да го узаконимъ, и защото гимназиитъ и другитъ училища, вмѣсто по административенъ редъ да ги утвърждава даже окръжниятъ училищенъ съвѣтъ, ще дойдете тукъ вие, като народни прѣдставители, да работите закони за откриването имъ.

Д. Мишевъ: Ама при различна обстановка.

Министъръ Н. Мушановъ: Да, при различна обстановка, но вие виждате защо въ Франция се прави и защо у насъ се прави. Напр., по функциитъ на сѣдене по дисциплинарното производство.

Д. Мишевъ: О-о-о! Въ Франция е по-добръ.

Министъръ Н. Мушановъ: Тогава, г. Мишевъ, азъ много съжалявамъ, че не Ви е познатъ институтътъ за сѣдене въ Франция.

Д. Мишевъ: Защо?

Министъръ Н. Мушановъ: Защото никждѣ нѣма дисциплинарни комисии отъ единъ членъ на сѣда, отъ единъ избранъ учител и единъ прѣдставител на общината, да сѣдятъ простѣшкитъ на учителитъ.

Д. Мишевъ: Висшиятъ учебенъ съвѣтъ въ Франция служи и за апелъ. Той коригира всичкитъ рѣшения; по административенъ редъ разглежда дѣлата.

Министъръ Н. Мушановъ: Защото тамъ нѣматъ тия права, които сж по-голѣма децентрализация на учебното дѣло у насъ, отколкото у тѣхъ. Азъ сега правя тая корекция, за която ви споменахъ — учрѣдявамъ сега висшъ дисциплинаренъ съвѣтъ при министерството, като втора инстанция на всички дисциплинарни комисии въ окръга.

Д. Мишевъ: Защото го нѣмаше.

Министъръ Н. Мушановъ: Защото го нѣмаше и защото намирамъ, че е нуженъ.

Д. Мишевъ: И въ Франция го има.

Министъръ Н. Мушановъ: Моля Ви се. — Както виждате, азъ зная какво приказвамъ.

И. Хаджиевъ: Стига, г. министре.

Министъръ Н. Мушановъ: Отъ висшия комитетъ ще се избора единъ членъ, министърътъ ще назнача-

чава отъ срѣдата на висшия комитетъ единъ членъ и членътъ на апелацията ще бждатъ комисия при министерството като втора инстанция за всички ония прѣстѣпления, които се налагатъ съ по-голѣми наказания, именно съ уволнение. Както виждате, както прилича за съставянето на такъвъ институтъ въ нашата страна, постепенно разширение на правата давамъ, но постепенно.

Ще моля сега — може би нашиятъ законопроектъ тукъ всичкитъ мнѣния да не удовлетворява; никога върху такъвъ единъ въпросъ не можемъ да се съгласимъ, едно мнѣние да имаме — отъ съображенията, които ви изказахъ, азъ искамъ само да разберете, че върху този институтъ сме мислили, затуй пѣла година поне сме мислили. Избрахме това, което мислимъ, че е възможно да дадемъ и смѣтамъ, че то ще удовлетвори всички. Ако вие желаете друго, азъ само едно бихъ ви молилъ, бждете увѣрени, че каквото сме нагласили слѣдъ толкова обмисляне ще бжде по-сериозна работа, отколкото всѣко случайно прѣдложение, което може да измѣни съвършено състава на единъ такъвъ учебенъ комитетъ, не отъ амбиция, че азъ съмъ го вършилъ лично; всички сме го вършили: и учебниятъ комитетъ е мислилъ, и учителството е мислило, и обществото е мислило и се смѣтаме, че сме наредили нѣщо повече.

Колкото до Книжовното дружество, г. Мишевъ — и свършвамъ — азъ нѣмамъ нищо противъ, ако можемъ да направимъ, щото въ този институтъ да дойдатъ прѣдставителитъ на нашата наука. Но да казвате, че Книжовното дружество ще прѣдставлява науката, когато ние имаме всичкитъ прѣдставители на науката въ България, съ това голѣмо прѣдставяне на факултетитъ на Университета, на всичкитъ ни учебни колегии, че ние сме оставяли научния елементъ въ страната, то би значило аслъ да унищожимъ самия институтъ, защото азъ мисля, че е университетъ раг excellence институтъ отъ хора на науката. Но има втори въпросъ. Ако ли искате да поставимъ научнитъ учрѣждения — азъ ви казахъ по кои съображения не може — ако искате отъ бждещата академия, тя е бждеща академия, но ако искате отъ научнитъ дружества, азъ ще ви покажа, че ние въ България имаме нѣколко научни дружества, уставитъ на които сж утвърдени отъ мене: и въ Русчукъ има научно дружество, и въ Варна има научно дружество, ако се не лъжа, само че то е помежду учителитъ, но въ Русчукъ е отъ частенъ кружокъ, който поддържа постоянно сказки, постоянно се занимава съ наука, изписва си специална библиотека. На това дружество и азъ съмъ членъ отъ 5—6 години. Такива дружества има на много мѣста. Имаме сжко прѣдставители на читалищата въ България. Уредбата, напр., на библиотечното дѣло е популярна — единъ отъ много сериознитъ въпроси за нашата държава, и бихъ желалъ да имаме прѣдставители, но у мене остава този принципъ: всичкитъ органи, които сж подъ вѣдомството на народната просвѣта, като държавни институти, ще се прѣдставляватъ въ него. Ако искате оттамъ-нататкъ правете разширение, избирайте други. Азъ мисля, че това ще бжде случайно.

Отъ мнозинството: Да се гласува.

Прѣдседателъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ В. Молловъ: Сега, г. г. народни прѣдставители, тия прѣдложения, които сж направени писмено тукъ, безъ изключение, до едно сж разисквани отъ комисията подробно. Този параграфъ зае цѣло едно засѣдание на комисията. Взе се въ внимание и петицията отъ учителския съюзъ до XV-то обикновено Народно събрание (Смѣхъ) — по грѣшка трѣбва да е казано „XV-то“; трѣбва да се отнася до сегашното. Всичкитъ тѣзи прѣдложения

сж били разисквани и отхвърлени отъ комисията, така щото, азъ, като докладчикъ на комисията, нѣмамъ право да приема въ дадения случай нито едно отъ тѣхъ. Ще остане, слѣдователно, на Народното събрание да ги гласува. Само съ една поправка, която се прави отъ г. А. Христовъ мога напълно да се съглася. То е вмѣсто „Народната библиотека“, да се каже „Софийската народна библиотека“, за да не би случайно да попадне вътрѣ и Пловдивската народна библиотека.

Прѣдседателъ: Ще туря на гласуване прѣдложението на г. Г. Марковъ. (Чете) „Чл. 10 точка 2, вмѣсто „отъ по единъ прѣдставителъ за всѣки 2 учебни окръга на учителитъ отъ първоначалнитъ училища“, да се каже „отъ по единъ прѣдставителъ за всѣки окръгъ на учителитъ отъ първоначалнитъ училища“.

Министъръ Н. Мушановъ: Стига, бе джапъмъ! Народно събрание нѣма да правимъ. Азъ нѣмамъ стая въ министерството за 60 души. (Смѣхъ)

И. Хаджиевъ: Ще махнете Вашитъ назначени.

Прѣдседателъ: Моля ония, които приематъ прѣдложението на г. Маркова, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Събраието не приема.

Има прѣдложение отъ г. Палашева: (Чете) „Отъ чл. 10 алинея а да се изхвърлятъ думитъ „директоритъ на народнитъ музеи, Народната библиотека и Народния театръ“. Моля ония, които приематъ прѣдложението на г. Палашева, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Събраието не приема.

Има прѣдложение отъ г. Мишева съ такова съдържание: (Чете) „Послѣдната алинея къмъ чл. 11: Измежду членоветъ на учебния съвѣтъ се съставя постояненъ учебенъ съвѣтъ, трима назначени отъ министра на народната просвѣта и двама избрани отъ самия съвѣтъ“. Моля ония, които приематъ това прѣдложение на г. Мишева да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Събраието не приема.

Има прѣдложение отъ г. г. Дяковичъ и Мишевъ съ слѣдното съдържание: (Чете) „Къмъ чл. 10 буква а отъ 5 души изъ срѣдата на началницитъ на отдѣленията и главнитъ инспектори, опрѣдѣляни отъ министра на народното просвѣщение за всѣка сесия, отъ инспектора-лѣкаръ, директоритъ на народнитъ музеи, народнитъ библиотеки и Народния театръ — по право.

„6. Въ края подиръ думата „Университетъ“ да се добави „на Духовната семинария, на регистриранитъ въ Министерството на народното просвѣщение научни дружества и отъ двамина делегати на Министерството на търговията и земледѣлието.“ Моля ония, които приематъ това прѣдложение на г. г. Дяковичъ и Мишевъ да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Събраието не приема.

Г. Арабаджиевъ: Само двамата вдигатъ.

Д. Мишевъ: Може и единъ да вдига, то не значи, че вашата идея е по-права.

Прѣдседателъ: Ще туря на гласуване члена както се докладва отъ г. докладчика и моля ония, които го приематъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събраието приема.

Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитъ работи.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Прѣварително имамъ една молба къмъ васъ. Сега ще прѣустановимъ разглеждането на законопроекта по просвѣтата; но както ви заявихъ и миналото засѣдание, комисията стоятъ безъ материалъ за работа.

Затуй ще ви моля, като се ползвамъ отъ прѣдложението, което направи въ едно отъ миналитѣ засѣдания г. Мирски, да се възползуваме отъ послѣдната алинея на чл. 38 отъ правилника, който гласи: Народното събрание може да рѣши на първото четене извѣстенъ законопроектъ да не се чете отъ трибуната, а по принципъ да се изпрати въ комисията и слѣдъ туй да дохожда въ камарата да се гледа. Това е за ония законопроекти, които сж съ по-голѣмо съдържанне. Затуй азъ ви моля да постановите да рѣшимъ тази вечеръ да приемемъ по принципъ, на първо четене, и да пратимъ въ комисията, които да има съ какво да се занимаватъ, да приготвятъ и да ни внесатъ на второ четене слѣдующитѣ законопроекти: законопроектъ за измѣнение на избирателния законъ — поправките, които трѣбва да направимъ въ него сж технически.

А. Христовъ: Ще говоримъ послѣ членъ по членъ.

Министъръ М. Такевъ: На второ четене ще говоримъ тукъ по всѣки членъ. Второ, за отпущане инвалидна пенсия на бившия работникъ при Софийския арсеналъ П. Георгиевъ.

Н. Благоевъ: Това може.

Министъръ М. Такевъ: Трето, за отпущане народна пенсия на дѣцата на убития стражаръ Вакареловъ; четвърто, за обезщетение поврѣдитѣ на полскитѣ имоти — пакъ единъ голѣмъ законъ, който трѣбва да отиде въ комисията; пето — казвамъ само по принципъ — законопроектъ за взривнитѣ вещества — който ви е раздаденъ; шесто, за свободата на публичнитѣ събрания — и той трѣбва да отиде въ комисията; седмо, за управление на окръжитѣ и околинитѣ — защото той е голѣмъ законопроектъ и трѣбва да се прѣпрати въ комисията. Само тѣзи законопроекти, ако обичате, можемъ да рѣшимъ по принципъ да ги пратимъ въ камарата.

В. Георгиевъ: Тази вечеръ ли? Или утрѣ да ги туримъ на дневенъ редъ за първо четене?

Министъръ М. Такевъ: Утрѣ ще се разглеждатъ интерпелации. Азъ казвамъ, сега да ги гласуваме по принципъ.

Отъ лѣвицата: А-а-а!

В. Георгиевъ: То става като се турятъ на дневенъ редъ.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Позволете, да се разберемъ по-добрѣ. Ние не се разбрахме. Имайте търпѣние и нѣма да има противорѣчие между насъ. Първото четене на законопроектитѣ се заключава въ прочитането имъ изцѣло, заедно съ изложението на мотивитѣ. Въ това се заключава първото четене. Обаче, по рѣшение на Събрание, обширнитѣ законопроекти могатъ и да не се четатъ. Сега защо да не приемемъ по принципъ законопроектъ за взривнитѣ вещества, напр., който ви е раздаденъ и който съдържа едно голѣмо число членове, безъ да го четемъ, и да го пратимъ въ комисията?

Г. Копринаровъ: Може да станатъ разисквания. И ако Вие мислите така, тогазъ ще трѣбва по сѣция начинъ да изпратимъ въ комисията и законопроектъ за окръжнитѣ съвѣти.

Министъръ М. Такевъ: Имайте търпѣние. Азъ нищо ново не ви казвамъ, нито Вие нѣщо ново казахте. Тукъ е казано: (Чете) „Разискванията по принципъ се състоятъ въ разглеждане основнитѣ на-

чала на законопроектъ.“ Това го знаемъ. Но сѣщиятъ правилникъ казва, че вие можете да постановите, както постановихте оная вечеръ . . .

Г. Копринаровъ: То е само за четенето.

Министъръ М. Такевъ: Позволете. — Онази вечеръ бѣхте всички тукъ, когато нѣколко законопроекта, безъ да ги четемъ, и безъ да ги разискваме . . .

Г. Копринаровъ: То е, защото не е имало хора, които да искатъ думата.

Министъръ М. Такевъ: Г. Копринаровъ! Азъ Ви моля да не ме прѣсичате. Азъ ще свърша, което има да кажа и, ако щете, гласувайте, ако не щете, не дѣйте гласува. Моето прѣдложение има тази цѣль: първо, да можемъ да свършимъ работата, защото тѣзи законопроекти стоятъ тукъ, на дневенъ редъ, въ комисията не сж отишли; тѣ стоятъ въ застой, защото прѣдъ тѣхъ има бариера. Коя е бариерата? Законопроектитѣ, които сте турили на второ четене, а именно, законопроектътъ за измѣнение нѣкои членове отъ закона за просвѣщението, слѣдъ туй, законопроектътъ за линията, която ще скача „Лонгоза“ съ гората Синделъ и пр. А въ това врѣме, азъ казвамъ, когато ние тукъ, въ камарата, ще разглеждаме тѣзи законопроекти на второ четене, не е ли добрѣ, прѣди да дойдемъ до тѣхъ, да създадемъ материята на комисията да работятъ, та, като свършимъ дебатитѣ въ петъкъ по тѣзи 2 законопроекта, турени на второ четене, да имаме готовъ новъ материята за второ четене? Защото, ето какво ще се случи: вие ще гласувате тази вечеръ и, да кажемъ, ще кажете — не, ще чакате, г. Такевъ, да се гласува първо законопроектътъ за просвѣтата; други день го свършихме; за сѣбота ние какъвъ материята ще имаме въ камарата? Ще имаме тѣзи законопроекти да гласуваме на първо четене, когато сѣщата тази материя ще гледаме, но вече на второ четене. И ето че никому нищо не отнемаме, никакви права не се суспендирватъ.

Г. Шиваровъ: Тукъ не е въпросъ за четене.

Министъръ М. Такевъ: Тамъ е въпросътъ. По принципъ ще говорите ли, напр., за пенсията на умрѣлия стражаръ?

Г. Шиваровъ: Тамъ нѣма споръ.

Министъръ М. Такевъ: Тамъ нѣма споръ; съгласенъ съмъ. Да туримъ избирателния законъ и да го пратимъ въ комисията. Съгласни ли сте?

Г. Шиваровъ: По него трѣбва да се говори.

Министъръ М. Такевъ: Добрѣ, да нѣма споръ, имайте търпѣние. Да наредимъ тогава така: азъ ви моля да се съгласите за законопроектъ за отпущане инвалидна пенсия на убития стражаръ.

Обаждатъ се: Добрѣ, съгласни сме.

Министъръ М. Такевъ: Добрѣ, да отиде въ комисията. Законопроектътъ за отпущане пенсия на поврѣдения работникъ въ арсенала?

Обаждатъ се: Да върви.

Министъръ М. Такевъ: Добрѣ. Законопроектътъ за обезщетяване поврѣдитѣ на полскитѣ имоти?

А. Стамболийски и други: Да върви.

Министъръ М. Такевъ: Моля, гласувайте за тѣзи законопроекти, за да ги изпратимъ.

А. Стамболийски: Даже и за законопроекта за взривнитѣ вещества.

Министъръ М. Такевъ: Добрѣ. Тогазъ моля г. прѣдседателю да подложи на вашето гласуване, да се приематъ по принципъ и да се изпратятъ въ комисията, безъ четене и разискване, 2-та законопроекта за пенсиятъ, законопроекта за взривнитѣ вещества и законопроекта за обезщетяване на полскитѣ имоти. Единъ по единъ ще ги гласуваме.

Прѣдседателъ: Моля ония, които сж съгласни да се прѣреди дневния редъ . . .

И. Хаджиевъ: Азъ искахъ думата.

Г. Копринаровъ: Азъ искахъ най-напрѣдъ думата, г. прѣдседателю. Какъ така?

Прѣдседателъ: Най-напрѣдъ я поиска г. Бабаджановъ.

И. Хаджиевъ: Най-напрѣдъ азъ я поискахъ.

С. Бабаджановъ: Азъ я искахъ по-рано.

Прѣдседателъ: Имате думата, г. Бабаджановъ.

С. Бабаджановъ: Г-да! Това, което прѣдлага г. министъръ Такевъ, е за едно улеснение и, безспорно, че на края ще се сведе къмъ туй: върху ония законопроекта, върху които нѣма споръ и единодушно се приематъ отъ цѣлата камара, можемъ да ги пратимъ въ комисията безъ всѣкакви разисквания, безъ да говоримъ по принципъ, защото тукъ нѣма да има никакви разисквания.

И. Хаджиевъ: Това е лошъ прецедентъ.

С. Бабаджановъ: Законопроектитѣ, както е оня за измѣненіята въ избирателния законъ, както е и законопроектъ за околийскитѣ и окръжнитѣ управления, върху които има спорове въ самата камара, и искатъ да си кажатъ думата по принципъ, не можемъ да приемемъ и да ги пратимъ въ комисията. И щомъ е така, за улеснение на работата, нека се съгласимъ, щото законопроектитѣ, по които приемаме, че нѣма да разискваме по принципъ, да пратимъ въ комисията, а тѣзи, по които желаемъ да разискваме по принципъ, нѣма да пратимъ. Повтарямъ, тукъ е въпросътъ само за улеснение; но щомъ единъ прѣдставителъ пожелае да говори, разбира се, че не можемъ да ги пратимъ. Азъ бихъ молилъ да се приеме това и да се мине на дневенъ редъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Стамболийски.

А. Стамболийски: Отказвамъ се.

В. Милевъ: Ако единъ по единъ минатъ, и нѣма кой да говори — тогава, добрѣ.

С. Бабаджановъ: Единъ по единъ, разбира се.

Прѣдседателъ: Има думата г. Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Правилникътъ е изриченъ . . .

Д-ръ А. Гиргиновъ: Говоришъ за правилника безъ да го разбирашъ.

И. Хаджиевъ: Азъ ще Ви моля, г. Гиргиновъ, да не казвате, че не го разбирамъ, защото Вие и Вашиятъ министъръ не го разбирате. Вие искате тукъ да шарлатанствувате.

С. Савовъ: Какъ така ни нарича шарлатани? Да не ни обижда, г. прѣдседателю!

С. Бърневъ: Отнемете му думата, г. прѣдседателю! Нѣма право да оскърбява.

И. Хаджиевъ: Да не ме обиждатъ.

Прѣдседателъ: Моля, оттеглете си думитѣ, г. Хаджиевъ; не бива да оскърбявате.

И. Хаджиевъ: Г. прѣдседателю! Азъ искамъ да бъдете равни и къмъ мене.

Прѣдседателъ: Ако нѣкой Ви оскърби, обърнете се къмъ мене.

И. Хаджиевъ: Вие не обръщате внимание, когато мене оскърбяватъ, а когато е за други, обръщате внимание.

С. Савовъ: Да си оттегли думитѣ!

И. Хаджиевъ: Когато мене нарече шарлатанинъ, и азъ ще го нарека шарлатанинъ.

Прѣдседателъ: Оттеглете си думитѣ.

И. Хаджиевъ: Кои думи.

Прѣдседателъ: Които сте казали, че той е шарлатанинъ.

И. Хаджиевъ: Азъ не съмъ никого нареклъ шарлатанинъ; азъ се обърнахъ къмъ господина, който ме закачаше.

М. Ничовъ: „Шарлатанствувате“ казахте, (Глъчка)

Прѣдседателъ: Оттеглете си думитѣ, г. Хаджиевъ!

И. Хаджиевъ: Никого не съмъ оскърбилъ. Който ми каза, азъ нему казахъ. Нека оттегли той думата, за да я оттегля и азъ.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Азъ нищо оскърбително не му казахъ. Азъ казахъ, че не разбира правилника.

Д-ръ Н. Наковъ: (Говори нѣщо)

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Г. Наковъ! Моля ви се.

Прѣдседателъ: (Звъни) Г. Ничовъ, г. Наковъ! Моля ви се.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Отъ дълго време съмъ се убѣдилъ, че депутатътъ Хаджиевъ, когато цитира правилника, не го разбира. Това е мое мнѣние. Това казахъ; това бихъ казалъ и когато се разисква единъ законопроектъ и не се разбира тоя законопроектъ.

И. Хаджиевъ: Азъ тогава Ви отвърнахъ съ същото, че вие не разбирате правилника и че искате да шарлатанствувате.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Какво шарлатанствуване? Правилникътъ е ясенъ.

Министъръ Н. Мушановъ: Я простете си двамата, че да се свърши.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Нѣма какво да си прощаваме,

И. Хаджиевъ: Единъ отъ насъ има грѣшка; единъ отъ насъ е невѣжа — или азъ, или той. Ако не е невѣжа, е друго.

В. Георгиевъ: (Къмъ мнозинството) Прилагате ли чл. 40 отъ правилника? Не го прилагате.

И. Хаджиевъ: Моля ви се, чакайте да свърша. — Втората алинея на чл. 38 на правилника казва: (Чете) „Първото четене на законопроекта се заключава въ прочитането му изцѣло, заедно съ изложението на мотивитѣ. Обаче, по рѣшение на Събранието, обширнитѣ законопроекти“ — г. Д-ръ Гиргиновъ — „може да не се четатъ изцѣло“ — но не да не се разискватъ. Да, туй е то. А Вие искате да водите единъ новъ прецедентъ, просто да ги съобщите и да ги пратите въ комисията. Това не можете да направите безъ прѣстѣпване на правилника. Ако Вие сте искали да ме оскърбите, и азъ Ви отвърщамъ; ако искате да вземете думата си назадъ, ще взема и азъ своята; ако Вие не я вземете, и азъ нѣма да я взема — свършена работа. Кой сега не разбира правилника: азъ ли, Вие ли? А пъкъ азъ мисля, че правилникътъ е ясенъ.

Прѣседателъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ М. Такевъ: Г. г. прѣдставители!

А. Стамболийски: Г. министре! Нека се прочетатъ тѣзи законопроекти за да не създадемъ прецедентъ. Азъ не вѣрвамъ да вземемъ думата.

Министъръ М. Такевъ: Ако г. Хаджиевъ е искалъ да хвърли нѣкое оскърбление, считамъ, че той не е въ състояние да ме оскърби. Минавамъ по-нататъкъ.

Колкото се касае до моето искане, да прѣредимъ тѣзи 4 законопроекта, азъ разбирамъ, както завчера го направихме съ г. Мирски — той прѣдложи и вие рѣшихте: г. секретарътъ ще се яви на трибуната, ще прочете заглавието на законопроекта . . .

К. Мирски: Никой не иска думата.

Министъръ М. Такевъ: Да, никой не иска думата, ще се прати въ комисията. Ще се прочете вториятъ законопроектъ, третиятъ и ще се свърши работата. Азъ тѣй го разбирамъ и, слѣдователно, нѣма да има противорѣчие между това, което искамъ да направимъ, за да създадемъ работа на парламента, и онуй, което се пише въ правилника. И азъ моля г. прѣседателя да вотира . . . (Глъчка)

В. Георгиевъ: Трѣбваше досега туй нѣщо да се свърши.

Прѣседателъ: Има думата г. Копринаровъ.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Искамъ думата за лично обяснение.

С. Бабаджановъ: Моля ти се, остави се.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Какъ така? Двѣ думи ще кажа. (Глъчката продължава)

Прѣседателъ: (Звъни) Моля, тишина г-да.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Азъ съмъ длъженъ да отговоря прѣди всичко, защото всичко, което се говори, се каза по мой адресъ.

Министъръ М. Такевъ: Нѣма нужда.

Прѣседателъ: Г. Гиргиновъ, имате думата.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Никой пъкъ не съмъ искалъ да обидя г. Хаджиева, но, като народенъ прѣдставителъ, съмъ считалъ, че имамъ право да мисля, че той не разбира известни положениа било въ правилника, било въ известния законъ. Като знаехъ отъ миналото, че той отива въ разрѣзъ съ общото разбиране, което царува въ тая ограда, азъ прѣдρεкохъ, че и тукъ, въ тоя случай, ще покаже своето невѣжество.

И. Хаджиевъ: А ти излъзе невѣжа.

Д-ръ А. Гиргиновъ: Прѣди всичко, самото тълкуване на правилника доказва, че азъ съмъ ималъ право да прѣдполагамъ това. Защо? Защото той схваща като единъ буквождъ, залѣзва се на буквата и като мисли, че тълкува правилника, говори, че тамъ е казано само за печетенето на законопроектитѣ . . .

И. Хаджиевъ: Да.

Д-ръ А. Гиргиновъ: . . . а за неразискването имъ не се говорило нищо. Обаче г. Хаджиевъ, като добъръ тълкувателъ, трѣбваше да знае, че Народното събрание може да се откаже отъ всякаво разискване, затова, като се прочете законопроектътъ, може да се изпрати въ комисията. Слѣдователно, за онова, което се разбира отъ само себе си, не се говори въ правилника, а за онова, което не се разбира отъ само себе си — и то е само за четенето на законопроекта — за него се говори въ правилника. Слѣдователно, явно е, че г. Хаджиевъ е оправдалъ моето пророчуване.

И. Хаджиевъ: Тѣкмо за това тълкуване на правилника азъ наричамъ г. Гиргинова ученъ човѣкъ. Голѣмъ акъллия си!

Д-ръ А. Гиргиновъ: Сега, колкото се отнася до неговата уговорка, че той би отдрѣпналъ това, което казалъ по адресъ на болшинството, а не по мой адресъ, ако азъ отдрѣпна това, което съмъ казалъ, азъ, заявявамъ, че не желая да направя това, още повече като имамъ прѣдъ видъ, че това, което е казалъ, не може да засѣга мене и най-малко болшинството.

И. Хаджиевъ: Азъ за това тълкуване на тази алинея отъ правилника го наричамъ ученъ човѣкъ.

Прѣседателъ: (Звъни) Моля Ви се. Моля ония, които сж съгласни . . .

К. Сидеровъ: Има още записани, г. прѣседателю. Недѣйте се прави на простъ.

Прѣседателъ: Имате думата.

К. Сидеровъ: Азъ Ви казвамъ само това и съмъ доволенъ, защото Ви изобличихъ. Отказвамъ се. Вие трѣбва да знаете, че, когато има записани оратори, не можете да сложите на гласуване нищо. Кѣдѣ се намирате Вие? Какво давате на гласуване? Сега: „Имате думата, г. Сидеровъ“. Това е скандалъ и азъ това констатирамъ.

Прѣседателъ: Г. Сидеровъ! Прѣди всичко, Вие не знаете, какво съмъ искалъ да кажа.

К. Сидеровъ: Азъ зная. А Вие какво давате на гласуване?

Прѣседателъ: Вие не знаете, какво приказвате.

К. Сидеровъ: Да, да! Толкова, колкото не знаете и Вие правилника.

Прѣдседателъ: Имате думата, ако искате да говорите по този въпросъ. Искайте думата по друго, и ще Ви се даде. Никога думата не е отказвана.

К. Сидеровъ: Вие потеглихте да гласувате. На гласуване — какво? Дневния редъ.

Прѣдседателъ: Не дневния редъ.

К. Сидеровъ: „Който одобрява дневния редъ, да си вдигне ржката“.

Прѣдседателъ: Не сте разбрали, г. Сидеровъ.

К. Сидеровъ: А когато ние Ви напомнихме, че сме записани, тогава казвате: „Имате думата“.

И. Хаджиевъ: Дайте на мене думата за лично обяснение.

Прѣдседателъ: Азъ не искахъ да гласувамъ дневния редъ, защото прѣди всичко, тукъ се иска да се чете.

Имате думата.

К. Сидеровъ: Азъ не съмъ съгласенъ и се при-
сѣдинявамъ къмъ мнѣнието, че не може така да
стане, при всичко че се каза за невѣжество, защото
не може да се нарушава правилникътъ. Чл. 38 на-
режда, че проектътъ по рѣшение на Събранието само
може да не се четатъ; вие не можете да вземете
едно рѣшение и да приемете редъ законопроекта
така en bloc на първо четене, да отидатъ въ коми-
сията.

Прѣдседателъ: Г. Сидеровъ! На Васъ се каза,
че се иска проектъ по проектъ да се приематъ, а не
en gros. Говорете тъй, както трѣбва да се говори, а
не изопачавайте.

К. Сидеровъ: Какво?

Прѣдседателъ: Вамъ се каза, че ще се чете
проектъ по проектъ, а не en bloc, и то, ако Събра-
нието приеме. Недѣйте изопачава, а говорете, както
трѣбва да се говори.

К. Сидеровъ: Щомъ е по правилника, тогава на-
празно изгубихме времето.

Прѣдседателъ: Това се иска, а не онова, което
Вие говорите. Не изопачавайте.

К. Сидеровъ: Но г. министъръ Такевъ прѣдложи—
сега бѣше, прѣсно, прѣди една минута — еди-кой за-
конъ да се приеме по принципъ и да отиде въ коми-
сията; еди-кой законъ да отиде въ комисията. Сега
бѣше, прѣди една минута.

Прѣдседателъ: Но да се прочетатъ тия законо-
проекти — така бѣше прѣдложението, а не да се
изпатятъ en bloc.

К. Сидеровъ: Вие не можете да вземете рѣшение
en bloc, защото този прецедентъ е много опасенъ
и утрѣ може да ни изненададе съ редъ такива за-
конопроекти. Всѣки законопроектъ трѣбва да се про-
чете отъ трибуната, а когато Събранието вземе рѣ-
шение да се не чете, нѣма да се чете. Но кажете,
ако вземете такова рѣшение и ако тѣзи, които днесъ
ги нѣма, и поискатъ утрѣ или други денъ да взематъ
участие въ разискванията по принципъ по еди-кой
си законопроектъ, понеже знаятъ какъ е опрѣдѣ-
ленъ дневниятъ редъ отъ по-рано — какво ще стане
тогава?

Г. Арабаджиевъ: Да сж стояли тукъ.

К. Сидеровъ: „Да сж стояли тукъ“, а Вие стоите ли?

Прѣдседателъ: Г. Сидеровъ, говорете по прѣд-
мета.

К. Сидеровъ: Нѣкои отсъствуватъ и правятъ
смѣтка по дневния редъ, че ще дойдатъ да говорятъ
по еди-кой законопроектъ, а вие сега ще рѣшите, че
по принципъ е прието. Това не може да бѣде. И азъ
моля г. г. народнитѣ прѣдставители да не се съгла-
саватъ съ това нѣщо, за да не се нарушава правил-
никътъ. Всѣки законъ ще дойде по реда, тъй както
сж били всички.

С. Бабаджановъ: Ние имаме право да искаме прѣ-
реждане.

Прѣдседателъ: Има думата г. Шиваровъ.

Нѣкои прѣдставители: Нѣма го.

Д-ръ Н. Наковъ: Искамъ думата.

Прѣдседателъ: Имате думата.

Д-ръ Н. Наковъ: Ще кажа само 2 думи.

Г. г. народни прѣдставители! Прѣди всичко, тукъ
въпросъ: да се вземе рѣшение отъ Събранието, за
да се разисква или не единъ законопроектъ по при-
ципъ, не може да става. Ако има нѣкой, който да е
заявилъ, че ще говори по принципъ, Събранието не
може да рѣши да праща законопроекта въ комисията.

С. Бабаджановъ: Нека говори.

Д-ръ Н. Наковъ: Затуй нека излѣзе единъ да чете
законопроектитѣ редъ по редъ. Нѣма какво да рѣ-
шаваме.

Прѣдседателъ: За да може да се вземе рѣшение
по туй, трѣбва да прѣдшествува въпросътъ, дали
Събранието е съгласно да се прѣреди дневниятъ
редъ. Законопроектътъ за просвѣщението се раз-
глежда и се иска да се изостави и да се прѣмине
къмъ други точки отъ дневния редъ. Туй е въ-
просътъ, който искамъ да сложа на гласуване, а не
както каза г. Сидеровъ, и тогава може да се ра-
зисква по въпроса, повдигнатъ отъ г. министра Та-
кевъ.

К. Сидеровъ: Въ всѣки случай, трѣбваше да из-
слушате всички записани тамъ, че тогава.

Прѣдседателъ: Това не Ви отнема правото да
говорите, г. Сидеровъ! Не сте разбрали и се нахвър-
ляте така, да оскърбявате.

К. Сидеровъ: Много пжти съмъ го разбралъ, не е
само сега.

Прѣдседателъ: Още по-лошо за Васъ, че много
често не доразбирате.

К. Сидеровъ: Толкозъ по-лошо, защото туй систе-
матически го правите.

Прѣдседателъ: Какво.

К. Сидеровъ: Какво да е.

Прѣдседателъ: Това е недостолѣнно да гово-
рите работи, които не сж били.

К. Сидеровъ: И послѣ се сърдите!

Прѣдседателъ: Моля ония, които сж съгласни да се прѣреди дневниятъ редъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Моля секретаря г. Александъръ Христовъ да прочете прѣдложеніето за отпушане народна пенсия на жената и дѣцата на убития при изпълнение службата си стражаръ Н. Вакареловъ.

Секретаръ А. Христовъ: (Чете)

„Р ѣ ш е н и е

за отпушане на вдовицата на убития, при изпълнение служебни обязанности, младши пѣши полицейски стражаръ въ столицата Никола С. Вакареловъ, Парашкева Н. Вакарелова, и на дѣцата му Георги, Стоянъ, Добри и Симеонъ народна пенсия отъ 1.200 л. годишно.“

Г. Арабаджиевъ: Прѣдлагамъ да не се чете.

Прѣдседателъ: Моля, които сж съгласни да не се чете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

(Ето доклада и проекта на прѣдложеніето:)

„Докладъ до Народното събрание.

„На 8 сръщу 9 того прѣзъ нощта младшиятъ пѣши полицейски стражаръ въ столицата Никола С. Вакареловъ, родомъ отъ гр. Панагюрище, падна жертва на своя служебнъ дългъ. Нѣкой си Владимиръ Илевъ Мантаровъ, дошълъ прѣди нѣколко врѣме въ София, се закарнилъ да посегне върху живота на капелмейсторката на дамския оркестъръ въ бирарията „Булевардъ“. Извѣстенъ за това, стражарътъ Вакареловъ поканилъ Мантарова къмъ полицейския участъкъ. По пътя, не далечъ отъ бирарията, Мантаровъ извадилъ револвера си и далъ 3 истрѣла сръщу стражаря, когото и ранилъ. Слѣдъ това тичешкомъ трѣгналъ обратно къмъ бирарията, съ цѣлъ да стрѣля и противъ капелмейсторката на оркестра. Вакареловъ, ако и раненъ, геройски се спуща подиръ Мантарова, за да му попрѣчи да извърши друго, намислено отъ него, покушение, и го застига въ двора на бирарията. Тогава Мантаровъ се обръща, стрѣля още 3 пѣти противъ стражаря и го злѣ ранява. Отнесенъ веднага въ Александровската болница, Вакареловъ почина на 9 того, въ 2 ч. слѣдъ пладне.

„Слѣдъ смъртта си Вакареловъ оставя безъ сръдства за издръжка съпруга, именуема Парашкева, 31-годишна и 4 дѣца: Георги, 9-годишенъ, Стоянъ 6-годишенъ, Добри 3-годишенъ и Симеонъ, на 9 мѣсеци.

„Приложеното тукъ проекто-рѣшение има за цѣлъ да даде възможностъ за проживявано сѣмейството на починалия примѣренъ държавенъ служителъ. Имамъ честь, прочее, да моля Народното събрание да благоволѣе да го гласува.

„Гр. София, декемврий 1909 г.

„Министъръ на вътрѣшнитѣ работи: М. Такевъ.

„Р ѣ ш е н и е

за отпушане на вдовицата на убития, при изпълнение служебни обязанности, младши пѣши полицейски стражаръ въ столицата Никола С. Вакареловъ, Парашкева Н. Вакарелова, и на дѣцата му Георги, Стоянъ, Добри и Симеонъ, народна пенсия отъ 1.200 л. годишно.

„Отпуща се на вдовицата на убития, при изпълнение служебни обязанности, младши пѣши поли-

цейски стражаръ въ столицата Никола С. Вакареловъ, отъ гр. Панагюрище, Парашкева Н. Вакарелова, и на дѣцата му Георги, Стоянъ, Добри и Симеонъ, народна пенсия отъ 1.200 л. годишно, начинайки отъ 9 декемврий 1909 г.

„Тая пенсия ще се намалява съ $\frac{1}{4}$ всѣки пѣтъ, когато нѣкое отъ дѣцата на покойния навърши 21 година или постѣпи на държавна, окръжна или общинска служба.“

Прѣдседателъ: Искат ли нѣкой думата?

Обажда въ: Нѣма.

Прѣдседателъ: Моля ония, които сж съгласни да се изпрати прѣдложеніето въ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема. Слѣдва законопроектътъ за обезщетяване поврѣдитѣ на полски имоти на първо четене.

Секретаръ А. Христовъ: (Чете)

„Законопроектъ

за обезщетяване поврѣдитѣ на полски имоти, овоцни градини, разсадници и прѣдмети отъ земледѣлско стопанство въ селата, махалитѣ и колибитѣ и въ градоветѣ, които се занимаватъ прѣимуществено съ земледѣлие.“

С. Бабаджановъ: Правя прѣдложение да не се чете.

Прѣдседателъ: Моля, които сж съгласни да не се чете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

(Ето доклада и законопроекта:)

„Докладъ до Народното събрание.

„Споредъ законитѣ за пожаритѣ по селата, махалитѣ, колибитѣ и по-малкитѣ градове отъ 14 февруарий 1883 г., за повдигане овоцарството отъ 11 декемврий 1898 г. и за полицията въ селскитѣ общини отъ 16 мартъ 1905 г., 15 декемврий 1906 г. и 18 декемврий 1908 г., поврѣдитѣ на полскитѣ имоти задължително се обезщетяватъ отъ жителитѣ на населеното мѣсто, въ чието землище сж ставали тия поврѣди. Рѣдътъ и условията по констатиране поврѣдитѣ и опрѣдѣляне обезщетенията, обаче, сж различни и като първо послѣдствие отъ това различие може да се посочи на нееднаквото прилагане принципа за задължителното обезщетение, прокарано въ цитиранитѣ закони. За да се подобри сегашното положение, като се даде еднаква и по-бърза изпълнителна процедура, досѣжно обезщетяване поврѣдитѣ на полски имоти, овоцни градини и пр., причинени отъ злосторници и пожари, поврѣненото ми министерство, въ съгласие съ министерствата на правосъдието и търговията и земледѣлието, по чиито вѣдомства сж издадени първитѣ 2 отъ поменатитѣ 3 закона, намѣри за по-цѣлесъобразно да сгруппира материята въ приложения тукъ законопроектъ, който имамъ честь да прѣдстави на Народното Събрание, за разглеждане и одобрение.

„София, 1 ноемврий 1909 г.

„Министъръ на вътрѣшнитѣ работи:

М. Такевъ.

„Законопроектъ

за обезщетяване поврѣдитѣ на полски имоти, овощни градини, разсадници и прѣдмети отъ земледѣлско стопанство въ селата, махалитѣ и колибитѣ и въ градовотѣ, които се занимаватъ прѣимуществено съ земледѣлие.

„Чл. 1. Поврѣдитѣ на полски имоти, овощни градини, разсадници, земледѣлски сѣчива и въобще на прѣдмети отъ земледѣлско стопанство въ селата, махалитѣ, колибитѣ, както и въ изброенитѣ въ чл. 25 градове, които се занимаватъ прѣимуществено съ земледѣлие и овощарство, се обезщетяватъ по настоящия законъ.

„Чл. 2. На обезщетение подлежатъ причиненитѣ отъ злосторници поврѣди на имоти, като: задигаве или опропаствяване крѣстци, снопи, зърно или слама отъ тѣхъ, сѣно, земледѣлски сѣчива и въобще оставени на полето прѣдмети отъ земледѣлско стопанство; изсичане, изкореняване или поврѣждане овощни и черничеви дрѣвчета и градини, лозя, гюлове, тютюни, разсадници, кукурузи, бостани; осакатяване или умрѣтвяване работенъ едѣръ добитѣкъ, а така сѣщо и загубитѣ, причинени отъ изгаряне, било на полето, било вътрѣ въ селото, сѣно, слама, снопи, зърнени произведения (храни), тютюни, вино, плѣвници, хамбари, сушилни за тютюни, сливи и др., обори и кошари, заедно съ находящия се въ тѣхъ добитѣкъ.

„Забѣлка. Загуби отъ пожаръ, произлѣзълъ отъ грѣмъ, не се обезщетяватъ.

„Чл. 3. Ако въ течение на 1 мѣсецъ отъ констатиране на поврѣдата, злосторникѣтъ не се изнамери отъ властитѣ или не се покаже отъ жителитѣ на общината, за да се осѣди съгласно съ съществуващитѣ закони, то жителитѣ отъ селото, махалата, колибитѣ или града, въ землището на които е извършена поврѣдата, сѣ длѣжни да обезщетятъ пострадалия, въ натура или пари, съгласно съ съставения отъ арбитражната комисија протоколъ за оцѣнка на причиненитѣ загуби.

„Ако по-послѣ, слѣдъ обезщетяване пострадалия, злосторникѣтъ се улови, общината има право да дири отъ него, по сѣдебенъ редъ, обезщетението и всички други разноси. Сумата, събрана по тоя начинъ, се връща на правоимащитѣ, ако за това прѣдлѣватъ жедание поне $\frac{3}{5}$ отъ заинтересуванитѣ; въ противенъ случай сумата се внася въ фонда за благотворителността въ общината, или по рѣшение на общинския съвѣтъ отъ нея се образува фондъ за общеполезни цѣли на населеното мѣсто, което е изплатило обезщетението.

„Чл. 4. Размѣрътъ на врѣдитѣ и загубитѣ се опрѣдѣля отъ арбитражна комисија, състояща се:

„а) за поврѣди на стойностъ до 100 л. включително — отъ кмета или помощника му и кметския намѣстникъ на населеното мѣсто, въ чието землище е станала поврѣдата, или, ако нѣма такѣвъ, единъ общински съвѣтникъ и единъ прѣдставителъ на пострадалата страна;

„б) за поврѣди отъ 100 л. нагорѣ — отъ арбитражна комисија въ съставъ: потърпѣвшия или неговъ прѣдставителъ, кметѣтъ на общината или помощникѣтъ му, надлежниятъ кметски намѣстникъ, или, ако нѣма такѣвъ, 1 общински съвѣтникъ и 1 отъ слѣднитѣ длѣжностни лица: мировиятъ сѣдия, околийскиятъ агрономъ, лѣсничѣятъ, държавниятъ участѣковъ бирникъ, ветеринарниятъ лѣкаръ, епарийскиятъ свещеникъ, учителѣтъ. При това за поврѣди на стойностъ отъ 101 до 500 л. прѣдпочита се прѣди всичко учителѣтъ и послѣ онова отъ горѣупоменатитѣ длѣжностни лица, което е най-близо до мѣстото, а за поврѣди на стойностъ по-горѣ отъ 500 л. — прѣди всичко мировиятъ сѣдия и послѣ най-близкиятъ държавенъ чиновникъ.

„Чл. 5. Комисија за оцѣняване поврѣди до 100 л. се назначава отъ общинския кметъ, а за повече отъ 100 л. — отъ околийския началникъ.

„Комисијата се прѣдседателствува въ първия случай отъ кмета или помощника му, а въ другитѣ случаи — отъ мировия сѣдия или държавния чиновникъ.

„Чл. 6. При опрѣдѣляне размѣра на обезщетението комисијата взема въ съображение прихода, който би могълъ да се добѣе при даденитѣ условия и мѣстнитѣ пазарни цѣни отъ поврѣденитѣ земледѣлски произведения, сѣчива и пр. Стойността на поврѣденитѣ или изваденитѣ млади присадени овощни дрѣвчета, които не сѣ почнали да раждатъ, се опрѣдѣля на основание числото на годишитѣ, а именно за ябълкитѣ и крушитѣ до 10 години, а за другитѣ — до 5 години включително се смѣта за всѣко поврѣдено дрѣвче по 5 л. годишно, считано отъ годината на посаждането имъ на постоянно мѣсто.

„За поврѣденитѣ неприсадени орѣхови и кестеневи дрѣвчета до 10 години, черници, сливи и доброкачествени лѣшници до 5 години включително се смѣта по 2 л. годишно обезщетение.

„Стойността на поврѣденитѣ или извадени по-стари отъ 10 години круши, ябълки, орѣхи и кестени и 5-годишни черници, сливи, доброкачествени лѣшници и други присадени дрѣвета се опрѣдѣля възъ основание годишнитѣ приходи, които даватъ, помножени първитѣ (ябълкитѣ, крушитѣ, орѣхитѣ и кестенитѣ) на 10, а вторитѣ на 5 — числото на годишитѣ, прѣзъ които притежательтъ на дрѣвото се лишава отъ неговитѣ приходи.

„Чл. 7. Комисијата, слѣдъ обстойно проучване на мѣстото, съставя мотивиранъ протоколъ, който, между друго, съдържа: 1. датата и мѣстото на съставянето; 2. името, прѣзимето и званието на лицата, участвуващи въ комисијата; 3. въ що се състои поврѣдата и причинитѣ, отъ които е произлѣзла; 4. видѣтъ, количеството и качеството на поврѣденитѣ или унищожени произведения и прѣдмети, и 5. размѣра на обезщетението, съ обозначение единичнитѣ цѣни, по които е прѣсмѣтнато.

„Чл. 8. Рѣшението на комисијата е безапелационно и трѣбва да бѣде издадено най-късно една седмица слѣдъ назначението ѝ. То има сила ако е взето съ

болшинство на гласовѣтъ. При равногласие, рѣшава гласѣтъ на прѣдседателя.

„Чл. 9. Комисията е длъжна да изучи всестранно и прѣцѣни добросъвѣстно причиненитѣ врѣди и загуби. Въ случай на недобросъвѣстно дѣйствуване, ако има за това положителни доказателства, виновнитѣ се прѣдаватъ на сѣдъ отъ окръжния управителъ, за наказание по чл. чл. 344 и 431 отъ наказателния законъ.

„Чл. 10. За назначаване комисия потърпѣвшиятъ е длъженъ да заяви писмено или устно на общинската кметъ, като същеврѣменно яви приблизителната стойностъ на поврѣдата, най-късно 7 дни отъ деня на поврѣдата, ако живѣе въ сѣщото населено мѣсто, и до 14 дни, ако живѣе другадѣ. Най-късно 24 часа слѣдъ получаване заявлението, кметѣтъ, споредъ размѣра на поврѣдитѣ (чл. 4), или самъ назначава комисията или съобщава на околийския началникъ, който веднага издава заповѣдъ за назначаването ѝ.

„Забѣлѣжка. Ако кметѣтъ или околийскиятъ началникъ не изпълни това свое задължение, прѣдава се на сѣдъ, за наказание по чл. 443 отъ наказателния законъ и, въ такъвъ случай, срокѣтъ за назначаване комисия, опрѣдѣленъ по-горѣ, се продължава съ 7 дни.

„Чл. 11. Обезщетението, опрѣдѣлено отъ комисията, се изплаща чрѣзъ извънреденъ налогъ, разхвърленъ най-късно 10 дни слѣдъ изтичането на срока, прѣдвиденъ въ чл. 3 на настоящия законъ, отъ общинския съвѣтъ по равно на къща и събиранъ отъ общинскитѣ секретарь-бирници въ 3-мѣсеченъ срокъ отъ деня на опрѣдѣляне загубитѣ.

„Чл. 12. Обезщетението, което плаща градѣтъ, отдѣлно за всѣки случай, не може да надминава 3.000 л. а за селото, махалата или колибитѣ — 1.000 л. Врѣхнината потърпѣвшиятъ има право да дири отъ злосторницитѣ, въ случай че бѣдатъ открити. Събраната сума се прѣдава веднага отъ секретарь-бирника на правоимащия.

„Чл. 13. На длъжностното лице, назначено за членъ на комисията, се плащатъ, по смѣтка, зарѣрена отъ секретарь-бирника, пѣтни и дневни пари въ размѣръ, опрѣдѣленъ отъ закона за чиновницитѣ. Тия пари се събиратъ ведно съ обезщетението и се изплащатъ веднага.

„Чл. 14. Населенитѣ мѣста, споменати въ тоя законъ, плащатъ обезщетения и за находящитѣ се въ тѣхнитѣ землища имоти, чиито собственици живѣятъ другадѣ, но и тѣзи послѣднитѣ отъ своя страна участвуватъ въ изплащане обезщетението на мѣстнитѣ жители.

„Чл. 15. Поврѣдитѣ на полски имоти, причинени отъ добитѣкъ, се изплащатъ отъ стопанитѣ на добитѣка, заловенъ въ чужди имотъ.

„Чл. 16. Заловениятъ добитѣкъ се задържа въ общинския оборъ и грижливо се гледа. Въ случай че умрѣ нѣкое добиче, вслѣдствие не добро гледане (недостатъчна или лоша храна, вода и пр.)

кметѣтъ плаща отъ собственитѣ си срѣдства слѣдующото се и опрѣдѣлено отъ комисията обезщетение.

„Забѣлѣжка. Рѣшенето на комисията веднага се връчва на секретарь-бирника на общината, който въ тия случаи се ползува съ правата на държавнитѣ бирници.

„Чл. 17. При прѣдаване добитѣка стопанину, тоя послѣдниятъ, освѣнъ прѣдвидената въ настоящия законъ глоба, плаща разносикѣ за храна на добитѣка и поврѣдитѣ, констатирани по реда, показанъ по-долу.

„Чл. 18. Ако стопанинѣтъ, слѣдъ писмена покана отъ кмета, не се яви въ течение на една седмица най-късно да прибере добитѣка си, или откаже да плати надлежната глоба, поврѣдитѣ и разносикѣ, добитѣкътъ се продава на търгъ отъ кмета и отъ получената сума се удържа длъжимото количество, а остатѣкътъ се прѣдава на правоимащия. По сѣщия начинъ се постѣпва и съ добитѣка, заловенъ поради нарушение закона за желѣзнопѣтната полиция и прѣдаденъ кмету отъ желѣзнопѣтнитѣ агенти.

„Забѣлѣжка. Разносикѣ се опрѣдѣлятъ по особена сезона тарифа, изработена отъ общинския съвѣтъ и одобрена отъ окръжния управителъ.

„Чл. 19. Ако добитѣкътъ не е причинилъ никакви поврѣди, стопанинѣтъ му плаща, за въ полза на общината, само глоба въ слѣдния размѣръ:

- 50 ст. на глава едъръ добитѣкъ;
- 20 „ „ теле до 1 година;
- 20 „ „ овца или овенъ;
- 10 „ „ агне;
- 40 „ „ коза;
- 50 „ „ свиня;
- 20 „ „ гѣска;
- 5 „ „ кокошка, мисирка и патица.

„Глобата се удвоява, ако добитѣкътъ е хванатъ въ градини, лозя, разсадници, гюлища и изкуствени ливади.

„За цѣло стадо на единъ стопанинъ, ако случайно прѣмине прѣзъ нива или ливада, сборѣтъ на глобата не може да прѣвишава 30 л.

„Чл. 20. За пускане добитѣка нощно врѣме въ запрѣтени мѣста глобата се събира въ двоенъ размѣръ.

„Ако добитѣкътъ се хване въ продължение на 1 мѣсецъ 3 пѣти въ единъ и сѣщи имотъ, стопанинѣтъ му, освѣнъ поврѣдитѣ, плаща глоба въ троенъ размѣръ.

„Чл. 21. Ако добитѣкътъ, хванатъ въ чужди имотъ, е причинилъ поврѣди и странитѣ не се споразумѣятъ върху сумата на обезщетението, кметѣтъ, по устно или писмено заявление отъ уврѣдената страна, разпорежда да стане огледъ на мѣстото и се опрѣдѣли размѣрътъ на загубитѣ (щети). Това се изврѣшава въ течение на 48 часа отъ залавянето на добитѣка, отъ особна комисия, състояща се отъ кмета или помощника му и по 1 прѣдставителъ на заинтересуванитѣ страни, а ако стопанинѣтъ на добитѣка не е издиренъ, и 1 общински съвѣтникъ или главния учителъ. За поврѣдитѣ се съставя протоколъ, който съдържа

показанията на странитѣ, вида, качеството и количеството на поврѣденитѣ храни или земни произведения (въ декари, числото на снопетѣ, купитѣ и пр.) и размѣра на обезщетението.

„Чл. 22. Ако странитѣ не останатъ доволни отъ оцѣнката на комисията, тѣ може да поискатъ вторъ огледъ, който се изврѣшва въ 48 часа отъ датата на протокола на първата оцѣнка, отъ друга комисия. Тая комисия се състои отъ по 1 прѣдставителъ на странитѣ и 1 общински съвѣтникъ, избранъ по взаимно съгласие на странитѣ. Ако странитѣ не се споразумѣятъ върху избора на общинския съвѣтникъ, той се назначава отъ кмета по жрѣбие, теглено, въ присѣствие на заинтересуванитѣ, измежду съвѣтницитѣ, не участвували въ първата комисия. Рѣшението на втората комисия е окончателно.

„Чл. 23. Съ влизане въ сила на настоящия законъ общинскитѣ съвѣти опрѣдѣлятъ отъ 1—4 л. за денгуба на общинскитѣ съвѣтници и частни лица, които взематъ участие въ комисии по прѣдходнитѣ 2 члена. Тия рѣшениа на съвѣтитѣ се одобряватъ отъ окръжния управителъ и могатъ да бждатъ измѣнявани слѣдъ всѣки 2 години.

„При първия огледъ възнаграждението се плаща отъ стопанина на заловения добитѣкъ по реда, указанъ въ чл. чл. 17 и 18 отъ настоящия законъ, а при втория — отъ страната, чието искане се окаже неоснователно.

Чл. 24. Глобитѣ по чл. чл. 19 и 20, обезщетенията и възнагражденията по чл. чл. 11—13 и 21—23 отъ настоящия законъ се събиратъ, въз основа заповѣдта на кмета и протокола на комисията, отъ секретарь-бирника, който въ случая се ползува съ правата на държавнитѣ бирници.

„Чл. 25. Градоветѣ, занимаващи се прѣдимно съ земледѣлие, въ които се прилага настоящиятъ законъ, сж слѣднитѣ: Карнобатъ, Айтосъ, Каваклий, Кула, Берковица, Фердинандъ, Орѣхово, Враца, Дупница, Радомиръ, Брацигово, Клисурса, Сопотъ, Каллоферъ, Луковитъ, Троянъ, Тетевенъ, Бѣла, Тугланъ, Орхане, Етрополе, Пирдопъ, Златица, Копривница, Ихтиманъ, Трънъ, Брѣзникъ, Царибродъ, Харманлий, Борисоградъ, Чирпанъ, Севлиево, Лѣсковецъ, Ески-Джумалъ, Османъ-Пазаръ, Попово, Прѣславъ и Нови-Пазаръ.

„Чл. 26. Законътъ за пожаритѣ по селата, махалитѣ, колибитѣ и по-малкитѣ градове, които се занимаватъ прѣимуществено съ земледѣлие отъ 14 февруарий 1883 г. и членоветѣ отъ законитѣ за повдигане овоцарството отъ 11 декемврий 1898 г. и за полицията въ селскитѣ общини отъ 16 мартъ 1905 г. 15 декемврий 1906 г. и 18 декемврий 1908 г., които се отнасятъ до въпроситѣ, уреджани отъ тоя законъ, се отмѣняватъ.

Чл. 27. Настоящиятъ законъ влиза въ сила отъ деня на публикуванетоъ му въ „Държавенъ вѣстникъ.“

Прѣдседателъ: Искане ли нѣкой думата?

И. Хаджиевъ: Азъ смѣтамъ, че това ще бжде погрѣшка, прибѣзано ще бжде да се прати този законопроектъ въ комисията, прѣди да се произнесе Събранието по принципъ.

Прѣдседателъ: Ще говорите ли по принципъ?

Н. Сидеровъ: Ще продължите ли засѣданieto до 12 ч.? Вземете рѣшение съгласно правилника, чо тогава.

С. Бабаджановъ: Значи, не щатъ да говорятъ. Да се гласува.

Прѣдседателъ: Г. Сидеровъ! Недѣйте забравя, че е взето рѣшение да се засѣдава до 10 ч., а сега нѣма още 9¹/₂.

А. Стамболийски: Азъ съмъ прочелъ този законопроектъ и по принципъ нѣмамъ нищо противъ него. Приемамъ го и отъ страна на нашата група желая да се прати въ комисията, и вѣрвамъ, че никой нѣма да бжде противъ.

Н. Мирски: И азъ поддържамъ сжщото.

В. Георгиевъ: На второ четене ще се изкажемъ.

Прѣдседателъ: Моля, които приематъ по принципъ законопроекта и да се изпрати въ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Слѣдва първо четене на законопроекта за взривнитѣ вещества и оржжията.

Секретаръ А. Христовъ: (Чете)

„Законопроектъ

за взривнитѣ вещества и оржжията.“

С. Бабаджановъ: Права прѣдложение да не се чете.

Прѣдседателъ: Моля, които сж съгласни да не се чете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

(Ето доклада и законопроекта:)

„Докладъ до Народното събрание.

„Липсата на специаленъ законъ, който да урежда въпроса за фабрикуване и търгуване съ взривни вещества и оржжия, извикваше справедливитѣ оплаквания на българскитѣ търговци, които не при единъ случай биваха излагани на мѣнливи, а често и стѣснителни административни наредби. Съзнавайки нуждата отъ по-пълни законодателни наредби, които да уреждатъ по начинъ по-изчерпателенъ и по-цѣлесобразенъ тая материя, безъ да спъватъ търговията, побудиха повѣреното ми министерство да приготви приложения законопроектъ за взривнитѣ вещества и оржжията. Тоя законопроектъ обхваща цѣлата материя по фабрикуването, пазенето и прѣнасянето на взривнитѣ вещества и оржжията, както и търгуването, употреблението и носенето имъ. Съ него се гони цѣльта да се създаде по-благоприятна почва на тази зараждающа се у насъ индустрия, като се обезпечи, обаче, нуждниятъ контролъ за запазване личната и обществена сигурностъ и

прѣмахване всѣкакви злоупотрѣбления. Като внасямъ, прочее, настоящия законопроектъ, моля почитаемото Народно събрание да благоволитъ да го приеме.

„София, 30 октомврий 1909 г.

„Министъръ на вътрѣшнитѣ работи:

М. Такевъ.

„Законопроектъ

за взривнитѣ вещества и оружията.

„Дѣлъ I.

„Взривни вещества.

„Глава I.

„Фабрикуване.

„Чл. 1. Забранено е фабрикуването на каквото и да е количество взривни вещества, като: барутъ, динамитъ, нитроглицеринъ, пироксилинъ и други подобни, безъ прѣдварително за това разрѣшение.

„Разрѣшението се дава отъ министра на вътрѣшнитѣ работи по реда и условията, изложени въ настоящия законъ.

„Чл. 2. Окржниятъ управителъ или градоначалникътъ може да разрѣши приготвянето на малки количества взривно вещество съ цѣль за изпитание. Позволително за това се дава само на лица, които съ своитѣ химически познания прѣдставляватъ достатѣчна гаранция за обществената безопасностъ.

„Изпитанията трѣбва да ставатъ лично отъ изобрѣтателя, като се прѣдупрѣждаватъ полицейскитѣ власти.

„Общото количество на едно и сѣщо взривно вещество за всички изпитания не може да надминава 50 кгр. Съ това количество подѣ никакъвъ видъ не може да се търгува.

„Чл. 3. За да се позволи фабрикуването на едно взривно вещество, нужно е да се подложи то прѣдварително на изпитание отъ специална техническа комисия и да бѣде признато отъ нея допустимо за употреба.

„Комисията се назначава отъ министра на вътрѣшнитѣ работи и се състои отъ 3-ма инженери, по 1 отъ Министерствата на търговията и земледѣлието, общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията и на войната и 1 химикъ.

„Чл. 4. Разрѣшение за фабрикуване взривно вещество се иска съ заявление до министра на вътрѣшнитѣ работи, придружено съ подробно описание на взривния съставъ и начина на фабрикуването му, като се изложатъ и всички прѣдпазителни мѣрки при фабрикацията.

„Министърътъ се произнася върху заявлението на изобрѣтателя най-късно 1 мѣсецъ отъ деня на регистрирането му, или най-късно 10 дни слѣдъ регистриране протокола на техническата комисия (чл. 3).

„Съставътъ на веществото и начинътъ на фабрикуването му е привилегия на изобрѣтателя, който прѣвъ го е прѣдставилъ.

„Чл. 5. Никой не може да издигне каква и да е фабрика за взривни вещества прѣди да добие позволение за това.

„Позволителното се дава отъ министра на вътрѣшнитѣ работи и въ него се указва: мѣстото, дѣто ще бѣде построена фабриката, и условията, които трѣбва да бѣдатъ спазвани при построяването и експлоатирането ѝ.

„Това позволително се дава възъ основа заключението на една специална комисия, състояща отъ прѣдставители на Министерствата на вътрѣшнитѣ работи, търговията и земледѣлието, общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията и на войната.

„Чл. 6. Заявления за построяване фабрики се подаватъ на окржния управителъ, а въ столицата — на градоначалника. Тѣ се придружаватъ: а) отъ планъ на мѣстото (масщабъ 1:200), съ означение разстоянията отъ сградитѣ (обитаеми и необитаеми), пѣтищата, желѣзницитѣ, рѣкитѣ и водопроводитѣ въ една околностъ отъ два километра, разположението на разнитѣ постройки, тѣхното прѣдпазнение и разстоянието помежду имъ; б) подробенъ планъ за вътрѣшното разпрѣдѣление на всѣка постройка, съ указание прѣдпазителнитѣ срѣдства противъ нещастни случаи за живота на работниците, и в) свидѣтелство за честностъ.

„Въ заявлението трѣбва да се укаже: 1. видътъ и естеството на материялитѣ и най-голѣмото имъ количество, което ще се държи врѣменно за обработване въ фабриката; 2. най-голѣмото число работници, които ще могатъ да работятъ въ нея, и 3. какви, колко и съ каква вмѣстимостъ сѣдове ще служатъ за фабрикацията.

„Чл. 7. Разнитѣ помѣщения на една фабрика се разпрѣдѣлятъ на петъ групи: първа група — помѣщенията за приготвяне или складиране отдѣлнитѣ взривни елементи; втора група — помѣщенията за получаване взривния съставъ отъ готовитѣ вече елементи; трета група — помѣщения за опаковане; четвърта група — магазинитѣ за пазене взривнитѣ вещества, и пета група — жилищата.

„Първитѣ три групи трѣбва да отстоятъ най-малко 50 м. една отъ друга и да сѣ обградени съ насипъ, а послѣднитѣ три — най-малко 200 м. една отъ друга, а тѣй сѣщо и отъ другитѣ групи.

„Въ всѣки магазинъ при фабриката не може да се държи повече отъ 2.000 кгр. взривно вещество.

„Чл. 8. Зданията на фабриката трѣбва да сѣ отдалечени:

„а) най-малко 500 м. отъ находящитѣ се въ сѣсѣдство необитаеми сгради и рѣдко прѣминавани пѣтища, и

„б) не-малко отъ 1.000 м. отъ обитаеми сгради, жилища, складове, желѣзници, водопроводи и често прѣминавани пѣтища.

„Ако фабриката ще се тури въ движение от водна сила, трѣбва да се спазватъ сѣществуващитѣ законоположения за ползуване отъ водитѣ.

„Чл. 9. Веднага съ получаване заявлението, окръжниятъ управителъ или градоначалникътъ обявява, въ продължение на 2 мѣсеца, исканото позволение въ всички населени мѣста, находящи се на около 6 км. отъ избраното мѣсто за строене, за да могатъ да направятъ възражения заинтересуванитѣ лица и учрѣждения.

„Чл. 10. Слѣдъ изтичането на опредѣления въ прѣдидущия членъ срокъ, окръжниятъ управителъ или градоначалникътъ и окръжниятъ инженеръ разглеждатъ постѣпилитѣ възражения, ако има такива, и даватъ мотивирано писмено изложение мнѣние, което, заедно съ цѣлата прѣписка, се прѣдставява на министра на вътрѣшнитѣ работи.

„Чл. 11. Най-късно 10 дни слѣдъ получаване заявлението на фабриканта, за че фабриката е готова и прѣди тя да започне да работи, окръжниятъ управителъ или градоначалникътъ провѣрва, чрезъ държавния инженеръ, да-ли постройката е извършена споредъ условията на позволителното и за намѣреното съставлява протоколъ.

„Възъ основа на тоя протоколъ и въ срокъ на 1 седмица отъ регистрирането му окръжниятъ управителъ или градоначалникътъ разрѣшава или не почването на фабриката.

„Отказа за разрѣшаване почването на фабриката, както и неправилността за дѣйствиата на окръжния управителъ или градоначалника, подлежатъ на обжалване прѣдъ министра на вътрѣшнитѣ работи, който рѣшава окончателно.

„Чл. 12. Прѣди почването на фабриката, фабрикантътъ е длъженъ да прѣдстави на окръжния управителъ или градоначалника имотна гаранция въ размѣръ $\frac{1}{10}$ отъ оцѣнката на фабриката за облагането ѝ съ данѣкъ върху сградитѣ, но въ никой случай не по-малко отъ петъ хиляди лева.

„Гаранцията служи за обезпечение всички врѣди и загуби, които би произлѣзли отъ нарушението на тоя законъ и на правилницитѣ и наредбитѣ по прилагането му.

„Чл. 13. Измѣнения въ разположенията на помѣщенията, въ двигателната сила, въ начина на фабрикуването и каквито и да било други измѣнения въ заведението не могатъ да се правятъ безъ особено за това разрѣшение отъ министра на вътрѣшнитѣ работи.

„Чл. 14. Помѣщенията, въ които се държатъ взривни вещества, се освѣтляватъ прѣимуществено съ електрически лампички, снабдени съ дебело стъкло. Ако нѣма такова освѣтление, влизането нощно врѣме въ такива помѣщения се позволява само на вѣщи лица, снабдени съ безопасенъ фенеръ.

„Отоплението на всички здания, въ които се обработватъ взривни вещества, трѣбва да става изключително съ гореща вода, топлена далечъ най-малко на 50 м. отъ тия здания.

„Чл. 15. Фабрикантътъ е длъженъ да има за управител на фабриката си лице, което да е съ техническо образование и да е било поне 1 година на практика въ подобно заведение, или пъкъ лице, което, макаръ и безъ техническо образование, е ръководило най-малко 2 години подобно заведение. Управителътъ, който лично завежда работата въ фабриката, се одобрява отъ министра на вътрѣшнитѣ работи, по прѣдставление отъ фабриканта.

„Чл. 16. Фабрикантътъ е длъженъ да води особенъ регистъръ, завѣренъ отъ околийския началникъ, за вписване ежедневно, безъ да се оставя празно мѣсто, получванитѣ материали и изработенитѣ количества, а така сѣщо и за изнесенитѣ вънъ отъ фабриката, съ означение имената, званието и мѣстожителството на лицата, на които сѣ прѣдадени.

„Регистърътъ се води по особенъ образецъ, даденъ отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи.

„Полицейскитѣ и техническитѣ органи, както и органитѣ на Министерството на търговията и земледѣлието, иматъ винаги свободенъ достѣпъ за извършване провѣрки и инспекции въ фабриката.

„Чл. 17. Министърътъ на вътрѣшнитѣ работи може, ако намѣри за необходимо въ интереса на обществената безопасностъ, да учрѣди постояненъ контролъ надъ фабриката, за сметка на послѣдната, а въ случай че се констатира въ важни нарушения въ разпоредбитѣ на настоящия законъ — дажъ и да заповѣда врѣменно спиране на фабриката.

„Чл. 18. Взривни вещества, които съставляватъ бойна потребностъ и се употребяватъ въ войската, не могатъ да бѣдатъ фабрикувани безъ специално разрѣшение отъ Военното министерство.

„Чл. 19. Забранено е на фабриканта да продава взривни вещества, които по своето естество или състава си прѣдставляватъ опасностъ за внезапно избухване отъ само себе си, или даватъ признаци на развала и разлагане.

„Чл. 20. Окръжниятъ управителъ, а въ столицата — градоначалникътъ, възлага на специалисти да прѣгледатъ поне веднажъ въ годината състоянието на взривнитѣ вещества въ фабрикитѣ и складовѣтѣ и споредъ добития резултатъ, слѣдъ като се направятъ нужнитѣ изпитания, разпорежда, ако има основание, за унищожението на разваленитѣ вещества, безъ да има право фабрикантътъ да дири какъво и да било обезщетение отъ държавата.

„Чл. 21. Настоящиятъ законъ не се прилага къмъ взривнитѣ вещества, които се фабрикуватъ или доставяватъ подъ надзора и подъ инструкциитѣ на Военното министерство за нуждитѣ на армията.

„Глава II.

„Пълнене и разглобяване патрони.

„Чл. 22. Пълненето на патрони и разглобяването на такива, като особенъ родъ фабриката, се позволява на лица, които иматъ нужнитѣ, установени

съ документи, технически познания и представляват достатъчна гаранция за обществената безопасност.

„Ако фабрикантът не притежава нужната техническа подготовка, длъжен е да има единъ управителъ техникъ.

„Чл. 23. Фабрикуването се извършва въ особни помѣщения, които трѣбва да бждатъ отдалечени най-малко 1.000 м. отъ населенитѣ мѣста, пѣтищата, желѣзницитѣ, фабрицитѣ и водопроводитѣ.

„Тия помѣщения се раздѣлятъ на групи, отстоящи не по-малко отъ 50 м. една отъ друга и прѣградени съ насипъ.

„Чл. 24. Заявления за тоя родъ фабрикация се подаватъ до окръжния управителъ, а въ столицата — до градоначалника, придружени: а) отъ единъ планъ на мѣстото, съ означение разстоянието въ околностъ 1 километръ отъ съседнитѣ постройки, жилища, желѣзници, пѣтища и водопроводи, разположението и разпрѣдѣлението на разнитѣ постройки съ разстоянията помежду имъ, и б) свидѣтелство за честностъ.

„Чл. 25. Съ получаване заявлението, окръжниятъ управителъ, а въ столицата — градоначалникътъ, веднага обявява, въ продължение на 1 мѣсецъ, исканото позволение въ общината, въ която ще става фабрикацията, за да могатъ да дадатъ възраженията си заинтересуванитѣ лица.

„Слѣдъ изтичането на тоя срокъ, окръжниятъ управителъ или градоначалникътъ сезира съ въпроса една специална комисия, подъ негово прѣдседателство, състояща отъ държавния инженеръ, кмета и 1 офицеръ отъ мѣстния гарнизонъ, която разглежда книгата и, ако намѣри за нужно, провѣрява ги на самото мѣсто, и дава своето мотивирано заключение. Прѣписката се прѣдстави на министра на вътрѣшнитѣ работи, който издава или не исканото позволително.

„Въ позволителното, между другото, се означава мѣстото за строение и условията, които трѣбва да бждатъ спазвани при построяването и експлоатирането.

„Чл. 26. Започването на работата се позволява отъ окръжния управителъ или градоначалника, при спазване наредбитѣ на чл. 11.

„Прѣди започването на работата, фабрикантътъ трѣбва да прѣдстави на окръжния управителъ или градоначалника имотна гаранция отъ 3 до 15 хиляди лева, споредъ размѣра на прѣдприятието.

„Размѣрътъ на гаранцията се опрѣдѣля отъ министра на вътрѣшнитѣ работи.

„Чл. 27. При пълненето и разглобяването на патрони не може да се държатъ въ работилницитѣ наведнажъ повече отъ десетъ хиляди патрони и петъ килограма барутъ.

„Чл. 28. Барутътъ и патронитѣ се пазятъ въ отдѣлни магазини, въ които не може да се държи повече отъ хилядо килограма барутъ. Магазинитѣ трѣбва да бждатъ отдалечени помежду си и отъ другитѣ помѣщения най-малко 1.000 м.

„Чл. 29. Фабрикантътъ е длъженъ да води регистъръ, съгласно чл. 16 отъ настоящия законъ, въ който регистъръ да вписва постигнатитѣ и изнесени материяли.

„Чл. 30. Разпоредбитѣ на чл. 17 едвѣкво се прилагатъ и при пълненето и разглобяването на патрони.

„Глава III.

„Пазене взривнитѣ вещества.

„Чл. 31. Взривнитѣ вещества се пазятъ въ особни складове.

„Разрѣшение за отваряне складове за взривни вещества се дава отъ окръжния управителъ (въ столицата — отъ градоначалника), комуто се подаватъ заявления за тая цѣль.

„Заявленията се придружаватъ отъ сжитѣ документи, каквито се изискватъ по чл. 24 отъ настоящия законъ, и съдържатъ свѣдѣния за занятието и мѣстожителството на заявителъ, количеството и видътъ на взривнитѣ вещества, които ще се пазятъ въ склада.

„Чл. 32. Веднага съ получаване заявлението, окръжниятъ управителъ или градоначалникътъ обявява, въ продължение на 1 мѣсецъ, исканото разрѣшение въ общината, въ която ще се построи складътъ, и слѣдъ изтичането на срока сезира съ въпроса една комисия, състояща отъ двама специалисти, околийския началникъ (въ столицата — прѣдставителъ на градоначалството) и кмета на общината. Тая комисия разглежда книгата и, ако намѣри за нужно, провѣрява ги на мѣстото, и дава мотивирано мнѣние, възъ основа на което окръжниятъ управителъ или градоначалникътъ издава или не исканото разрѣшение.

„Позволителното, между друго, съдържа условията, които трѣбва да бждатъ спазвани при постройката, и количеството на взривното вещество, което ще се пази въ нея.

„Чл. 33. Комисията, упомената въ прѣдидущия членъ, като има прѣдъ видъ количеството и рода на взривнитѣ вещества, които ще се пазятъ, опрѣдѣля мѣстото на складоветѣ по отношение отдалечението имъ отъ обитаетѣ сгради, жилища, пѣтища, желѣзници и водопроводи, както слѣдва:

„а) за складове съ вмѣстимостъ до 100 кгр. — най-малко 100 м.;

„б) за складове съ вмѣстимостъ до 500 кгр. — 500 м.;

„в) за складове съ вмѣстимостъ до 2.000 кгр. — 1.000 м., и

„г) за повече отъ 2.000 кгр. — 1.500 м.

„Чл. 34. Складоветѣ сж раздѣлени на отдѣления, въ всѣко отъ които се държатъ само однородни взривни вещества.

„Капсули, разни подпалители, както и разнитѣ лесноизбухвателни материи, се държатъ въ специални отдѣления.

„Чл. 35. Чл. чл. 16, 17, 19 и 20 отъ настоящия законъ се прилагатъ и за складоветѣ.

„Чл. 36. Взривнитѣ вещества, доставяни за употребување въ разни прѣдприятия, се пазятъ въ врѣмenni магазини, находящи се въ околността на мѣстоупотреблението имъ, вѣнъ отъ населенитѣ мѣста, на разстояние не по-малко отъ 50 м. за количества до 50 кгр. не по-малко отъ 200 м. за количества до 500 кгр. и най-малко 500 м. за количества до 1.000 кгр.

„Чл. 37. Складовѣтѣ и магазинитѣ на взривнитѣ вещества се пазятъ подъ отговорностъ на стопанитѣ.

„Чл. 38. Притежателятъ на взривни вещества, пазени въ складове, дава имотна гаранция, отдѣлно за всѣки складъ, споредъ голѣмината му, отъ 100 до 1.000 лева, въ размѣръ, опрѣдѣленъ отъ министра на вътрѣшнитѣ работи.

„Глава IV.

„Внасяне и изнасяне взривни вещества.

„Чл. 39. Внасянето на взривни вещества отъ странство става съ разрѣшение на министра на вътрѣшнитѣ работи.

„Чл. 40. Заявленията, съ които се иска разрѣшение за внасяне на взривни вещества, се подаватъ до министра на вътрѣшнитѣ работи и съдържатъ:

- „1. името и прѣзимето на изпращача;
- „2. мѣстото, отъ кѣдѣто се изпраща;
- „3. количеството, което се внася;
- „4. пограничниятъ вносенъ пунктъ;
- „5. мѣстоназначението, и
- „6. името, прѣзимето, мѣстожителството и замятието на лицето, за което е прѣдначено (дестинатора).

„Къмъ заявленията се прилагатъ:

„а) удостоверение отъ компетентната власть (Министерството на общественитѣ сгради, пѣтицата и съобщенията или онова на търговията и земледѣлието, общината или окръжния управителъ), че дестинаторѣтъ има дѣйствителна нужда отъ исканото количество взривно вещество за прѣдприетитѣ отъ него работи или за индустриални цѣли, и

„б) задължително, по образецъ, даденъ отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи, за правилното употребување на вносимото количество и за гарантиране отъ всѣко злоупотребување.

„Чл. 41. За внасяне отъ търговцитѣ барутъ за ловъ и патрони за пушки и револвери, прѣдначени за дребна продажба по дюканиѣ, позволително се издава отъ окръжния управителъ (въ столицата — отъ градоначалника), комуто се подаватъ заявленията за тая цѣль, съдържащи свѣдѣнията, искани въ чл. 40, безъ приложенията.

„Чл. 42. Позволителното, което се дава на вносителъ, съдържа разрѣшеното за внасяне количество, числото и номерата на сѣдветѣ, марката на фабриката, пунктветѣ, прѣзъ кѣдѣто ще бѣде прѣнесено, и мѣстото на употребуванието или продажбата му.

„Позволителното се издава въ два екземпляра отъ които единиятъ служи на митницата за пропускане пратката, а другиятъ — за прѣносителенъ билетъ и се визира отъ полицейскитѣ власти както при пристигането, така и при изпращането въ вътрѣшността на страната.

„Чл. 43. Вносителѣтъ на взривни вещества е длъженъ да съблюдава всички условия, прѣдвидени въ настоящия законъ, по отношение прѣнасянето, пазенето и употребуванието на тия вещества, а така сѣщо да прѣдизвѣстѣва мѣстната полицейска власть за пристигането имъ на пограничния пунктъ, както и на мѣстоназначението.

„Чл. 44. Фабрикантитѣ могатъ да изнасятъ свободно взривни вещества вѣнъ отъ държавата, като съобщаватъ писмено на надлежния окръженъ управителъ или градоначалника кога и какво количество ще изнесатъ, въ какви сѣдове и съ какви марки, кому и за кѣдѣ, пѣти, по който ще слѣдва транспортѣтъ, и пограничниятъ изходенъ пунктъ.

Чл. 45. Като получи съобщението по прѣдидущия членъ, окръжниятъ управителъ или градоначалникѣтъ веднага издава нужното удостоверение въ два екземпляра, отъ които единиятъ служи на митницата за пропускане пратката, а вториятъ — за прѣносителенъ билетъ до границата и се визира отъ полицейската власть, както при пристигането, така и при изпращането на пограничния пунктъ. Слѣдъ това вториятъ екземпляръ се връща на издателя му.

„Глава V.

„Опаковане и прѣнасяне на взривнитѣ вещества.

„Чл. 46. Взривнитѣ вещества, прѣдначени за изпращане, се опаковатъ въ дървени сандѣци или бѣчви съ вмѣстимостъ не повече отъ 25 кгр. Барути могатъ да се държатъ до 50 кгр. въ бѣчва.

„Опаковането на голѣми количества се изврѣшва въ особни изолирани съ насипъ помѣщения, далечъ отъ жилищата, складовѣтѣ, фабричнитѣ здания и по-често прѣминаванитѣ пѣтица най-малко 1.000 м. а за по-малки — до 100 кгр. — въ изолирани съ насипи мѣста, отдалечени най-малко 200 м.

„Въ едно и сѣщо врѣме въ никой случай не може да се събира за опаковка повече отъ 500 кгр. взривно вещество.

„Чл. 47. Сандѣцитѣ и бѣचितѣ се пломбиратъ съ студено олово, а върху тѣхъ съ едри букви се отбѣлѣзва: взривно вещество, марката на фабриката и датата на изготвението.

„Чл. 48. Прѣнасянето взривни вещества отъ едно мѣсто на друго, вътрѣ въ държавата, въ количества по-голѣми отъ 50 кгр., става съ позволително, издадено отъ околийския началникъ, а въ столицата — отъ градоначалника, срѣщу писмено съобщение отъ продавача, въ което се показва количеството и видѣтъ на взривното вещество, сѣдветѣ и маркиѣтъ на пратката, за кѣдѣ и кому ще бѣде отпращена.

„Чл. 49. Позволителното за прѣнасяне взривни вещества се издава въ два екземпляра, отъ които единиятъ се задържа у изпращача и служи за оправдание на изнесеното количество, а другиятъ служи за прѣносителенъ билетъ до мѣстоназначението на пратката. Тоя послѣдниятъ се визира отъ полицейската власть, както при отправянето, така и при пристигането на взривнитѣ вещества, слѣдъ което се връща на издателя му.

„Чл. 50. Прѣнасянето на взривни вещества по желѣзници и по вода става съобразно правилницитѣ и наредбитѣ, издадени отъ желѣзнопътнитѣ и пристанищни администрации.

„Чл. 51. Товарянето и разтоварянето на взривни вещества, както и прѣнасянето имъ по обикновенитѣ пътища става като се спазватъ прѣдпазителнитѣ мѣрки, указани въ правилника по прилагане настоящия законъ.

„Чл. 52. На кола, натоварени съ взривни вещества, не бива да се турятъ никакви капсули, подпалителни патрони и каквито и да било леснозапалителни прѣдмети.

„Чл. 53. При прѣнасяне взривни вещества въ количества по-големъ отъ 5.000 кгр., транспортътъ може да се придружава отъ полицейска стража, за смѣтка на изпращача.

„Случаитѣ за придружаване транспортитѣ отъ стража се опрѣдѣлятъ отъ околийския началникъ или градоначалника при издаване позволителното.

„Чл. 54. За всѣки транспортъ на взривни вещества мѣстната полицейска власть прѣдизвѣстява полицейскитѣ органи на мѣстоназначението.

„При отправяне военни транспорти, военнитѣ власти прѣдизвѣстяватъ полицията.

„Чл. 55. Постановленията на настоящия законъ по отношение пазенето, опаковането и прѣнасянето на взривнитѣ вещества се прилагатъ и за фабрикитѣ.

„Чл. 56. За прѣнасянето на взривни вещества, които съставляватъ бойна погрѣбностъ и се употребяватъ въ войската, изброенитѣ въ настоящата глава постановления не се прилагатъ.

„Глава VI.

„Търгуване съ взривни вещества и употребление.

„Чл. 57. Фабриканти и търговци, които иматъ складове съ взривни вещества, могатъ да продаватъ само на лица, снабдени съ позволителни, издадени отъ окръжния управителъ или градоначалника.

„Разрѣшението се дава на лица, които ще иматъ нужда отъ взривно вещество за употребяване въ прѣдприятия по експлоатиране мини, кариери и пр., по постройка на желѣзнопътни линии, на пътища, мостове и въобще за разни индустриални цѣли.

„Чл. 58. Лицето, което иска да купи взривни вещества отъ нѣкой складъ или фабрика, вжтрѣ въ държавата, подава заявление до окръжния управителъ или градоначалника, придружено: а) отъ

удостоверение, издадено отъ компетентната власть (чл. 40), че има дѣйствително нужда отъ взривно вещество, за прѣдприетитѣ отъ него работи; б) отъ задължително (по особенъ образецъ) за правилното употребление на взривното вещество и гарантиране отъ всѣко злоупотребление. Заявлението съдържа: 1. името, прѣзимето, занятието и мѣстожителството на купувача; 2. количеството, което иска да купи; 3. за какво и какъ ще бѣде употребено, и 4. пътътъ, по който ще става прѣвозването.

„Войсковитѣ части и учрѣждения могатъ да получаватъ взривни вещества отдѣлно и да е, безъ да искатъ позволително.

„Чл. 59. Купеното количество взривно вещество се държи въ врѣмenni складове (чл. 34) или магазини (чл. 36) подъ ключъ и отъ него се изважда и прѣдава на работницитѣ само колкото е нужно за прѣзъ деня.

„Капсулитѣ и пригответнитѣ патрони се държатъ отдѣлно отъ другитѣ взривни вещества и се изваждатъ само когато ще трѣбва веднага да бждатъ употребени.

„Чл. 60. За купеното и изразходваното количество се води книга отъ надзирателя на работитѣ, а за неупотребеното количество, ако остане такова, се съобщава на полицейската власть и съ нейно разрѣшение може да се прѣпродаде или унищожи.

„Полицията и другитѣ власти (чл. чл. 16 и 20) могатъ въ всѣко врѣме да контролиратъ на мѣстото какъ става изразходването на взривното вещество.

„Чл. 61. Приготовлението на разни състави, като ракети, безопасни бомбички и др. подобни, става съ разрѣшението на окръжния управителъ, а въ столицата — отъ градоначалника.

„Чл. 62. Въ търговскитѣ дюкани може да се държи за продажба на дребно барутъ не повече отъ 5 кгр. и патрони не повече отъ 1.000, за пушки 1.000 за револвери и пистолети. Продажбата се изврѣшва свободно, на части, като се води регистъръ по особенъ образецъ, даденъ отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи.

„Чл. 63. Барутътъ и патронитѣ се поставятъ въ дюканиитѣ на безопасно мѣсто, далечъ отъ свѣтлина и топлина. Капсули, кибритъ и други леснозапалителни прѣдмети се държатъ отдѣлно отъ тѣхъ, по възможность, прѣградени.

„Чл. 64. Ако нѣкой намѣри взривни вещества, длженъ е да ги прѣдаде или да съобщи незабавно на най-близката полицейска власть. Тая послѣдната ги прѣдава за врѣменно пазене въ складовитѣ на търговцитѣ, които сж длжни да ги приематъ. Ако стопанинътъ имъ не е извѣстенъ и въ едномѣсеченъ срокъ не се яви, тѣ се унищожаватъ или прѣдаватъ на военнитѣ власти.

„Чл. 65. Фабрикантитѣ на взривни вещества и оръжия се ползватъ отъ областитѣ, каквито се прѣдвиждатъ за индустриалнитѣ заведения отъ закона за насърчение мѣстната промишленостъ и търговия.

„Чл. 66. Въ фабриките за взривни вещества не могат да бъдат употребявани работници от двата пола, по-млади от 18 навършени години.

„По отношение на работниците въ тия фабрики се прилагат постановленията на закона за женския и дѣтския трудъ въ индустриалните заведения.

„Чл. 67. При употреблението на взривнитѣ вещества трѣбва да се пазятъ разпорежданията на правилника и наредбитѣ по прилагането на настоящия законъ.

„Дѣлъ II.

„О р ж ж и я.

„Глава VII.

„Фабрикуване и търгуване.

„Чл. 68. Фабрикуването на оръжия е свободно.

„Оръжия въ смисълъ на настоящия законъ сѣ: пушки, револвери, пистолети, пищови, сабли, копия, шпаги и щикове.

„Чл. 69. Всѣки, който желае да отвори фабрика или работилница за оръжие, длъженъ е да заяви на окръжния управителъ, а въ столицата — на градоначалника, като укаже общината и мѣстото, дѣто ще въздигне фабриката или работилницата, и какъвъ родъ оръжие ще фабрикува. Къмъ заявлението се прилага свидѣтелство за честностъ.

„При построяване на фабриката, спазватъ се условията, изискуеми за индустриалните заведения по закона за благоустройството на населенитѣ мѣста.

„Чл. 70. Търгуването съ оръжие е свободно.

„Търговецътъ, който иска да търгува съ оръжие, длъженъ е да заяви писмено на окръжния управителъ, а въ столицата — на градоначалника, като укаже мѣстото, дѣто ще търгува, и съ какъвъ родъ оръжие. Къмъ заявлението се прилага свидѣтелство за честностъ.

„Чл. 71. Внасянето и изнасянето оръжие е свободно.

„Търговецътъ, който иска да внесе оръжие отъ странство или изнесе такова вънъ отъ прѣдѣлитѣ на държавата, заявява писмено на окръжния управителъ, а въ столицата — на градоначалника, като укаже числото, видътъ и тежестта на оръжието и прѣзъ кой пограниченъ пунктъ ще бъде внесено или изнесено.

„Окръжниятъ управителъ или градоначалникътъ издава на заявителя удостоверение, което ще му служи за свободно пропусчане оръжието отъ митницата.

„Чл. 72. Фабрикантитѣ и търговцитѣ сѣ длъжни да водятъ регистъръ, по особенъ образецъ, даденъ отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи, въ който ежедневно да записватъ изработеното, внесеното, купеното и продаденото количество оръжие. Продавачитѣ, при продажбата, вписватъ въ регистра н-мера на оръжието, заедно съ името, прѣзимето и мѣстожителството на купувача.

„Чл. 73. Въ изключителни случаи, когато се види за нужно въ интереса на народната отбрана или на обществената безопасностъ, министърътъ на вътрѣшнитѣ работи може, по рѣшение на Министерския съветъ, да забрани врѣменно износа на оръжие и взривни вещества или да ограничи търгуването съ тѣхъ.

„Чл. 74. Ако оръжието, което ще се фабрикува, съставлява прѣдметъ на въоръжение и за войската, иска се разрѣшение и отъ Военното министерство.

„Чл. 75. Постановленията на настоящия законъ не се отнасятъ до снабдяването на войската съ оръжие.

„Глава VIII.

„Носене оръжие.

„Чл. 76. Носенето оръжие безъ позволителенъ билетъ е забранено.

„Чл. 77. Позволителни билети за носене оръжие се издаватъ отъ околийския началникъ, а въ столицата — отъ градоначалника, на основание свидѣтелства, издадени отъ общинскитѣ управления, сръщу поръчителство, подписано отъ двама честни и състоятелни граждани, членове на сѣщата община. Тия свидѣтелства се издаватъ сръщу 1 л. такса, въ полза на общината, и се обгербоватъ съ 20 ст. марка.

„Чл. 78. Позволителнитѣ билети за носене оръжие се издаватъ съ срокъ за 1 година, сръщу такса 5 л., въ полза на държавата.

„Чл. 79. Освобождаватъ се отъ билети за носене оръжие военнитѣ чинове и държавнитѣ служители, които по естеството на службата, която изпълняватъ, сѣ длъжни да носятъ оръжие, като: полицейскитѣ органи, горскитѣ, митнишкитѣ, акцизнитѣ стражари и др.

„Чл. 80. Общинскитѣ служители: стражари, пѣдари, ношци пазачи, общински агенти, куриери и др. се снабдяватъ отъ околийския началникъ, по искане отъ общинското управление, съ удостоверения, които имъ служатъ за позволителни билети за носене оръжие. Тия удостоверения се освобождаватъ отъ всѣкаква такса.

„Чл. 81. Позволителнитѣ билети за носене оръжие се приготвяватъ отъ Министерството на финанситѣ.

„Чл. 82. Позволителниятъ билетъ за носене оръжие не дава право на притежателя му да се разхожда съ оръжие въ населенитѣ мѣста, по тържищата, сборовѣтѣ и панаиритѣ.

„Чл. 83. Забранено е носенето оръжие отъ лица, които взиматъ участие въ публични събрания или въ демонстрации изъ улицитѣ и общественитѣ мѣста.

„Чл. 84. Позволителенъ билетъ за носене оръжие не се дава:

„а) на лица, които не сѣ навършили 20 години;

„б) на туренитѣ подъ настойничество, лудитѣ и пияницитѣ;

„в) на лишенитѣ отъ граждански и политически права;

„г) на осъденитѣ на повече отъ 6 мѣсеца за въоръжено съпротивление на властѣта, за кражба, грабежъ, опитъ за убийство, убийство и разбойничество.

„Чл. 85. Носенето на камѣ, голѣми ножове (ятагани) и бастуни съ шишове или съ огнестрѣлно оръжие е забранено.

„Глава IX.

„Наказателни разпореждания.

„Чл. 86. Нарушенията на настоящия законъ и на правилника и наредбитѣ по прилагането му се констатираатъ отъ полицейскитѣ органи съ актове, подписани отъ съставителя, нарушителя и поне единъ свидѣтель.

„Актоветѣ за нарушенията иматъ сила на доказателство прѣдъ сѣдилищата, освѣнъ ако се докаже тѣхната невѣрностъ или неоснователностъ.

„Чл. 87. Актоветѣ трѣбва да съдържатъ:

- „1. датата и мѣстото на съставянето;
- „2. името, прѣзимето и званието на съставителя;
- „3. името, прѣзимето, занятието, мѣстожителството и възрастта на нарушителя;
- „4. факта на нарушението, врѣмето и мѣстото, гдѣто е станало то, и обясненията на нарушителя;
- „5. имената, прѣзимената, занятието и мѣстожителството на свидѣтелитѣ, и
- „6. заловенитѣ прѣдмети или оръдия, които служатъ за веществено доказателство.

„Чл. 88. Актоветѣ, съ всички доказателства, се изпращаатъ незабавно, по подсѣдностъ, на прокурора или на мировия сѣдия, заедно съ обвиняемитѣ, въ случай че сж задържани.

„Чл. 89. Нарушителитѣ на чл. чл. 1, 5, 13, 31, и 57 се наказватъ по чл. 396 отъ наказателния законъ.

„Чл. 90. Нарушителитѣ на чл. чл. 14, 15, 22, 27, 28, 34, 36, 43, 44, 46—52, 59 и 67 се наказватъ по чл. 397 отъ наказателния законъ.

„Чл. 91. Нарушителитѣ на чл. чл. 39 и 41 се наказватъ по чл. 398 отъ наказателния законъ.

„Чл. 92. Нарушителитѣ на чл. 64 се наказватъ съ глоба отъ 10 до 50 л.

„Чл. 93. Нарушителитѣ на чл. чл. 11, 26 и 69, които сж починали фабрикуването или работенето, прѣди получаване на позволителното, се наказватъ съ глоба отъ 500 до 3.000 лева.

„Чл. 94. Нарушителитѣ на чл. чл. 2, 16, 29, 60, 70 и 72 се наказватъ съ глоба отъ 50 до 200 л.

„Чл. 95. Нарушителитѣ на чл. чл. 19, 61, 62, 63, 66 и 71 се наказватъ съ глоба отъ 100 до 1.000 л.

„Чл. 96. Всѣки, който носи оръжие безъ позволение, съ просроченъ или съ чужди билетъ, наказва се за прѣвъ пѣтъ съ глоба 25 л., за втори пѣтъ глобата се удвоява, а за трети пѣтъ съ глоба 100 л. или затворъ до 1 мѣсецъ, а оръжието се конфискува въ полза на държавното съкровище и въ третъ случай.

„Чл. 97. За нарушение на чл. 82 виновнитѣ се наказватъ съ глоба отъ 50 до 200 л. или съ затворъ до 1 мѣсецъ и оръжието се конфискува.

„Чл. 98. Нарушителитѣ на чл. чл. 83 и 85 се наказватъ съ глоба отъ 100 до 300 л. или затворъ до 3 мѣсеца и оръжието се конфискува.

„Глава X.

„Прѣходни разпореждания.

„Чл. 99. Въ продължение на 3 мѣсеца отъ влизането въ сила на настоящия законъ, всички сега съществуващи фабрики за взривни вещества и за оръжия ще трѣбва да бѣдатъ ревизирани отъ специална техническа комисия, назначена отъ министра на вътрѣшнитѣ работи и състояща се отъ по единъ прѣдставител на министерствата: на вътрѣшнитѣ работи, на общественитѣ сгради, пѣтищата и съобщенията, на финанситѣ, на търговията и земледѣлието и единъ специалистъ по взривнитѣ вещества отъ Военното министерство.

„Ревизията ще има за цѣль да констатира, да-ли фабриктѣ сж построени по досега дѣйстващия правилникъ за приготвянето и употреблението на взривнитѣ вещества отъ 1895 г. и доколко тѣ отговарятъ на изискванията на настоящия законъ.

„Чл. 100. Фабрики, които сж построени прѣди или при дѣйствието на правилника за взривнитѣ вещества, се подраздѣлятъ на двѣ категории: а) такива, които могатъ да се пригодятъ къмъ изискванията на настоящия законъ или въ зависимостъ отъ конфигурацията на мѣстността не прѣдставляватъ опасностъ за продължаване на работата, и б) които не могатъ да се пригодятъ и прѣдставляватъ опасностъ. Тия по пунктъ а могатъ да продължаватъ да работятъ, ако не прѣдставляватъ опасностъ или ако въ 15-мѣсеченъ срокъ се пригодятъ споредъ изискванията на настоящия законъ. На ония по пунктъ б дава се едногодишенъ срокъ за ликвидиране на прѣдприятието и затваряне на фабриката, като въ противенъ случай, фабриката се закрива по административенъ редъ срѣщу едно справедливо обезщетение отъ държавата, опрѣдѣлено отъ комисията, прѣдвидена въ чл. 99 на този законъ.

„Чл. 101. Всички съществуващи сега складове на взривни вещества, които не отговарятъ на условията по настоящия законъ, се закриватъ, ако до 9 мѣсеца отъ влизането на закона въ сила не се пригодятъ къмъ изискванията на този законъ, безъ обаче притежателитѣ имъ да иматъ право на какво и да било обезщетение отъ държавата.

„Чл. 102. Подробноститѣ по устройството на фабриктѣ и складовѣтѣ, по пазенето, прѣвасянето, употреблението и унищожението на взривнитѣ вещества и оръжията се опрѣдѣлятъ въ особенъ правилникъ, утвърденъ съ указъ.

„Чл. 103. Законитѣ за измѣнение и допълнение закона за столичната полиция отъ 21 мартъ 1907 г. и за носене оръжия отъ 10 ноември 1887 г., при-

вилника за приготвянето и употреблението на взривнитѣ вещества отъ 1895 г. и всички наредби, които противорѣчатъ на настоящия законъ, се отмѣняватъ.

„Чл. 104. Настоящиятъ законъ влиза въ сила отъ дѣня на публикуването му въ „Държавенъ вѣстникъ.“

Прѣдседателъ: Искат ли чѣкой да говори по принципъ?

Обажда се: Никой не иска.

Прѣдседателъ: Моля, които приематъ законопроекта по принципъ и да се изпрати въ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Иде слѣдъ това първо четене на законопроекта за отпущане инвалидна пенсия на бившия работникъ при Софийския арсеналъ Петъръ Георгиевъ.

Секретаръ А. Христовъ: (Чете)

„Законопроектъ

за отпущане отъ държавното съкровище инвалидна пенсия на бившия работникъ при Софийския артилерийски арсеналъ Петъръ Георгиевъ, живущъ въ ст. София,

С. Бабаджановъ: Прави прѣдложение да не се чете.

Прѣдседателъ: Които сж съгласни да не се чете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

(Ето мотивитѣ и законопроектътъ:)

„М о т и в и

по законопроекта за отпущане отъ държавното съкровище инвалидна пенсия на работника отъ Софийския артилерийски арсеналъ П. Георгиевъ.

„Прѣзъ м. декемврий 1904 г., бившиятъ работникъ отъ Софийския артилерийски арсеналъ Петъръ Георгиевъ заболѣлъ отъ подутостъ на дѣсния кракъ, вслѣдствие на силна простуда въ врѣме на работа, за което е билъ изпратенъ на лѣчение въ Софийската дивизионна болница, но слѣдъ дълго болѣдуване, болестта се усложнила и кракътъ му билъ отрѣзанъ. По сега дѣйствующия законъ за подпомагането на държавнитѣ работници той не може да бѣде инвалидиранъ, защото законътъ е влѣзълъ въ сила слѣдъ неговото заболѣване, а споредъ § 42 отъ тогава сѣществующия правилникъ за вътрѣшния редъ въ арсенала, има право, по законодателенъ редъ, да му се отпусне инвалидна пенсия.

„Прѣдъ видъ на горѣизложеното и на обстоятелството, че казаниятъ работникъ, вслѣдствие изпълнение на възложената му въ арсенала работа е заболѣлъ и изгубилъ дѣсния си кракъ, отъ което е и станалъ свѣршено неспособенъ за работа и прѣхрана на 3-тъ си малолѣтни дѣца и на основание XXVII-то постановление на Министерския свѣтъ, взето въ засѣданieto му отъ 31 октомврий т. г., протоколъ № 72, внасямъ въ настоящата сесия на XIV-то общо Народно събрание за разглеждане и одобрение приложения тукъ законопроектъ за отпущане отъ държавното съкровище инвалидна пенсия на

бившия работникъ отъ Софийския артилерийски арсеналъ Петъръ Георгиевъ, въ размѣръ 360 л. годишно — отъ 11 мартъ 1908 г., датата, когато е поискалъ тази пенсия.

„Министъръ на войната, Генералъ-Адютантъ, Генералъ отъ инфантерията Николаевъ.

„Законопроектъ

за отпущане отъ държавното съкровище инвалидна пенсия на бившия работникъ при Софийския артилерийски арсеналъ Петъръ Георгиевъ живущъ въ ст. София.“

„Членъ единственъ. — Отпуска се на бившия работникъ при Софийския артилерийски арсеналъ Петъръ Георгиевъ инвалидна пенсия въ размѣръ 360 л. годишно.“

Прѣдседателъ: Искат ли нѣкой думата?

Обажда се: Нѣма.

Прѣдседателъ: Който е съгласенъ да се приеме законопроектътъ по принципъ и да се изпрати въ комисията, да си вдигне ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ М. Таневъ: На дневенъ редъ, съгласно правилника, утрѣ сж интерпелациитѣ и съгласно извлечението на първия министъръ г. Малиновъ, ще бждатъ отговоритѣ на интерпелациитѣ, отправени къмъ г. военния министъръ, както слѣдватъ — всѣки, който не присъствува да поддържа интерпелацията си тя се зачертава: 1. на запитването на народния прѣдставителъ г. А. Стамболийски, по доставката на военнитѣ материали; 2. на запитването на народния прѣдставителъ г. И. Хаджиевъ, по злоупотрѣблението и непристойни работи, вършени отъ офицери въ флота; 3. на запитването на народния прѣдставителъ г. А. Стамболийски, по устройването на единъ спомагателенъ подофицерски фондъ въ армията; 4. на запитването на народния прѣдставителъ г. И. Хаджиевъ, по стрѣлянето на студента В. Харлаковъ; 5. на запитването на народния прѣдставителъ г. Д. Константиновъ, за вземанията на нѣкои радомирски граждани за дадени прѣзъ 1903 г. квартири на войници и пр.; 6. на запитването на народния прѣдставителъ г. И. Хаджиевъ, за обоскитѣ на Генералъ Сарафова къмъ подчиненитѣ нему офицери; 7. на запитването на народния прѣдставителъ г. А. Стамболийски, по доставката на подводнитѣ мици, наречени „Соте-Харле“, отъ които държавата била оштетена съ нѣколко хиляди лева; и 8. на запитването на народния прѣдставителъ г. Д. Каранешевъ, по доставката на минитѣ „Соте-Харле“, отъ които доставка държавата е била оштетена съ около 260—300.000 л. Ако се изчерпятъ тия интерпелации, тогава ще дойде продължение на второто четене законопроекта за изменение закона за народната просвѣта.

Прѣдседателъ: Моля, които приематъ този дневенъ редъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Вдигамъ засѣданieto.

(Вдигнато въ 9 ч. 30 м. вечерята)

Прѣдседателъ: Х. Славейковъ.

Подпрѣдседателъ: Н. Гимиджийски.

Секретари: { Д. Митовъ.
А. Христовъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гълъбовъ.